BIBLIOTECA PENTRU TOȚI COPIII

COVRIGI, COVRIGI PROAȘPEȚI!

Aziz Nesin

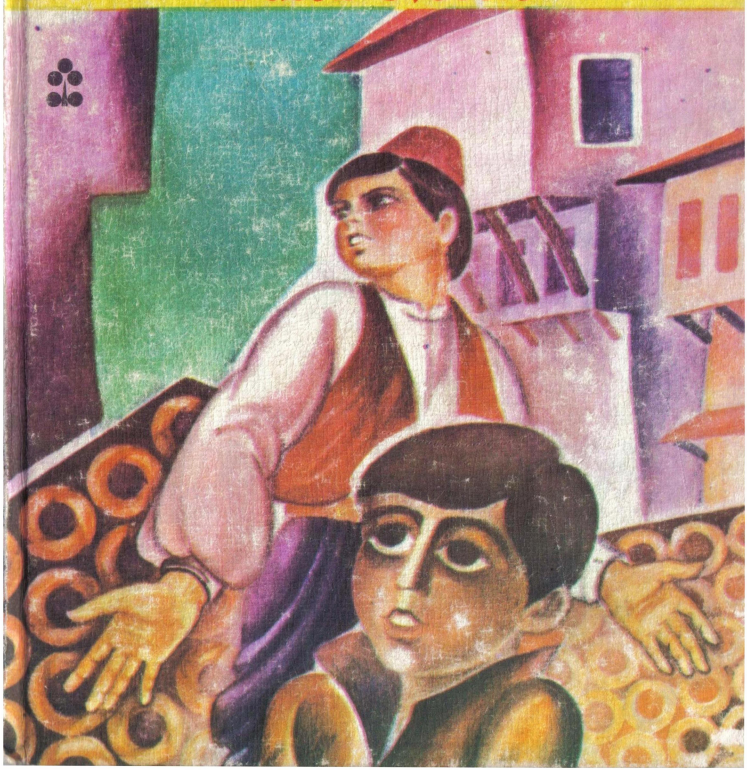

Copertă și ilustrații de
DANIELA DRAVĂȚ-VOICULESCU

Biblioteca pentru toți copiii apare sub îngrijirea lui Tiberiu Utan

COVRIGI, COVRIGI PROASPEȚI!

Aziz Nesin

Antologie, traducere și prefață
de Viorica Dinescu

EDITURA ION CREANGĂ — BUCUREȘTI, 1982

PREFAȚĂ

„Nu poți fi cu adevărat fericit decît în mijlocul oamenilor. Singurătatea nu poate aduce niciodată fericirea".

Aziz Nesin

ANUL 1965. ÎNCEPUT DE TOAMNĂ bucureșteană, cu lumină aurie, cernută blînd printre frunzele rărite ale copacilor. Aziz Nesin se afla pentru prima oară în România, ca oaspete al Uniunii Scriitorilor, venit să asiste la ultimele repetiții ale piesei sale „Vreți să veniți puțin ?" ce urma să fie reprezentată pe scena Teatrului Național din Brăila. Apreciat încă la acea vreme ca unul dintre cei mai reprezentativi scriitori satirici ai lumii, grație celor două premii „Palmierul de aur", obținute în 1956 și 1957 la concursul internațional de schițe umoristice de la Bordighera (Italia), Aziz Nesin își manifestase dorința să cunoască, pe lîngă literați români, și turcologi — îndeosebi pe cei preocupați de literatura turcă. Cum în numărul aflat sub tipar al revistei noastre de orientalistică „Studia et acta Orientalia" aveam un studiu în limba franceză despre povestirea satirică nesiniană, printre cei prezentați am fost și eu. L-am cunoscut, mărturisesc, nu fără o oarecare teamă. „Dacă, prin cine știe ce gest sau vorbă, surprinse de ochiul lui atît de ager și de pătrunzător, aveam să-i stîrnesc acea vervă satirică biciuitoare și mă voi trezi și eu ca personaj comic în cine știe ce schiță care să facă ocolul lumii ?". Am aflat în el un om extrem de modest, extrem de prietenos și îndatoritor. Un om cu o minte scăpărătoare, cu reflecții de mare profunzime, cu o imensă iubire de oameni și sete de dreptate. Și cu o nesecătuită capacitate de a răspîndi în jur voia bună și încrederea în viață.

Prin anul 1970, cînd în Turcia a început să se profileze un interes deosebit față de literatura pentru copii, pînă atunci destul de vitregită, Aziz Nesin, cu renumele său, cu popularitatea de care se bucură s-a alăturat generosului curent. Prin participarea la discuțiile orientative duse în jurul acestui domeniu de creație, ca și la unele concursuri stimulatoare, el a reușit, cu personalitatea sa reprezentativă, să-i imprime un impuls aparte. Printre volumele pe care mi le trimetea au început să figureze, constant, și cărți pentru copii. Pe una dintre ele îmi scria în glumă : „M-ați îndemnat, în 1965, să scriu pentru copii. Iată că scriu !"...

La impresionantul număr de volume de povestiri și romane satirice, precum și la piesele de teatru, s-au alăturat, cu anii, stăruitor, și lucrări pentru copii : „Cel mai bun sat de pe lume-i tot satul nostru", „Răsari, soare drag, răsari !", „Omul de zăpadă", „Împărat peste animale", „Și eu am fost copil", „Povești de la bunicul Aziz", „Lor le sîntem datori", „Cei ce ne-au dăruit această țară", „Să nu nesocotești animalele", *ca și o piesă de teatru pentru școlari,* „Mierea care te făcea să zici pst", *multe dintre aceste lucrări fiind acum la a doua și a treia ediție. Plînsul cu rîsul se împletesc în ele, ca și în viață. „Sînt întruna întrebat — va mărturisi Aziz Nesin în primul volum dintr-o amplă autobiografie, volum intitulat* «Așa a fost, dar nu va mai fi așa !» *— pentru ce am devenit umorist. Știu și eu ? !... Dar cred că ceea ce m-a făcut umorist a fost propria mea viață. Am fost zămislit în lacrimi... Noi sîntem oameni cu ochii în lacrimi. Cînd ne bucurăm, plîngem, cînd ne supărăm, plîngem, cînd suferim, plîngem. De-aceea și umorul nostru e o fărîmă de hohot de rîs răsfirat printre lacrimi."*

O mare dragoste de adevăr, de dreptate socială, un mare simț al răspunderii pentru soarta semenilor răzbate din filele acestor cărți. Și cum ar putea fi altfel, cînd însăși existența scriitorului s-a contopit permanent cu strădaniile luptătorului conștient pentru viața mai bună a poporului

turc ? Luni de zile, Aziz Nesin a cunoscut, din pricina activităţii sale de ziarist şi scriitor, gustul amar al proceselor politice, al condamnărilor la închisoare şi surghiun.

Aşa cum nădăjduim că reiese şi din volumul de faţă, structura numeroaselor sale pagini de proză scurtă este foarte variată ; ea înglobează instantanee, schiţe, povestiri şi poveşti fantastice, iar în ultimii ani şi amintiri. Procedeele predilecte vor fi şi ele diverse, în funcţie, cum este şi firesc, de tipul povestirii. Dar dincolo de forma la care se apelează, povestirea lui Aziz Nesin surprinde o problematică de stringentă actualitate, relevînd în acelaşi timp caracterul omenesc etern, precum şi trăsături în general valabile acolo unde banul reprezintă axa existenţei căreia i se subordonează toate valorile. Autorul îşi îndreaptă satira împotriva derizoriului care tinde să înlocuiască autenticul, esenţa reală a lucrurilor, în toate compartimentele vieţii, atingînd cele mai felurite pături sociale şi generînd anomaliile cele mai neaşteptate. Aşa se şi explică unele surprinzătoare similitudini cu opera altor renumiţi scriitori satirici ai lumii, nu mai puţin cu marele nostru Caragiale, cu care, aşa cum se va vedea şi din acest volum, Aziz Nesin are destul de multe puncte de confluenţă.

Dacă bogatul conţinut de idei constituie, incontestabil, amprenta distinctivă a operei sale, comicul de diferite gradaţii — de la sarcasm şi pînă la ironia discretă — nu îi este mai puţin caracteristic. În realizarea comicului, Aziz Nesin nu neglijează anecdotica, hiperbolizarea pînă la absurd, ca şi resursele oferite de limbă, fructificînd creator sugestii oferite de bogatul folclor turc, cultivator prin excelenţă al „umorului amar", care invită la meditaţie (ne gîndim, în primul rînd, la numeroasele cicluri de snoave în care se include şi cel al lui Nastratin Hogea şi la teatrul popular de umbre şi în cerc).

Convingerea că tot ceea ce a creat ca scriitor se datorează poporului în mijlocul căruia s-a născut, poporului care l-a format, nu l-a părăsit nici o clipă. Într-o scrisoare către Necdet Ökmen, iniţiatorul revistei „Concret", Aziz

Nesin scria : „Eu, de la societate, adică de la popor, am primit foarte multe ; poporul mi-a dat mie mult, foarte mult... Atît de mult mi-a dăruit poporul, încît nu pot nici măcar să mă gîndesc la aceasta fără să nu fiu mișcat, fără să nu lăcrămez înlăuntrul ființei mele... Față de toată această generozitate a poporului meu în ceea ce mă privește, mi-e rușine cînd mă gîndesc la traiul lui nevoiaș, la impasurile în care se află"... Acestea nu sînt simple gînduri frumoase de recunoștință. În anul 1972, la 25 aprilie, Aziz Nesin punea bazele unei fundații — „Fundația Nesin". El ceda drepturile de autor de la 55 de volume de povestiri și 8 piese de teatru copiilor orfani, pe care fundația avea să-i adăpostească sub acoperișul ei, „din pruncie pînă la absolvirea unei facultăți sau însușirea unei meserii, indiferent de religia acestor copii, de rasa sau de sexul lor". În curînd, probabil, fundația își va deschide porțile, luînd pentru început zece copii orfani, la care se vor adăuga, anual, încă patru...

Cartea de față a încercat să înmănuncheze cîteva din povestirile și poveștile semnate de Aziz Nesin. Cele mai multe dintre ele — ca acelea în care autorul își povestește propria-i copilărie, ori cele închinate, ca și de Emil Gîrleanu al nostru, unei mai bune înțelegeri a lumii micilor viețuitoare, sau cele cîteva povești — au fost scrise de autor special pentru copii. La acestea am mai adăugat cîteva, alese cu grijă pentru copii, din mulțimea de schițe, precum și din cele două volume de povești adresate cititorilor mari. Ni s-a părut că astfel micii cititori din țara noastră își pot forma o imagine mai cuprinzătoare asupra personalității cu atîtea fațete a unuia dintre cei mai populari, mai iubiți și mai respectați scriitori pe care i-a avut vreodată Turcia.

Viorica Dinescu

FLOAREA

MAMA NU ȘTIA CARTE, dar era o femeie cu bun simț, cu multă gingășie și sensibilitate. Toate mamele sînt cele mai bune femei de pe lume. Și mama mea, pentru că era a mea, era cea mai bună femeie din lume.

Într-o zi rupsesem din grădină o floare și i-o dăruisem mamei. Ea s-a arătat bucuroasă :

— Hai să culegem cîteva flori, mi-a spus.

Am ieșit amîndoi în grădină. Mi-a arătat o floare :

— Uite ce floare frumoasă... Vezi tu, și florile sînt vii, și ele au viață... Dacă le rupem, mor, sărmanele... Pe tulpinile lor le stă cel mai bine... În apa din pahar nu mai sînt atît de frumoase...

Lîngă fiecare floare s-a oprit și mi-a spus :

— Dacă nu ți-e milă de ea, poți s-o rupi... Dacă vrei...

Tot ce am eu mai bun în mine, totul i-l datorez mamei mele.

ATÎT DE MULT POVESTESC și repovestesc părinții noștri cîte o întîmplare din copilăria noastră, încît, tot ascultînd-o, imaginația și realitatea se contopesc și avem impresia că ne-o amintim noi înșine.

Prima amintire întipărită în memoria mea este legată de un incendiu. Prima culoare din lumea exterioară care s-a imprimat în memoria mea imaculată de copil a fost cea a flăcărilor. Dar atît de mult s-a vorbit în casa noastră de două pățanii petrecute înainte de incendiu, încît acum îmi vin în minte de parcă le-aș fi reținut eu însumi, în toate amănuntele. Or, ținînd seama de faptul că pe-atunci nu aveam mai mult de doi ani și jumătate, e cu neputință ca întîmplările acelea să-mi fi rămas nemijlocit în minte.

La poarta casei noastre era prins, în loc de soneria de azi, un drugușor de aramă cu care se bătea în lemnul porții.

În ziua aceea mama își cususe singură o rochie nouă. Și astăzi de-aș vedea o fărîmă cît de mică din materialul acelei rochii, aș recunoaște-o fără să clipesc. Era dintr-o mătase de un roșu cald, cu desene rotunde, albe.

Îmbrăcată cu rochia ei cea nouă, mama a coborît scările. Dalele de piatră de la parter, din care se răspîndea o răcoare umedă, păreau de chihlimbar, atît de frecate și de spălate erau.

Mama deschide ușa. Tata intră în casă, cu un zimbil în mînă. În pragul ușii, o sărută pe mama. Eu, fuga dau de știre vecinelor :

— Tata a sărutat-o pe mama !

Și ele fac un haz ! După cum rîd, îmi dau seama că am spus ceva ce nu se cade, și mă rușinez.

În stăruința mea, de-a lungul întregii vieți, de a-mi întemeia o familie solidă, sprijinită pe dragoste, poate că nu e străină înrîurirea acestei amintiri de la doi ani și jumătate.

Iată și cea de-a doua întîmplare despre care îmi amintesc :

Ne aflam în vizită. La masă, s-a adus pe o tipsie pește copt în cuptor și s-a pus în farfuria fiecăruia.

— A fost tare bun... spun eu.

— Ne pare bine, răspunde gazda.

Nu trece mult și eu zic din nou :

— Vai, dar bun a mai fost peștele !

— Da, a fost într-adevăr tare bun ! îmi întăresc vorbele și cei mari.

Puțin mai tîrziu, eu iarăși :

— Tare bun a fost ! Mi-a plăcut grozav !... Peștele a fost bun de tot...

— Să-ți fie de bine !

Eu n-am mai putut răbda și am țipat :

— Nu înțelegeți odată ? ! De atîtea ori numai asta vă spun, că peștele a fost foarte bun. Mai puneți-mi puțin în farfurie, că nu m-am săturat !

Dacă într-adevăr îmi amintesc de aceste două întîmplări, sau, fiind mereu și mereu povestite în casa noastră, am numai impresia că îmi amintesc direct de ele, nu pot să știu. Peste cele petrecute acum patruzeci și șapte de ani, s-a așternut o pîclă ca un abur...

TIGRUȚA

O AVEAM PE TEKIR— Tigruța — o pisică cu dungi închise. Tekir a fătat pui. Dintre ei i-a rămas unul singur, Sarman-Voinicel.

Pe-acasă, nu se pomenea ca Tekir să facă hoții. Chiar dacă era flămîndă, pînă nu i se punea dinainte mîncarea și nu era îndemnată să mănînce, nu se atingea de nimic. Dulapurile cu sîrmă, din coridor — ale noastre și ale tușei Emin'anîm — stăteau tot timpul deschise și Tekir parcă nici nu le vedea. Cine știe ce bătăi o fi mîncat biata Tekir, de a ajuns atît de cuminte ! În schimb, puiul ei, Sarman, era de o hoție nemaipomenită !

Într-o zi, Tekir a venit în gură cu o ditai bucată de carne. Atît de mare era bucata de carne, încît abia-abia de putea să urce scările.

Mama, tușica Emin'anîm și eu ne uitam înmărmuriți la Tekir. Ea s-a oprit în coridor, și-a rotit ochii în toate părțile, a lăsat jos carnea și s-a pornit să toarcă. Mîrr ! Mîrr ! Cum a auzit-o, Sarman a venit alergînd și s-a și năpustit la carne. Tekir a înșfăcat carnea de pe jos și a pus-o în vasul în care i se dădea totdeauna de mîncare. Sarman s-a aruncat asupra cărnii și a început să înfulece, mîrîind, printre înghițituri, la un dușman nevăzut, în vreme ce Tekir, întinsă pe jos, se lingea mulțumită.

Pe neașteptate, mama a plecat din coridor în odaie. Înțelesesem de ce...

Carnea din fața lui Sarman era mai mare decît el, aproape că nu prididea s-o mănînce pe toată.

Din ziua aceea Tekir a început să apară adesea ţinînd în gură fie o bucată de pulpă, fie un rasol frumos. Carnea pe care o fura ea era cu mult mai mare decît carnea pe care o primea mama săptămînal...

Tekir, care acasă nu se atingea de nici o mîncare pînă nu i se dădea voie, se dovedea a fi, printre străini, o hoaţă înspăimîntătoare. De unde, de neunde, căra regulat hălci de carne proaspătă pentru puiul ei...

Într-o zi s-a petrecut o întîmplare cu totul şi cu totul de nedorit. Mama îşi frigea carnea numai cînd ceilalţi chiriaşi nu erau acasă, pentru că o pregătea pe grătar, deasupra cărbunilor încinşi, şi friptura astfel pregătită răspîndea un miros pătrunzător. Mama ţinea cu tot dinadinsul să-şi frigă carnea cît mai într-ascuns, ca nu cumva mirosul şi fumul de carne friptă să facă poftă vecinilor a căror situaţie nu era cu nimic mai bună ca a noastră.

Într-o seară, pe cînd vecinii noştri de la etaj erau plecaţi, mama şi-a fript pe mangal un antricot şi mi-a dat şi mie o bucăţică.

— Nu-mi trebuie, nu vreau, m-am împotrivit eu.

Pe cînd se căznea să mă forţeze s-o mănînc, a urcat scările Tekir, în gură iarăşi cu o ditai bucată de carne. Mîrr ! Mîrr ! Cu mîrîitul ei obişnuit şi-a chemat din nou puiul, pe Sarman.

— Ce mult fum s-a făcut ! Deschide fereastra !... Mă ustură ochii ! a spus mama şi, cu colţul basmalei, şi-a şters degrabă ochii.

Odată, la vremea prînzului, stăteam la masă. Întinseserăm pe jos cîrpa mare, pe care aşezaserăm măsuţa scundă de lemn, şi deasupra ei *sinia* [1] noastră albastră, emailată, cu flori. Tocmai cînd mîncam, Tekir s-a apropiat, s-a strecurat între mine şi mama şi s-a culcat pe cîrpa de pe jos. Aşa făcea întotdeauna. N-a trecut mult, şi lîngă mine a

[1] *sinie* — tavă mare, rotundă, de bronz sau aramă, pe care se aduc mîncărurile dar care, aşezată pe un trepied scund, este utilizată şi drept masă.

venit și Sarman care, numaidecît, și-a întins ghearele spre pîinea de pe masă. Atunci Tekir, Tekir, hoața aceea înspăimîntătoare care fura atîta carne, întocmai ca o mamă care-și bate copilul ca să-l dezveţe de obrăznicii, i-a tras peste cap lui Sarman cîteva labe silindu-l să se ghemuiască, spăsit, sub măsuță... Am rămas uluiți cu toții.

După o vreme, Tekir a dispărut. Poate c-o omorîse cineva de-acolo de unde fura regulat carne, cine știe !...

CEASURI DE FERICIRE

ÎN TOATE ACELE ZILE apăsate de greutăți și lipsuri existau și ceasuri de fericire. Mama era la spital. Sora mea ne purta de grijă, mie și tatei ; ea ne făcea de mîncare.

E seară. Tata a adus scrumbii. În vestibul, pe mangal, sora mea frige scrumbiile. Aici arde o lampă cu gaz. Cînd așezăm lampa dinaintea noastră, umbrele ni se răsfrîng pe peretele din spate.

Peste drum de ferestrele vestibulului se află zidurile înalte ale unei străvechi clădiri. Înălțimea lor depășea cu mult streașina casei noastre. Porumbei și-au făcut cuib în scobiturile din zid. Seara, cînd se lasă întunericul, se aude gînguritul tot mai domol, mai stins al porumbeilor aciuiți în găurile din zid.

La lumina lămpii, noi — sora mea și cu mine — privim umbrele noastre proiectate pe zidul din fața casei și ne jucăm. Sînt uriașe, atît de uriașe umbrele noastre — niște *devi* [1] chemați la viață după dorința noastră. Eu prind să joc, să țopăi, și umbra uriașă de pe zid joacă și țopăie și ea. Rîdem plini de încîntare. Datorită fumului de la scrumbia ce se frige pe mangalul aflat între noi și zid, uriașii zămisliți prin zbenguiala noastră tremură pe zidul din față...

Cel mai îndrăgit joc al nostru, al sorei mele și al meu, era cel al umbrelor noastre răsfrînte pe zid de lumina lămpii, în întunericul acelor seri. Prinși în vîrtejul jocului, în bucuria noastră izbuteam să uităm de noi înșine.

[1] *dev* — uriaș, zmeu, căpcăun.

TE-AM LUAT DE PE STRADĂ...

E *RAMAZAN* [1]... LUNA ÎN CARE, pînă şi în casele nevoiaşe, nu se vede într-atîta lipsa. La masa noastră cu care se încheie postul negru din fiecare zi, se află brînză, două feluri de dulceaţă pregătită de mama, măsline şi pîiniţe nedospite. Tata ia cîteva înghiţituri din bucatele de pe masă, apoi, numaidecît, trage cu sete din ţigară şi, după ce o termină, îşi face rugăciunea de seară şi-apoi se aşază din nou la masă. Urmează ciorba, apoi o altă mîncare.

În nopţile de ramazan, mama, în tasul din aramă cositorită, topeşte în apă călduţă pistil de caise ori de prune. După ce pistilul se topeşte, ne vom duce la un vecin. Ca la întoarcere să avem aşternuturile pregătite, mama întinde pe jos saltelele peste care pune cearşafurile şi plăpumile.

Ne ducem la un prieten de-al tatii. Stau la etaj, în trei odăi, deci sînt oameni cu stare... Tata cu prietenul lui se duc la geamie, la slujba din noaptea ramazanului.

În casa în care sîntem oaspeţi se află o fată mare, de măritat. Ţine foarte mult la mine.

Bărbaţii vin de la geamie. Noi ne întoarcem acasă. Pe drum moţăi.

Există ceva ce îmi place nemaipomenit : de cum deschide tata uşa, mai înainte ca mama să aprindă lampa, să mă arunc din prag direct în aşternutul răcoros de pe jos. Mor după jocul ăsta ! În fiecare noapte, cînd ne înapoiem din ospeţie, eu, încă din prag, mă avînt în culcuşul meu.

[1] *ramazan* — lună în care musulmanii ţin post negru de la răsăritul pînă la apusul soarelui.

Într-o noapte, ne întorseserăm iarăşi de la prietenii părinţilor mei. Ca de fiecare dată, mi-am făcut vînt şi am plonjat din prag, ca un peşte, dar... nu în aşternut, ci pe podeaua goală a odăii... Am rămas înmărmurit, nu înţelegeam ce s-a întîmplat. Mama, în noaptea aceea, nu întinsese aşternuturile înainte de a pleca de-acasă. Nu pot să mă ridic de pe jos cu una cu două. Mama rîde, tata rîde, eu rîd, toţi rîdem. Arareori se întîlneşte la noi în casă atîta rîs deodată. E o adevărată fericire. Şi fericirea poposeşte foarte rar în căsuţa noastră săracă, rîdem cu toţii atît de rar !

Ne culcăm în aşternuturile noastre. Înveseliţi, mama şi tata mai vor să prelungească gluma de adineauri.

— Pe tine te-am găsit pe stradă şi te-am luat la noi, îmi spune mama. Erai un biet băieţel părăsit, pricăjit ca vai de el, îţi era frig... Ne-a fost milă de tine şi te-am adus la noi acasă.

Nu-mi vine să cred, nu vreau să cred, dar în mine s-a strecurat îndoiala : dacă într-adevăr am fost găsit în stradă ? Te pomeneşti că nu sînt copilul mamei mele !

Mă căznesc să mă prefac că o iau ca pe o glumă şi să spun că nu cred. Îmi tremură glasul, buzele mi se strîng, ochii mi se înceţoşează.

— E-aşa cum îţi spun, întăreşte mama, tu nu eşti copilul nostru adevărat. Dacă nu crezi, întreabă-l pe tata !

Tata spune adevărul, numai adevărul, căci lui nu-i place, Doamne fereşte, să glumească, nu-i place să iei pe nimeni peste picior, e-un om tare, tare serios.

— Tată, e-adevărat că eu nu sînt copilul vostru ? !

— Doar ţi-a spus maică-ta : noi te-am găsit pe stradă. De pe stradă te-am luat !

Gata ! De-acum nu mai am încotro : cred că am fost găsit pe stradă şi luat acasă, din milă. Deodată, mama şi cu tata îmi par mai străini. În gît mi se pune un nod cît un pumn. Ah ! De-aş putea să mă scol, să plec din încăpere ! Lîngă odaia noastră, în stînga, closetul e refugiul meu pentru plîns, acolo plîng eu în secret. Plîng, plîng, apoi, ca nu

cumva să se bage de seamă că am plîns, deschid robinetul de la rezervorul plin cu apă și îmi spăl bine fața.

Dar de data asta n-am să pot rezista pînă acolo. Sînt pe punctul de a izbucni. Or să vadă că plîng.

Ei rîd. Încerc și eu să rîd.

Dar nu m-am mai putut stăpîni și m-am pornit pe plîns.

Mama m-a strîns tare de tot la pieptul ei :

— Copil nebun ce ești ! Ai crezut numaidecît !...

Și mama are ochii umezi încă, rîde, cu ochii aceia umezi, și vrea să mă facă și pe mine să rîd. Poate și-a amintit de propria-i copilărie, de copilăria ei de orfană și de tată și de mamă. Sînt în brațele ei, în locul cel mai sigur din lume. Acum se străduiesc să mă convingă că sînt copilul lor, însă în mine stăruie îndoiala. Dar dacă vor să mă amăgească...

Adorm la sînul mamei. Mai tîrziu m-au dus în culcușul meu.

În somn, subconștientul de copil lucrează, lucrează fără încetare. Auzisem de la femei, cînd vorbeau între ele : cînd omul moare, trupul, destins, i se lungește. Viața începe să se retragă mai întîi din picioare, picioarele sînt cele care se răcesc primele...

Subconștientul lucrează într-un chip uluitor. Trupul mamei s-a lungit, s-a lungit... Mă trezesc. Culcușul meu e la picioarele culcușului lor. Mă ridic în așternutul meu și mă uit la mama. E într-adevăr cu mult mai lungă, zace lungă de tot. Întrece în lungime odaia, casa, chiar și drumurile nesfîrșite... Întind mîna și îi ating picioarele de sub plapumă : picioarele îi sînt reci, de gheață...

— Mamăăă !

— Ce-i ? Ai pățit ceva ?

— Nimica !

— Ai visat urît ? Te-ai speriat ?

— Nu...

Îmi trag cu nădejde plapuma peste cap...

PISTRUIATA

ÎN MICUL LOC LIBER din faţa porţii prin care se pătrundea în grădina noastră am văzut într-o zi o găină. Sărea de colo-colo, scurmînd şi cotcodăcind de una singură. Or, de obicei, acolo, pe strada noastră, nu exista nici o găină. Poate c-a picat aici de prin alte părţi, rătăcind drumul. Am lăsat deschisă poarta şi, gonind-o din urmă, am băgat-o în grădină. De bună seamă că mi-a dat mie tîrcoale un gînd ascuns, că mi-a încolţit în minte ideea de a deveni stăpînul găinii.

După ce am făcut-o să intre în grădina noastră, m-am dus glonţ la mama şi i-am spus că am găsit pe stradă o găină. Mama a întrebat pe toţi vecinii dacă nu cumva pierduseră o găină. Găina era fără stăpîn. Cum să se poată, dragă, o găină fără stăpîn ! Ei, uite că se poate. La urma-urmei, de ce să nu se poată ? ! Eu tot voiam de mult să am o găină. Mama ţinea morţiş să-i dau numaidecît drumul găinii pe stradă. Eu mă juram pe toţi sfinţii că biata de ea e fără de stăpîn.

Fărîmiţez pîine din dulapul cu sîrmă, şi o arunc înaintea găinii. Ea ciuguleşte fărîmiturile, dar cu teamă. Umplu cu apă o cutie de tinichea şi o pun în grădină. De cîte ori găina ia o înghiţitură de apă şi îşi înalţă apoi capul, eu nici nu mai ating pămîntul de bucurie. E porumbacă, gri cu picăţele albe, albe. Imediat îi pun numele Pistruiata, aşa o s-o cheme.

— Mamă, Pistruiata mea mănîncă pîine...

— Mamă, Pistruiata mea bea apă...

— Mamă, Pistruiata mea nu mai fuge cînd mă vede, s-a învăţat cu mine...

De fiecare dată, mama îmi spune să fac bine şi să dau numaidecît drumul găinii. În sinea mea, îmi dau şi eu seama că găina trebuie să fie totuşi a vreunui vecin, dar, tare, nu recunosc, Doamne fereşte, una ca asta. În suflet mi s-a cuibărit spaima ca nu cumva într-o bună zi să răsară, pe neaşteptate, stăpînul ei. În penumbra serii, Pistruiata se cocoaţă pe o creangă înaltă de nalbă şi rămîne acolo.

Tata vine acasă, cu o boccea în mînă : a învelit pîinea în batista lui mare, cu înflorituri cusute de mînă... Îi împărtăşesc şi lui, cu sfială, vestea cea mare, că, adică, am găsit o găină în curte. Tata se arată mai îngăduitor. Mama încă mai susţine să-i dau imediat drumul găinii în stradă. Dar e păcat, mare păcat ! Are să se piardă, are să se rătăcească în mod sigur, doar n-are stăpîn !... Parcă poate să existe găină fără stăpîn ? ! Ce, e pisică vagabondă ? ! Hai, să lăsăm gluma... Acum, chiar acum mă duc şi o arunc în stradă... Dar dacă, după aia, cineva o prinde şi o taie...

Pînă dimineaţa, în vis, numai cu Pistruiata am fost.

A doua zi vine la noi tuşica Raşid'anîm, mama lui Saim Aga Bey şi soţia lui Ismail Efendi, din Kastamonu, halvagiul care ţine o prăvălie în cartierul Aksaray. Răsfrînte în afară, pleoapele lui Ismail Efendi par două bucăţi de carne sîngerie. Cînd se înfurie tare pe cineva, îl numeşte „Robul lui Allah !" şi de-aceea lui Isamil Efendi i se mai zice şi Robul lui Allah.

Cum intră pe poartă tuşa Raşid'anîm şi vede găina, o şi recunoaşte. Presimţeam eu ce necaz mă paşte, şi uite că de ce mi-a fost frică tot n-am scăpat ! Ieri toată ziulica şi-a pierdut-o căutîndu-şi găina. Se vede treaba că la auzul vorbelor ei m-oi fi întristat atît de tare, că mi s-o fi citit pe figură o deznădejde atît de mare, încît tuşica Reşid'anîm îmi spune :

— A ta să fie de-acum găina ! Haide, ţi-o dăruiesc ţie !

Mă bucur ca şi cum mi s-ar fi făcut cadou o casă. Ba nu, şi mai şi, ca şi cum mi s-ar fi dăruit lumea. Lumea întreagă ! Mai pe urmă, pentru ca Pistruiata să aibă tovără-

şie, tata a cumpărat încă o găină. Şi aşa, din ziua aceea, în gospodăria noastră nu au mai lipsit niciodată găinile.

Maşinile nu trezesc în sufletul meu nici un ecou. Nu sîntem în stare să ne dăm seama ce înseamnă cu adevărat o societate rămasă în urmă. Oricît de evoluat pe plan raţional ar fi omul unei societăţi rămase în urmă, tot nu poate resimţi o mare dragoste faţă de maşini.

Animalele îmi plac însă mult. Găinile mele se vor înmulţi din ce în ce. Cînd, după cîţiva ani, ne vom muta la Heybeliada, vom vinde ouă proaspete şi vom cîştiga chiar şi ceva bani. Mai mult decît atît : cu banii de pe găini ne vom lua cîteva oi. Oile se vor înmulţi şi ele. Elev la liceu, voi fi, în lunile de vacanţă, cioban la oile noastre. Apoi tata va vinde oile astea care se tot înmulţesc, şi cu banii luaţi pe ele va cumpăra chiar şi o căsuţă...

NENEA HASAN, CARE STĂTEA în aceeași curte cu noi și era grădinar la Comandamentul Marinei din cartierul Kasîmpașa, sădea în grădina noastră zarzavaturi și flori. Pentru că eu, imitîndu-l, încercam, toată ziua bună ziua, să sap curtea, el, ca să nu pot lua lopata, a legat-o sus, de o prăjină lungă, înfiptă zdravăn în pămînt. Eu pîndeam să nu mă vadă nimeni, împingeam prăjina cînd într-o parte, cînd într-alta, pînă ce lopata cădea jos, și-atunci mă apucam cu nădejde de treabă...

În coteţul din fundul grădinii se aflau găinile proprietarului. Tare mai mi-era milă de ele că se învîrteau și scurmau întruna într-un loc atît de mic, împrejmuit cu sîrmă ! Așa că le deschideam binișor portița și le lăsam slobode. Cum ieșeau afară, cocoșul sărea drept în capul meu și, înfigîndu-mi ghearele în obraji, mă lovea cu ciocul. Avea penele roșii și creasta mare și învolburată, era chipeș și bărbătos, dar sălbatic, cu totul nepăsător la bine și la mîngîieri. Penajul de pe gîtul lui vînjos și de pe pieptu-i țanțoș scînteia ape-ape în bătaia soarelui. Cînd se năpustea, înfoiat, asupra mea, abia reușeam să fug în casă și să închid ușa. Și pentru că nu putea să-și verse mînia pe mine, se răzbuna pe ușă, aruncîndu-se aprig asupra ei. Prin urmare, îmi era dușman, și încă unul înverșunat.

Îi dădeam cocoșului felia de pîine pe care-o căpătam de la tușica Havva ca să-i legăn copilul și să i-l adorm. El îmi sărea mai întîi în cap, lăsîndu-mi pe față zgîrieturi cu ghearele și cu ciocul, și, după ce mă punea pe fugă, mînca tacticos felia de pîine pe care i-o aruncasem în grădină. Ni-

meni, în afară de mine, nu-l scotea dincolo de țarcul unde era închis și nu-i dădea pîine.

Într-o zi s-a năpustit asupra mea cu atîta sălbăticie, m-a lovit atît de hain cu ciocul, încît, cînd am fugit, am căzut... Noroc că băiatul proprietarului mi-a sărit în ajutor și m-a salvat... Aveam fața mînjită toată cu sînge... Cînd am aflat că au luat hotărîrea să taie cocoșul, am intrat în casă, m-am dus în spălătorie unde nu era nimeni și m-am așternut pe plîns. Ei alergau să prindă cocoșul, care, bietul, țipa de frica morții... El țipa în grădină, eu plîngeam înăuntru...

M-am dus la nenea Hasan și l-am rugat să-i spuie așa băiatului proprietarului, din partea mea :

— N-o să mai ies niciodată în curte... N-o să mai deschid niciodată portița la găini... Mă jur pe Coran... Să n-am parte de pîine...

Cînd au văzut cît plîng și cît mă zbucium, n-au mai tăiat cocoșul.

Într-o zi, din nou m-am furișat în grădină. Am tot clătinat coada prăjinei, pînă ce sapa a căzut. De căzut, a căzut, dar în capul meu, și muchea ei ascuțită mi s-a înfipt în frunte. Am scos sapa cu propria-mi mînă. Eram plin de sînge. M-am dus în odaia noastră. Acolo am dat peste toate femeile din casă. Cînd m-au văzut așa de însîngerat, toate odată au slobozit un strigăt de groază ; cum le-am auzit țipătul, m-a cuprins și pe mine frica și am început, abia atunci, să plîng. Pe locul tăieturii sîngerînde au presărat un pumn de sare și fire de tutun, cît iei între degete, apoi au legat strîns.

Pentru că, după pățania asta, n-am mai ieșit hoțește în grădină, mi se spunea :

— Vezi ? ! Cum te-ai rănit la frunte, cum ți-a venit mintea la cap...

Dar eu, nu pentru că mă rănisem la cap mă feream să mai ies în grădină, ci de teamă că, din pricina mea, vor tăia cocoșul atît de îndrăgit de mine.

PRIMA ŞI ULTIMA PALMĂ DE LA MAMA

PROPRIETARUL CASEI NOASTRE era un *kurd* [1] bun la suflet, mai mare peste hamalii de la debarcaderul Kasîmpaşa. Femeia lui, o negresă, socotea că s-ar înjosi dac-ar vorbi cu chiriaşii. Mehmet Efendi, chipeşul fiu al proprietarului, ţinea foarte mult la mine. În fiecare dimineaţă, cînd se ducea la lucru, mă striga :

— Nusreeet !

— Îhîî ! îi răspundeam eu numaidecît, şi ţuşt ! ieşeam din cameră afară.

De cîteva ori mama îmi atrăsese atenţia :

— Să nu mai spui „îhî" drept răspuns, că-i ruşine. Trebuie să zici „poftim !"

— Bine...

Dar, a doua zi, cînd eram iar chemat, uitam de spusele ei. Odată mama, după ce a plecat Mehmet Efendi, m-a luat în odaia noastră şi mi-a ars o palmă : prima şi ultima palmă pe care am primit-o de la mama.

Ziua următoare, cînd Mehmet Efendi, ca de obicei, m-a strigat :

— Nusret !

— Îhî poftim ! i-am răspuns eu şi am ţîşnit afară...

---

[1] *kurd* — persoană aparţinînd unei populaţii trăitoare masiv în Turcia estică, precum şi în alte ţări orientale vecine.

BARZA ȘCHIOAPĂ

PENTRU CĂ MAMA era nevoită să meargă des pe la doctori și spitale, de multe ori rămîneam singur acasă. Să ies pe stradă să mă joc nu aveam voie.

Cînd rămîneam singur, tușa Emin'anîm, soața negustorului de bragă și sirop, mă lua în odaia lor și îmi spunea povești. Tare mă minunam că femeia aceea din Rumelia, înaltă și subțire, îmi povestea de fiecare dată altceva. Doamne, ce de povești putea să știe ! Printre ele era și una „Barza Șchioapă", care îmi plăcea mie cel mai mult.

— Te rog mult, tușică Emin'anîm, zi-mi din nou „Barza șchioapă".

Niciodată nu își depăna la fel basmul. Același în sine, apărea de fiecare dată cu alte podoabe, îmbrăca mereu alte și alte veștminte.

Băsmuitoarea aceea rumeliotă a adus copilăriei mele o lume vrăjită, de basm. O lume în care, în străfundul mării, păsări multicolore alunecau în zbor, o lume în care, printre stele, pești în teacă de catifea zburau în roiuri...

Dintre povești, cel mai mult îmi plăcea „Barza șchioapă" pentru că era cea mai tristă dar cu sfîrșitul cel mai fericit. Topal Leylek — Barza Șchioapă — era o zînă bună. Ea se arăta oamenilor sub forma unei berze șchioape. Pînă la urmă făcea fericiți pe cei iubitori de bine care-i cereau ajutorul. Ascultînd peripețiile din „Barza Șchioapă", cînd și cînd ochii mi se încețoșau, cu greu mă abțineam să nu plîng, ca apoi, într-un alt loc al povestirii, să surîd cu lacrimile strînse între gene... În basm mai se vorbea despre conace și saraiuri vechi. Pereții lor, pe jumătate prăbușiți,

se năruiau și, ici și colo, din găurile căscate, se revărsau afară galbeni.

După ce ascultam povestea, intram în cămările vechi, părăsite, de la subsol, cu duşumelele putrede, împînzite cu gîndaci şi păianjeni, şi mă uitam, mă uitam încordat la pereţii umezi, mucegăiţi, acoperiţi cu muşchi şi ciuperci, aşteptam cu sufletul la gură ca, deodată, să se despice, să reverse asupră-mi galbeni...

Poveştile spuse de mama mă mişcau şi mai mult. Îmi dădeam seama, chiar la vîrsta aceea, că nu erau pornite din închipuire, ci aveau un miez adevărat pe care îl încărca cu simboluri, făcînd din el o poveste pentru mine. Mama îmi istorisea drept basm, prin simboluri, propria-i viaţă, năzuinţele ei, dorurile, dorinţele ei neîmplinite... Cel puţin aşa îmi părea mie.

Iată una din poveştile ei : zîna salvatoare, prefăcută într-o pasăre mare, lua în spinare pe flăcăul ferecat în temniţă şi zbura cu el. Dar, în timpul zborului, de zicea „gac" ! flăcăul trebuia să-i dea apă, de zicea „guc !" — carne. Altminteri, ar fi căzut de deasupra norilor şi pînă la pămînt s-ar fi făcut fărîme. Apa şi carnea pregătite pentru pasăre se isprăviseră, dar drumul, ba. Pentru ca să poată atinge totuşi meleagurile nădăjduite, flăcăul îi dădea păsării, în loc de apă, sîngele lui, iar în loc de carne, o bucăţică din inima lui. Aşa ajunse pe meleagurile nădăjduite, îşi aflase salvarea, dar avea sîngele şi inima sfîrşite...

Într-o altă poveste de-a mamei era vorba despre o biată femeie singură-singurică în mijlocul oamenilor. Îşi făurise acasă, din ceară de albine, o păpuşă-femeie, pe Mum Hala. Îi legase de cap o sfoară al cărei căpătîi îl ţinea în mînă. Dacă trăgea de sfoară în faţă, Mum Hala îşi apleca în faţă capul, în semn de „da", dacă trăgea de sfoară în spate, Mum Hala îşi dădea capul pe spate, în semn de „nu". Astfel, femeia singură se amăgea cu acea întrupare, din ceară de albine, a singurătăţii ei, vorbind de fapt, prin mijlocirea lui Mum Hala, cu ea însăşi.

...O întrebam pe tușica Emin'anîm cum de știe atîtea basme.

— Ia, le născocesc și eu... îmi răspundea ea.

La început, cînd am aflat că sînt numai scornituri de-ale ei, poveștile pe care mi le spunea parcă își mai pierduseră din farmec în ochii mei. Apoi și la mine se trezi dorința de a născoci basme. Am încercat și eu să plăsmuiesc povești. Dar toate, toate semănau cu basmul „Barza Șchioapă". Poveștile spuse mie de tușica Emin'anîm mi-au lărgit orizontul imaginației. De la ea am învățat să zbor cu gîndul în îndepărtatele și-atît de îmbietoarele tărîmuri ale închipuirii. Și acum îmi place să o fac. E un lucru bun, dar nu-i atît de ușor precum s-ar crede. S-ar putea chiar ca la alegerea profesiunii de scriitor să mă fi împins și tușa Emin'anîm cu poveștile ei. Cine știe !...

CÎND AI SĂ CREȘTI MARE, AI SĂ TE FACI DOCTOR, NU ?

ÎN SFÎRȘIT, ZIUA ÎN CARE mama iese din spital. Tata a luat cele două pachete cu lucrurile mamei și s-a dus înainte acasă.

Mama și cu mine mergem pe jos, împreună. Urcăm străduța povîrnită numită Haseki, străjuită pe amîndouă părțile cu platani. Pentru că drumul e pustiu, mama și-a scos vălul de pe față și l-a lăsat peste îmbrăcămintea largă care-i acoperă în întregime trupul.

Nu are putere ; mergem puțin și ne oprim ca să ne odihnim. M-a luat de braț. Tare-mi place că mă ține la braț.

— Uite ce mare e fiul meu ! A crescut, maică-sa îl ia de braț ! spune ea.

Vorbeam domol și plăcut — ce anume, nu îmi mai amintesc. Numai cuvintele pe care le-am schimbat între noi la un moment dat nu le voi putea uita vreodată :

— Fiu-meu va învăța carte, va ajunge un om de vază... Ia să vedem, fiule, cînd ai să crești, ce-ai să te faci ?

E o întrebare cu care mă întîlneam pentru prima oară. Nu mă gîndisem deloc la asta pînă atunci.

— Spune mata, mamă, ce să mă fac ?

— Fă-te doctor, fiule ! Cînd ai să crești mare, doctor să te faci ! Ai să mă îngrijești pe mine, ai să mă tratezi. Uite, vezi, doctorii nu izbutesc să-mi dea de rostul bolii... Cînd ai să ajungi doctor, ai să mă faci bine, nu-i așa ?

— Bineînțeles...

— Parcă mai apuc eu zilele alea !

A scăpat vorbele astea ca și cînd nu mi s-ar fi adresat mie, ci ei însăși. Apoi, numaidecît, și-a lăsat vălul peste

față. Un văl atît de des, încît chipul de sub el nu i se poate desluși. Dar ghicesc că mama plînge, străduindu-se să nu bag eu de seamă. Din cînd în cînd își duce batista sub văl și își șterge ochii.

Mama e la brațul meu. Ca să mă poată lua de braț, s-a aplecat spre mine. Urcăm încet panta.

— Am să mă fac doctor, mamă. Și cînd am să ajung doctor, am să te îngrijesc. Te fac bine cît ai bate din palme, ai să vezi... Bineînțeles că mă fac doctor... o încredințez eu.

Mama își duce batista sub văl...

CALAPODUL FESULUI

VINE *BAIRAMUL* [1] ! CE BUCURIE ! Toți copiii din mahala și din casă se pregătesc pentru bairam. Unei fete din vecini i se coase o rochiță de mătase roz. Altei fetițe i s-au cumpărat pantofi de lac. Îți privești cu admirație chipul în oglinda neagră a pantofilor de lac. Strașnic îmi mai plăcuseră ghetele de bairam cumpărate unui băiat ! Fețele erau, în partea de jos, din piele neagră, iar în partea de sus, din antilopă gri. Se încheiau într-o parte, cu nasturi. O groază de nasturi mărunți-mărunței și lucioși. Ca să treci mai ușor nasturii prin butoniere, exista special un cîrlig ca un croșet mare, din metal strălucitor. Băiatul prindea mai întîi nasturii cu cîrligul și-apoi îi petrecea cît ai clipi prin butoniere. Puține lucruri, în copilăria mea, mi-au plăcut atît de mult.

Cînd am să fiu mare am să-mi cumpăr și eu ghete ca astea, cu nasturi, și nu o pereche-două, ci multe, multe de tot...

Mie nu mi se cumpără nimic pentru bairam. Cu toate astea, și eu mă alătur bucuriei celorlalți copii și sînt fericit la gîndul că vine bairamul.

Îmi dau seama cît de necăjită, de stînjenită e mama că n-a putut să-mi ia nimic de bairam.

E în ajun de marea sărbătoare. Mama îmi pune în mînă cîteva zeci de parale :

— Haide, fiule, du-te și dă-ți la călcat fesul !

---

[1] *bairam* — sărbătoare religioasă la musulmani, sărbătoare în general.

Va să zică, drept pregătiri pentru bairam, am să am un fes proaspăt călcat, după măsura mea de-acum ! Atîta mă bucuram, atîta mă bucuram !... Alerg ! În zbor m-am dus la prăvălie. Pentru prima dată merg de unul singur să îmi fac ceva. Am convingerea că am crescut şi am devenit ditai bărbatul.

Negustorul de fesuri îşi avea dugheana la Uzunyol — Drumul Lung, în faţa cazărmii marinei. Intru şi nu fără sfială îi spun :

— Nene, vreau să-mi calci fesul, pe calapod !

Orice bărbat necunoscut, vînzători, negustori, mă rog, oricine e „nene".

Omul are prins de mijloc un şorţ ; dinaintea lui, şiruri-şiruri de calapoade din metal galben, pentru fesuri. Ia fesul meu mototolit şi îl stropeşte cu apă cu care şi-a umplut gura, din cana de lîngă el, umflîndu-şi obrajii.

Desface ciucurele din partea de sus a fesului. Ah, de-ar avea şi fesul meu franjuri din mătase ! Pe roşul cald al fesului, negrul strălucitor al ciucurelui străluceşte de-ţi ia ochii ! Fesul meu n-o să aibă nicidecum franjuri de mătase, ci de bumbac...

Meşterul pune pe un calapod rotund, din lemn, fesul meu, pe care l-a umezit stropindu-l cu apă. Peste el aşază calapodul-pereche, din metal galben. Cum acesta e fierbinte, din fesul umed ies aburi. Apoi meşterul prinde de cele două toarte calapodul din metal şi îl răsuceşte. După un timp, fesul e călcat, a căpătat forma dorită...

Omul îi prinde ciucurele şi-mi dă fesul. Sînt şi alţi muşterii care-şi aşteaptă rîndul.

Scos de pe calapod, fesul e cald, cald, ca o azimă abia ieşită din cuptor. Încă mai aburează. Din el se răspîndeşte un miros neîntîlnit altundeva. Un miros amestecat, de ceva ars şi murdar, de grăsime şi sudoare, de pămînt şi ploaie.

Cînd mi-am pus pe cap fesul cald încă şi aburind, am avut impresia că toate vechiturile cu care eram îmbrăcat s-au înnoit ca prin farmec.

Iată surpriza care mi s-a făcut de bairam : același fes vechi, cu ciucure din bumbac, dar proaspăt călcat...

Cînd ajung acasă, mama, pentru ca fesul să nu-și strice forma, îl ia și îl așază cu grijă în dulapul din perete. Doar se știe foarte bine : orice lucru făcut anume pentru bairam nu poate fi purtat decît numai și numai la bairam...

În seara aceea, tata avea să vină foarte tîrziu, deși, în mod obișnuit, la vremea cînd se cheamă credincioșii la rugăciunea de seară, era acasă. Mult mai tîrziu, după ce m-am mărit, am înțeles pentru ce întîrzia tata întotdeauna în seara din ajunul bairamului : îi era rușine că nu poate să le cumpere, fiului și nevestei sale, un dar de bairam. Rușinea aceasta va izbucni în mînie bărbătească și, cînd va veni acasă, tata o va certa pe mama din orice fleac.

Mama mă spală în lighean, în mijlocul singurei noastre încăperi. În noaptea de bairam, toți copiii fac baie. Mă culcă în așternutul meu, mă sărută. Mi-a cumpărat pentru bairam ciorapi, ciorapi negri, lungi... Îmi pun ciorapii sub pernă. Așa e obiceiul : toți copiii, după ce se spală, își iau în paturile lor darurile de bairam și se culcă cu ele.

Mama nu se poate împăca cu gîndul să n-am și eu daruri de bairam. De-aceea, după ce mă spală și mă culcă, îmi va încropi haine noi din lucruri vechi de-ale tatei. Le va lucra la mașina de cusut în lumina chioară a lămpii, și pînă dimineața vor fi gata.

Cînd tata a sosit acasă, eu dormeam. M-au trezit strigătele lui. Tata, iute la mînie, țipă la mama să lase lucrul și să se culce. Mama plînge fără să-i răspundă. Eu, în așternutul meu, mă căznesc să nu-și dea seama că m-am trezit.

Tata se va culca. Eu voi dormi. Mama va da la mașină pînă dimineața. Tata se va scula devreme și se va duce la geamie, la slujba pentru bairam. Mama mă va trezi mai înainte de a se întoarce tata de la geamie. Mă va îmbrăca cu hainele pe care mi le-a cusut din vechituri, migălind toată noaptea, pînă dimineața. Ea își va pune cea mai nouă rochie pe care o are. Va așeza pe sobița de tablă ceainicul și, în mijlocul odăii, va așterne masa pentru prînzișor.

Tata vine de la slujbă și se așează pe blana care acoperă pătuceanul. Mai întîi, mama sărută mîna tatii, și tata o sărută pe obraji.

Cearta din noaptea trecută e uitată. Apoi eu sărut mîna tatălui meu, și tata mă îmbrățișează și mă sărută. Pe obraz îi simt înțepătura bărbii și a mustăților aspre și stufoase.

Urările de bairam s-au isprăvit. Stăm la masa de dimineață. Așezat turcește pe jos, tata rostește o rugăciune în timp ce-și acoperă genunchii cu fața de masă. Luminile lenești, albăstrui ale dimineții pătrund în odaia noastră, încărcate de umbrele zăbrelelor de la fereastră. Mă uit la chipul mamei care ne umple cu ceai paharele : de lipsa de somn, fața ei trandafirie e galbenă ; ochii, cu pleoapele umflate de-atîta plîns, sînt roșii. Puțin mai tîrziu va întîmpina surîzătoare și cu dulce vorbă pe vecinele care vor veni să ne ureze fericire cu prilejul bairamului.

Îmi înmoi pîinea în ceaiul din pahar. Mănînc pîinea veche care, îmbibată de ceaiul cald, devine poroasă. La masa de dimineață, în afară de ceai și pîine veche, rar de tot se întîmplă să mai avem și măsline.

Cam așa se petrec cele mai multe dimineți de bairam. O mamă care îmi coase din vechituri, pînă dimineața, îmbrăcămintea pentru bairam... Un tată arțăgos, dar cu cea mai bună inimă de pe lume... O mamă cu pleoapele umflate de plîns, dar care nu se plînge niciodată, nimănui.

De bairam, în fiecare casă se cumpără zaharicale. În anii aceia, în casa noastră nu prea erau zaharicale de bairam. Musafirii care veneau la noi aduceau o cutie cu dulciuri anume pentru bairam. Dar dulciurile aduse de musafiri nu erau pentru noi, le țineam ca să avem cu ce trata musafirii ce vor sosi mai tîrziu..

O PALMĂ DE LA TATA

O SINGURĂ DATĂ AM MÎNCAT bătaie de la tata, şi atunci numai o palmă. Atîta.

Grozav îi mai plăcea să se tocmească ! Iar mie mi-era tare ruşine de tocmeala lui ! Nu ştiu să fi cumpărat o legătură de pătrunjel măcar fără să se fi ciorovăit, tocmindu-se. Cînd ne duceam la piaţă, nu scăpam un vînzător cu care să nu ne fi tîrguit.

Cînd te tocmeşti, nu ţii socoteala de valoarea reală a mărfii de cumpărat. Oricîţi bani ţi-ar cere negustorul, tu trebuie să scazi preţul, să dai ceva mai mult de jumătate.

În timpul tocmelei, tata avea o vorbă : „Unii au bani, alţii — viaţa curată întru Allah !" Ce mă mira pe mine era că spunea la fel şi negustorilor creştini, din obişnuinţă.

Mama îi ceruse tatii să-i cumpere mosoare de aţă marca „Lanţ".

Eram la Mahmutpaşa. Cu mine de mînă, tata ia la rînd, unul după altul, pe toţi vînzătorii de aţă ambulanţi. Nici unul nu lasă mai ieftin de şaizeci de parale mosorul. Cer mai întîi doi kuruşi, apoi treptat-treptat lasă la şaizeci de parale şi asta numai dacă tata are să ia trei mosoare deodată...

Pe străduţa Mahmutpaşa, care urcă în pantă, la tot pasul sînt negustori ambulanţi. Tata se opreşte la fiecare în parte şi se tocmeşte pe îndelete. Aşa, din tocmeală în tocmeală, am ajuns la capătul de sus al străduţei. Aici la ultimul vînzător, tata se angajează într-o tocmeală aprigă.

— Ceilalţi negustori, de jos, mi-au lăsat cu cincizeci de parale mosorul, şi tot n-am luat, le-am dat numai patruzeci de parale. Haide, dă-mi cu cincizeci, ca să iau, şi gata!

Nici vorbă să fi avut de gînd să-l ating pe tata în demnitatea lui.

Pur şi simplu, crezînd că s-a înşelat într-adevăr, am intervenit :

— Nu, tată, şi vînzătorii ceilalţi tot şaizeci de parale au cerut !

Abia am apucat să rostesc cuvintele astea, şi pleosc ! pe obrazul meu a răsunat o palmă. Cum de-a făcut tata una ca asta ? ! Nu numai că nu mă bătea, dar nici măcar nu se răstea la mine. Îmi arsese o palmă pe negîndite, de ciudă. Faţă de alţii nu se cade să plîngi ! Nimeni nu trebuie să-ţi zărească lacrimile ! Am fost tare, tare tulburat, dar tata, şi mai mult decît mine. Fără o vorbă a cumpărat de la vînzător trei mosoare a cîte şaizeci de parale, m-a luat de mînă şi am pornit-o amîndoi la drum.

COVRIGI, COVRIGI PROASPEȚI !

DIN NOU PE DRUM, în hurducăturile căruței trasă de un cal. Ne mutăm într-o casă din Gerrahpașa. Nu prea înțeleg eu de ce ne tot mutăm de colo-colo. Poate că chiria de aici e mai ieftină cu patruzeci de kuruși decît cea de la casa abia părăsită. Proprietăreasa noii noastre locuințe e tot o negresă, văduvă sau rămasă nemăritată. Și-a rezervat pentru ea o parte din casă, la parter. E foarte curată, neînchipuit de curată. La etaj, pe o sală largă, dau două odăi. Aici stau chiriașii : într-una, noi, și într-alta, dulgherul Hüseyin Efendi, împreună cu nevasta lui, Nevber Hanîm, cu fiul lor, Gevat, și fiica lor, Gemile. Nevber Hanîm a fost și ea „luată de suflet", ca mama. Soțul ei n-are de lucru. De-aceea, în casa lor certurile se țin lanț. Nevber Hanîm se va duce la familia bogată unde a fost așa-zis „fiică adoptivă" și o să se roage să i se găsească ceva de lucru bărbatului ei. Ne ia, pe mama și pe mine, să o însoțim pînă acolo. Vom merge tustrei la conacul de la Bebek, așezat în mijlocul unei păduri. Sîntem în tramvaiul de Bebek. O perdea roșie împarte vagonul în două : în față stau femeile, în spate, bărbații. Ca să treacă dintr-o parte într-alta, taxatorul trage perdeaua. Chiar dacă se urcă în același tramvai doi soți, ei tot separat trebuie să stea : bărbatul într-o parte, femeia, în cealaltă...

Ce greu îmi vine să-i fac pe copiii mei să înțeleagă cum era pe-atunci ! Parcă le-aș povesti ceva de demult... De-acum două sute de ani și mai bine... Pe cînd, în realitate, nu ne despart nici patruzeci de ani...

Urcăm un povîrniș înconjurat de brazi și ajungem în conacul din pădure. Ce case frumoase pot fi pe lume ! Trep-

tele scărilor sînt din scîndură ceruită. Doamne, ce lucruri minunate ! Deschid la întîmplare o uşă. Tii ! Ce cameră ! Înăuntru, plin cu cărţi. Două lucruri mi-au atras atenţia în conac şi nu le pot uita nici azi. Primul, o fereastră cu geamul colorat în galben, albastru, verde şi roşu. Lumina pătrunsă prin geam colora masa şi chipurile oamenilor. Întinzi mîna şi razele colorate ţi-o vopsesc cînd în albastru, cînd în roşu...

Al doilea lucru de neuitat e balansoarul de rafie împletită. Stau în el şi mă legăn întruna ; în faţă, înainte, în faţă, înainte... Dar oricît m-aş legăna, scaunul nu se răstoarnă. Cînd mama mă priveşte cu ochii măriţi şi îşi mişcă buza de jos ca acum, înţeleg că am făcut ceva ce nu se cuvine. Săr din scaunul-leagăn şi mă aşez liniştit lîngă ea. Spre seară ne întoarcem acasă. Pe drum, Nevber Hanîm vorbeşte cu mama :

— Nu împlinisem încă şapte ani cînd m-au luat la ei. La şaptesprezece, m-au dat după bărbatul meu. Va să zică, timp de zece ani am trudit în casa lor. Să socoteşti numai zece lire pe lună, cît ar face ? Peste o mie, nu ? Şi două sute de lire să-mi fi dat, şi aş fi fost mulţumită. Dacă am avea acum cincizeci de lire, ne-ar ajunge pentru un început de capital pentru bărbatu-meu...

Mama e dusă pe gînduri, mama e tăcută, şi pe ea o munceşte ceva...

În locuinţa de la Gerrahpaşa se pătrunde mai întîi printr-o poartă, şi-apoi vine intrarea propriu-zisă a casei. Jos e sala pardosită cu piatră şi odăile în care stă negresa, proprietăreasa noastră. Grădina ei e aparte, în spatele casei. Acolo sînt pruni, cu crengile plecate sub greutatea roadelor. Ne face parte la toţi din prunele culese. E o femeie tare singuratecă, nu stă de vorbă cu nimeni. Pe mine însă mă cheamă uneori în camera ei. Îi place să vorbim împreună de una, de alta. Şi de fiecare dată îmi dăruieşte prune, peste cele pe care le dă familiei noastre. Are şi pisici, cu ele îşi face mereu de lucru.

În grădina noastră cresc nalbe înalte și rămuroase, adevărați copaci. Florile lor sînt stropite în diferite nuanțe, de la cenușiu-albăstrui la alb ca zăpada... Mama le culege și le usucă. Apa în care le fierbi e neîntrecută la orice răceală, mai ales la guturai.

Bărbatul lui Nevber Hanîm, dulgherul Hüseyin Efendi și-a găsit ceva de lucru în Eskișehir sau Adapazarî și a plecat de acasă. A plecat fără întoarcere. De la el, nici o veste, nici bani.

Într-o zi, Gevat, mai mare decît mine cu șase-șapte ani, a venit acasă plin de însuflețire :

— Mamă, dă-mi bani să iau o gazetă...

Gazetă ? ! Și-a pierdut mințile băiatul... Unde s-a pomenit vreodată în casa noastră un ziar ?

Gevat se roagă :

— Mamă, au ieșit gazete colorate.. Am văzut cu ochii mei : gazete colorate. Să luăm și noi una, te rog...

Nevber Hanîm îi dă bani pentru un ziar. Tot într-o fugă, Gevat ia o gazetă și vine cu ea. Cred că era ziarul *Akșam-Seara*. Ceea ce el numea, atît de fericit, colorat, se reducea, de fapt, numai la titlul gazetei, tipărit cu roșu și, pe pagina întîia, la un desen în roșu și negru. Nu pot spune cu precizie, dar mi se pare că era în 1923, chiar în ziua în care se proclamase republica. Așa că aveam opt ani.

Nevber Hanîm, împreună cu cei doi copii ai ei, o duceau foarte greu. Făceau salată de castraveți și asta le era toată mîncarea de prînz. Într-o bună zi își vinde cerceii și cu banii luați pe ei îi cumpără lui Gevat o tabla și o bantă pentru cap, ca să poată transporta covrigi.

Băiatul se scoală odată cu soarele și pleacă de-acasă, cu tablaua și banta pentru cap. Ia de la simigerie covrigi și pînă la amiază îi vinde pe toți. Se întoarce cu o grămadă de mărunțiș. În buzunarul șorțului său albastru pe care i l-a cusut maică-sa, zornăie gologanii. De-acum s-au împăcat cu viața lor.

— Să vînd și eu covrigi ! îi dau eu zor.

— Tu eşti încă mic, îmi domoleşte mama avîntul. Eşti tu în stare să porţi pe cap o tabla ca aia ? Gevat e ditai flăcăul !...

Mai cu seamă tata nici nu vrea să audă ca eu să vînd covrigi. Din mine are de gînd să facă un cleric de vază. S-a văzut vreodată un mare prelat care să vîndă covrigi ? !

Într-o dimineaţă, plec de acasă cînd se crapă de ziuă, împreună cu Gevat. Luăm de la cuptor covrigi. Dinaintea unei fabrici ne oprim şi Gevat îşi dă jos tablaua de pe cap. E încă foarte devreme, răcoarea începutului de zi se face simţită.

— Covrigi proaspeţi, bine copţi ! strigă Gevat. Proaspeţi de tot !

Mă grăbesc să-i ţin şi eu isonul. Strig :

— Covrigi proaspeţi... Îţi crănţăne în gură... Covrigi din dimineaţa asta... Ronţăitori...

Se vînd iute. În buzunarul şorţului lui Gevat zornăie gologanii. Ne întoarcem acasă.

Dar Gevat nu mai e băiatul cuminte de altădată... Maică-sa se plînge întruna de el... S-a învăţat băiatul să fumeze.

Într-o zi, ce îmi spune ?

— Ia să-ţi dau şi ţie o ţigară. Fumezi ?

— Nu fumez.

— Hai, fumează... Încearcă... E foarte plăcut...

— Nu fumez...

— Oricum, ia-o şi pune-ţi-o în buzunar. Ai s-o fumezi mai tîrziu, cînd ţi-o da ghes inima...

De mic, nu aveam obiceiul să refuz ce mi se cere, aşa că am luat ţigara şi am pus-o în buzunar. Uitasem cu totul de ea. M-am căţărat într-un copăcel de nalbă din grădina noastră şi m-am jucat.

Gevat m-a pîrît mamei că fumez. Dovadă, ţigara din buzunar.

Seara, mama mă ia la întrebări :

— Tu fumezi ? !

— Da de unde ! îi răspund eu fără să clipesc.

— Ia să te caut !

— Caută-mă !

Îmi ieşise cu totul din minte ţigara pe care, dimineaţa, Gevat mi-o dăduse cu de-a sila. Din buzunarul meu, mama scoate o ţigară boţită şi strivită ca vai de ea, pe jumătate golită de tutun.

— Asta ce-i ?

Ca să nu-l trădez pe Gevat, improvizez ceva la repezeală:

— Aha ! Asta ? ! Să vezi, ne jucam pe stradă. Un băiat n-avea buzunare la haine şi mi-o dăduse mie să i-o ţin. Zău. Am şi uitat că-i în buzunarul meu...

— Să nu te mai prind că ţii în buzunare asemenea lucruri.

ÎNVĂȚ SĂ MĂ BAT

NU ȘTIU DE CE o fată din copiii de la conac mi-a devenit dușman. E înaltă, uscată, mult mai mare ca ani decît mine. Cum ies din casă cu găleata goală, ea merge în urma mea pînă la casa tușei Reșid'anîm. Acolo mă așteaptă să mă întorc cu găleata plină. Îmi taie drumul și începe să dea în mine... Și-a făcut un obicei din a mă bate; în fiecare seară se petrece același lucru. Și lovește, nu se încurcă. Nu-mi convine s-o iau la fugă, mi se pare rușinos să fug... Dar nici nu pot s-o lovesc. Cum s-o bat ? ! Părul ei, foarte curat, e împletit în cozi, cu panglicuțe... Rochia ei, e cu totul altfel, din mătase imprimată... Pantofii, din lac strălucitor. Cum pot să dau într-o asemenea fată ? ! Nu pot să ridic mîna asupra ei... Ea, însă, mă lovește, nu glumă. Fără nici o milă. Mă uit la chipul ei : nu, o asemenea fată nu poate fi bătută. E atît de curată, strălucește... Nu pot să dau în ea. Nu pot, și pace. Tot ce pot să fac e ca, de fiecare dată cînd mă lovește, eu să-i repet, cu aerul unui om în toată firea, care încearcă să preîntîmpine gluma proastă a unui copil :

— Nu fă asta ! Nu, nu fă una ca asta !

Totodată, caut să pun între noi, ca o stavilă în calea fetei, găleata cu apă, ca ea să nu mă poată ajunge.

În seara asta din nou mi-a aținut calea, și dă-i, și trage-i! Loviturile plouă asupra mea.

Eu, tocmai începusem să rostesc, ca totdeauna, îndemnul meu plin de demnitate, cînd poarta de la casa tușei Reșid'anîm s-a deschis și a apărut Saim Aga Bey. Cum am dat cu ochii de el, m-am rușinat, m-am rușinat rău de tot că mă văzuse stînd să mă bată o fată. Saim Aga Bey, flăcău

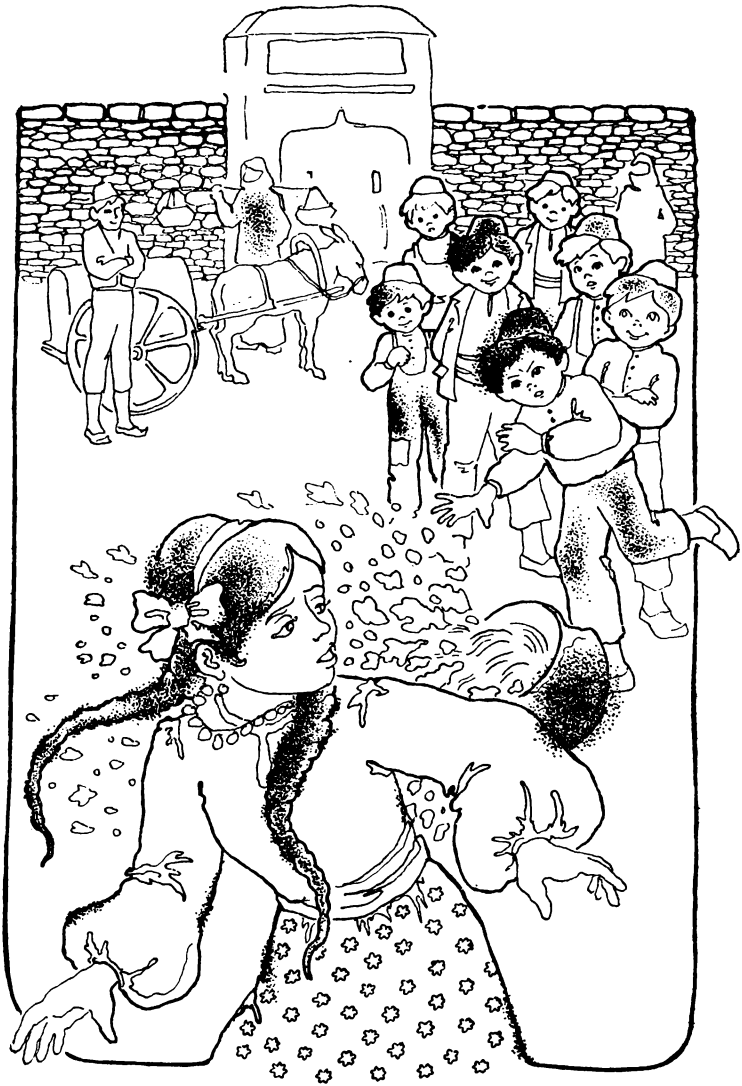

în puterea cuvîntului, i-a dat un brînci fetei şi ea a rupt-o la fugă. Apoi Saim Aga Bey s-a întors către mine :

— Să-ţi fie ruşine ! Mănînci bătaie de la o fată !

— Da' de unde ! Ce, eu mănînc bătaie ? !

— Da' ce faci, mă rog ? În fiecare seară mă uit de la fereastra cu zăbrele : fata te pocneşte unde se nimereşte, şi tu îi tot dai zor cu „Nu fă asta ! Nu fă una ca asta !"

— Eu nu mănînc nici o bătaie ! mă împotrivesc eu cu încăpăţînare.

— Ba mănînci ! Şi încă pe săturate, vezi bine !

— Da' nu-i deloc adevărat. Mai întîi şi mai întîi, cine mănîncă bătaie plînge. Este aşa, sau nu ? Ei ? Am plîns eu vreodată ? !

— Ruşine ! Ruşine ! Un bărbat nu îndură să fie bătut de o femeie ! Tu de ce stai ca o momîie ? Ce, ţi-s mîinile legate ?

— Dar e mai mare decît mine !

— N-are decît să fie ! Oricît de mic ar fi, bărbatul care se respectă nu îndură să fie bătut, mai cu seamă de o femeie, ai priceput ? Uite ce trebuie să faci...

Şi Saim Aga Bey, care s-a stins la douăzeci de ani, de tuberculoză, mi-a dat prima lecţie de bătaie :

— Nu trebuie să işti ceartă cu nimeni. Dar dacă cineva te încolţeşte, tu să dai primul. Chiar dacă cel din faţa ta e mai mare ! Ai apucat să loveşti primul ? Se cheamă că ai cîştigat bătălia. Ai tras primul pumn ? Nu-i da timp adversarului să răsufle ! Poc, poc, poc... Dă-i la pumni, unul după altul !... Şi dacă vezi că nu-l poţi birui, că-i mult mai mare decît tine — cum e fata asta — dă-i cu vîrful piciorului în genunchi !

Cine să-i mai asculte spusele ? ! Mă topeam de ruşine. Am înşfăcat găleata de toartă, şi dus am fost! În mers, apa lovea pereţii găleţii şi îmi uda hainele.

Cîteva seri la rînd, fata nu s-a mai arătat, adică nu mai mi-a aţinut calea, căci, altminteri, mereu în ceata copiilor de la conac, rîdea, împreună cu ei, de mine. Şi ceilalţi copii de pe stradă, copiii nevoiaşi, se distrau pe socoteala mea.

Dar, într-o seară, din nou mi-a tăiat drumul şi a început să-mi care la pumni. Am lăsat găleata din mînă :

— Nu da ! îi spun eu.

Ea mă loveşte.

— Nu da în mine, îţi zic !

Ea mă loveşte.

Aş vrea să fug, dar de la fereastra casei tuşei Reşid'anîm, Saim Aga Bey mă urmăreşte...

— Uite ce-i, nu mai da în mine, auzi ?

Ea mă loveşte.

— O s-o păţeşti, ai grijă !

Ea mă loveşte.

O am în faţa ochilor aşa cum era atunci : pantofi negri, de lac, cu baretă şi o singură cataramă, şosete albe. Cum să fiu în stare să mă reped la o fată atît de frumos îmbrăcată ? Are o fustă bleumarin cu pliuri... Cum s-o lovesc ?... Panglică albă în păr... Cum s-o lovesc ?... Chipul, foarte curat, bine spălat.. Cum s-o lovesc ? !

— Treaba ta ! Să ştii că nu-s vinovatul...

Ea mă loveşte.

— N-am ce-ţi face ! Dacă nu te potoleşti, dau şi eu !

De data asta fata nu m-a mai lovit. În schimb, s-a pornit pe rîs. Cum am văzut-o că rîde, mi-am pierdut cumpătul. Furios, am trăsnit un picior în găleata pe care-o pusesem între fată şi mine — altceva n-am putut să fac, în fată nu puteam să dau. Cînd, la lovitura mea, apa a ţîşnit din găleată şi a împroşcat-o, ea a început să ţipe :

— Mămico ! Mămico !...

LA ŢIPETELE FETEI, copiii de la conac dau fuga. În urma lor, numaidecît, aleargă şi copiii străzii. Mă înconjoară din toate părţile. În mijloc, eu cu găleata, în dreapta mea, copiii nevoiaşi ai străzii, în stînga mea, copiii bogaţi din conac. În timp ce cercul lor se strînge, eu îmi arunc privirile rînd pe rînd la ferestrele casei tuşei Reşid'anîm. Singura mea salvare ar fi dacă Saim Aga Bey, de la fereastra sa cu zăbrele, m-ar vedea şi mi-ar sări în ajutor. Altă scăpare nu există.

Unul dintre copiii de la conac, băiatul cel mai voinic, mai mare decît mine cu vreun an-doi, îmi aţine calea :

— Nu ţi-e ruşine, bă ? De ce-ai bătut fata ?

— Da' n-am bătut-o !

Am apucat sprinten toarta găleţii ca şi cum n-aveam altceva de gînd decît să-mi iau găleata şi s-o şterg. Băiatul cel voinic trage un picior în găleata pe care-o ţin în mînă şi, înfoindu-se ca un cocoş, mă întărîtă :

— Hai, loveşte-mă, dacă eşti bărbat !

Ţin încă în mînă găleata, în mîna dreaptă. Ce-mi spusese Saim Aga Bey ? „Tu să nu işti ceartă, dar dacă cineva te încolţeşte, chiar de-i mai mare ca tine, tu să tragi primul pumn !" În mîna dreaptă am găleata. Măsor cu ochii chipul celui din faţa mea.

O cumplită tăcere se înstăpîneşte, deopotrivă, şi printre copiii nevoiaşi ai străzii, şi printre copiii de la conac. S-au vîrît încă puţin unul într-altul şi au strîns şi mai mult cercul.

Pe neașteptate, am lăsat din mînă toarta găleții și, fulgerător, fără o clipă de răgaz, am trîntit un pumn în mutra băiatului.

— Ah !

Băiatul și-a acoperit fața cu amîndouă mîinile. Ce-mi spusese Saim Aga Bey ? „Ai dat primul pumn ? Trage-i mai departe ! Poc, poc, poc !"... Da ! Poc, poc, poc ! Nu mă las ! Băiatul vede că nu-i rost să scape de mine și încearcă să-mi țină piept. Ne rostogolim pe jos. Un țipăt !... Nu copiii nevoiași ai străzii țipă, ci copiii de la conac... Băiatul e sub mine. S-a zis cu el, nu se mai poate ridica de la pămînt. M-am sculat în picioare. Am apucat toarta găleții. Dinaintea mea, copiii se trag iute la o parte, lăsîndu-mi cale liberă.

Copiii conacului, urmați de copiii nevoiași ai străzii, îl conduc în alai pe învins. Eu iarăși sînt singur. Dacă mănînc bătaie, sînt singur ; dacă bat eu, tot singur sînt... Cum intru în casă, mare tărăboi. La țipătul copiilor, mama s-a uitat pe fereastră.

— Să te mai prind eu vreodată ! mă amenință ea. Ce ? Tu ești un vagabond ca să te bați cu unul și cu altul ? ! Cu purtarea ta, mă bagi în belea cu femei care nu știu multe !

S-a vărsat jumătate din apa care și-așa abia de umpluse găleata pe jumătate. Las găleata în coridor și fug în closet Numai aici pot să plîng neștiut de nimeni. Și plîng, și îi spun, în gînd, mamei : „Ce-s eu de vină, mamă ? ! Crede-mă, mamă, eu n-am făcut nimic rău". De-afară, mama continuă să strige la mine :

— Aha ! Va să zică vrei cu tot dinadinsul să mă bagi în bucluc cu femei străine ! Să vezi tu ce-am să-ți fac dacă te mai prind vreodată !

Am plîns pe săturate... M-am spălat pe față... M-am șters bine... Intru în odaie ca și cum nu mi-ar păsa de nimic. Iau în mînă Coranul, mă așez pe vine și, legănîndu-mi capul cînd înainte, cînd înapoi, citesc cu glas tare.

A doua zi, pe înserat, mama iarăși m-a pus să aduc apă de la cișmeaua din stradă.

Ies din casă cu găleata în mînă. Peste drum, copiii de la conac se joacă. În dreapta, se joacă şi copiii nevoiaşi ai străzii. Nici unii, nici alţii nu se întorc să mă privească, nici unul nu se leagă de mine cu vreo vorbă nelalocul ei. Nu mă mai pot lua în rîs. Eu trec pe lîngă ei fără să-i privesc. Dar îi simt cum mă urmăresc cu coada ochiului, cu uitături piezişe. De-acuma nu vor mai îndrăzni să-şi mai bată joc de mine. Niciodată.

Merg la cişmea agale, legănînd cu nepăsare găleata goală. Eu mă fac mare, mare... Şi găleata din mînă devine mică, tot mai mică. Eu mă fac mare, mare, mare de tot... Şi, în timp ce eu cresc aşa de mult, găleata se micşorează; ditai găleata, în mîna mea, a rămas micuţă, cît un bob de năut.

Oare Saim Aga Bey o fi văzut cum l-am pocnit pe băiatul ăla fălos ? S-ar părea că nu. Dacă ar fi văzut, ar fi sărit mai înainte în ajutorul meu.

La vreo cîteva zile mă văd cu Saim Aga Bey. El nu aduce deloc vorba despre bătaie. Eu însă nu mă pot stăpîni să nu-i spun :

— Saim Aga Bey, ştii... M-am bătut... Dar nu cu fata aia, cu un băiat... Şi încă cu unul mai mare ca mine...

— Te-am urmărit de la fereastra cu zăbrele, îmi spune el. Bravo, aşa e bine !...

Tare mi s-a strîns inima la vorbele lui...

Toată viaţa mea numai aşa s-a întîmplat : cei care m-au învăţat să mă bat, care m-au asmuţit, cînd m-am angajat în luptă au privit de departe, iar unii, nici măcar n-au privit...

MESERIA DE PESCAR

O DUCEAM TARE GREU. Îmi dădeam seama că n-ar strica deloc dacă aș cîștiga și eu bani. Dar cum să-i cîștig, cum să-i vin în ajutor mamei mele bolnave ?

M-am apucat de pescuit la cheiul din stînga debarcaderului. Mă simțeam ca și cum aș fi făcut cine știe ce lucru important. În fiecare dimineață coboram pe chei, în mînă cu undița și o tinichea goală. Mai întîi, îmi făceam rost de scoici pentru momeală. Mă așezam pe chei și îmi legănam picioarele a mulțumire. Treceam prin cîrlig momeala — carnea din scoici — și aruncam undița în mare. Frînte și răsfrînte în apă, razele de soare dansau pe fața mării, pardosind-o cu cioburi de sticlă scînteietoare.

Fantezia n-are hotare, ea e nemărginită, cît poți s-o cuprinzi cu gîndul, cît poți s-o trezești la viață, prin puterea visului... În mînă cu ața undiței, sînt fericit cu plăsmuirile mele, într-o lume de visuri ce nu cunoaște ziduri, stavile, limite... „Așa, băiete ! Mișcă ața, mișc-o, să vină peștele la momeală..." Degetul meu nu are astîmpăr. Peștele atinge cîrligul... Trag iute de ață, cîrligul e îngreunat... Deodată undița e ușoară. O scot afară. Na, fir-ar să fie, nu mi-a înghițit numai momeala, s-a dus și cîrligul... Pun alt cîrlig.

Iată zigzagul luminos, scînteietor, desenat cu vii pîlpîiri în văzduh, pe cerul albastru, de zbaterea celui mai frumos, celui mai micuț pietroșel, în drumul său de la fața mării și pînă la mîna mea... Îi scot cîrligul din gură și arunc pietroșelul în cutia de tinichea... Arareori pietroșelul și macroul se lasă prinși de mine. Cel mai ades îmi cade în capcană porcușorul lunecos, cu pete de culoarea mușchiului verde închis. Tare lacom mai trebuie să fie porcușorul !

Mereu are măruntaiele doldora, burta plină și moale. Mai e un soi de pește care se înfruptă întruna din undița mea. I-am uitat numele, îmi amintesc doar de prezența unei singure litere : „p". Peștele care, în turcă, are în numele său litera „p" nu-i bun de mîncat. Băieții care, ca și mine, prind pește pe chei, ori de cîte ori le cade în undiță pește cu „p", se fac foc și pară și, ocărînd, îi smulg cîrligul undiței din gură și îl azvîrle îndărăt în mare. Eu, însă, nu am de gînd să-l chinui, aruncîndu-l înapoi în mare după ce l-am prins. Nu-i și el pește ? ! Dacă-i pește, înseamnă că se mănîncă, nu ?

Un băiat de alături strigă :

— Vai de mine, să nu care cumva să-l atingî !

— De ce ?

— Înțeapă, e veninos...

A apucat de te-a înțepat ? Ți se taie degetul numaidecît, altfel mori, te-a otrăvit...

Pun pe o piatră de pe chei peștele veninos și, după ce îi zdrobesc capul cu piciorul, îi scot din gură cîrligul.

Căldura de amiază dogorăște cumplit, îmi arde capul. Mi s-a făcut și foame... În tinichea am trei pietroșei, două macrouri mici, în schimb, porcușori și pești cu „p", cu duiumul... Mă întorc acasă.

Mama se arată bucuroasă de isprava mea. Dar îmi cam dau eu seama că nu vrea să-mi strice mie cheful, să mă necăjesc ; altminteri, nu-i mare scofală de pescuitul meu. Ca să nu mă descurajeze, ca să mă facă să cred că am realizat cît de cît ceva, mama spintecă peștii, îi spală și îi prăjește în ulei încins.

Nu, nu, degeaba. N-are rost să mă mint. Pricep prea bine că nu-s de nici un ajutor cu pescuitul meu. Nu mă mai amăgi, mamă. Ce, parcă eu mai sînt copil, ca să fiu dus de nas !... Nu pot fi de folos, și pace ! Nu-s în stare să iau și eu măcar un pic din greutatea casei pe umerii mei...

TRAFORAJUL

GĂSESC EU ALTCEVA de făcut... La cine am văzut, de la cine am aflat de traforaj, nu mai știu. M-am hotărît să mă apuc de traforaj. Plăci subțiri de lemn se decupează și se dantelează, după modele date, cu un ferăstrău anume, și devin, sub mîna ta, rafturi frumoase, rame de fotografii, coperți de carte, cutii... Am să fac și eu marafeturi dintr-astea și am să le vînd.

— Mamă, aș vrea să-mi iau o trusă de traforaj...

Mama nu se împotrivește. Îmi dă banii. De la Heybeliada mă duc la Yuksekkaldîrîm — Caldarîmul Înalt. La prăvăliile de acolo se vînd plăcile subțiri de lemn, modele și truse de traforaj.

Vînzătorul îmi alege o trusă de traforaj fixată pe un carton și îmi pune dinainte cîteva modele. Vai, ce multe modele conturate cu albastru pe hîrtie, și ce frumoase sînt! Ce de dulăpioare, ce de colivii, ce de rame de oglinzi, ce de rame de fotografii, ce de rafturi !... Dac-aș avea bani, aș lua toate modelele, pe toate ! Și, cum m-aș duce acasă, le-aș și face pe toate ! Dintr-o răsuflare...

Cumpăr o trusă de traforaj și un model de raft. Raftul meu va fi așezat într-un colț al odăii noastre.

Cum vin acasă, mă și apuc de lucru cu un entuziasm nemaipomenit. Mă simt ca și cum aș fi proprietarul unui foarte mare atelier. Zilnic am să fac colțare dintr-astea și am să le vînd.

Cu burghiul de fier străpung placa subțire de lemn — acolo va fi locul pe unde voi trece ferăstrăul atît de fin al traforajului... Pun în mișcare ferăstrăul ; din placa tăiată se răspîndește un rumeguș ușor ca o pulbere; mă învăluie un

miros aparte, de lemn proaspăt, care îmi place. (Să vă mărturisesc ceva ? Cînd scriu aceste rînduri simt în nări, din nou, mirosul acela. Curios lucru...)

Ca un făcut, pînza ferăstrăului se rupe. Şi nu numai o dată — de două ori... O schimb... Îmi închipuisem că am să isprăvesc colţarul ăsta cît ai bate din palme. Şi uite că s-a făcut seară, şi nici măcar o parte din el nu e gata !

Am muncit pe brînci trei zile ori patru... Pe măsură ce lucrul la raft ţinea mai mult, eu, în sinea mea, îi urcam preţul. Am să vînd foarte scump colţarul ăsta. Foarte scump...

Mama surîde mulţumită de rîvna mea. Zău dacă pot s-o înţeleg eu pe mama ! De ce s-o fi purtînd ea aşa, nu ştiu ! Se face că ia în serios treaba la care trudesc ! Parcă eu nu pricep că o ia în glumă, că nu crede deloc că am să pot cîştiga bani cu traforajul meu ? Ei îi ajunge să mă ocup cu ceva şi să nu mă joc pe stradă... În loc să umblu teleleu, e mai bine, îşi zice ea, să fac rafturi... Pe cînd eu... Eu am să cîştig bani.

Fiecare din cele şase părţi ale raftului sînt gata. Le îmbin după model, trecînd capetele lor prin scobiturile anume făcute. Ei, mai plesnesc ele pe ici, pe colo, un piculeţ, dar n-are a face... Ce mai, dragă, e-o frumuseţe... O minunăţie, nu altceva... Cine o să aibă norocul să-l ia, o să dea la bani cu nemiluita...

Firește, nu-i spun mamei că voi vinde raftul... Îl iau la subsuoară şi cobor în piaţă. Bat piaţa în lung şi-n lat. Dar cum să-l vinzi ? Cui să-l vinzi ? Cine îl ia ? !... Se înserează. şi eu încă dau ocol pieţii, cu raftul meu sub braţ... Cînd îmi pierd orice nădejde, mă întorc acasă ca o curcă plouată. Prind raftul pe perete, într-un colţ al odăii. Mama se grăbeşte să pună pe el lampa noastră cu gaz.

— A ieşit foarte frumos. Fie-ţi mîinile binecuvîntate, Nusret ! îmi spune ea.

Bine, bine. Ar trebui să fac altceva. De ce să mă apuc ? !

Aha ! Nu există ciuperci ? Da, ciuperci... În ungherele umede ale brădetului des din insulă, pe sub acele de cetină

căzute și uscate, cresc ciuperci. Merg cu sora mea să culegem ciuperci. Colindăm toată insula, ne cățărăm pe colinele numite Șafak — Zorile, prin părțile mai dosnice zise Ceamlîman — Brădetul — și Abbas Pașa.

Dar, atenție mare ! Să nu care cumva să fie otrăvitoare... Printre ciuperci sînt și unele otrăvitoare... La noi li se spune „ciuperci cîinești". Noi însă ne pricepem foarte bine la ciuperci. Le cunoaștem soiurile.

După ce adunăm un coș și o desagă de ciuperci, ne întoarcem acasă. Abia apuci să o pui pe grătar, deasupra mangalului încins, și ciuperca se și frige, picurînd pe foc un suc care sfîrîie întocmai ca antricotul... Presărăm deasupra sare și le mîncăm. Sînt tare bune, au gustul cărnii.

CARNEA

ÎN CRATIȚELE NOASTRE nu se prea pomenea carnea. Mîncărurile cu carne erau, în casă la noi, o sărbătoare cu totul neobișnuită. Doctorii, însă, îi prescriseseră mamei să mănînce din belșug carne. După ce suferise boli după boli, după ce zăcuse prin mai multe spitale, s-a ajuns, în sfîrșit, la o concluzie : mama are tuberculoză. Și, ca atare, trebuia să mănînce numai lucruri foarte hrănitoare.

Ca și cum sub piele i-ar fi ars necurmat o lumînare, obrajii mamei, de un trandafiriu pal, căpătau, pe zi ce trece, o culoare roz aprins, iar ochii ei negri se făceau și mai închiși, și mai lucioși. Prindeam cîte ceva din șușotelile vecinelor care, chipurile, se fereau ca nu cumva să aud eu : pe măsură ce oftica, „tuberculoza", înaintează, fața bolnavului se îmbujorează tot mai mult și ochii îi lucesc... Altădată, în bolile ei de dinainte, pe măsură ce slăbea, chipul îi devenea mai palid...

Nu mai țin minte de unde — poate de la Asociația de luptă contra tuberculozei sau de la Direcția sănătății ori de la primărie — dar știu că de undeva ni se dădea regulat carne fără bani. Tata primise de undeva o hîrtie cu parafe și peceți. Se ducea cu ea în Cemberlitaș, la o anumită măcelărie (acum locurile acelea nu mai există, au fost demolate), și măcelarul ne dădea fără bani cîte o jumătate de kilogram de carne pe săptămînă.

Se întîmpla ca uneori să merg și eu împreună cu tata. Măcelarul ne întreba :

— Ce fel de carne vreți ?

De cele mai multe ori tata răspundea :

— Vrăbioare.

Acum cuvîntul „vrăbioară“ parcă s-a și uitat.

Jumătatea aceea de carne pe săptămînă era, pentru noi, doctoria care avea să-i redea mamei sănătatea.

Știam prea bine că, pentru mama, a mînca singură carnea — mai curînd această doctorie — însemna un adevărat chin. Un chin atît de mare, încît pierdea mai mult decît ar fi cîștigat mîncînd-o.

A asculta ceea ce ți se povestește e una, și a trăi ce se povestește e alta... Ori de cîte ori stărui pe lîngă copiii mei să se hrănească cum trebuie și le dau să mănînce carne cu forța, îmi aduc automat aminte de zilele acelea.

Cînd se gătea carne, făceam ce făceam și dispăream de-acasă. Nu pentru că mi s-ar fi făcut poftă, dar mama, căreia nu i se ducea pe gît nici o bucățică fără s-o împartă cu mine, punea deoparte un pic de carne și pentru mine și mă silea s-o mănînc, de aceea...

MAMA IEȘISE din sanatoriul de la Heybeliada și venise acasă. De-acuma nu mai putea deloc să părăsească patul. N-avea poftă de mîncare, n-avea vlagă. Nu mai putea face nici cea mai mică muncă, nici măcar prin casă nu mai putea umbla. Toată treaba, toată greutatea gospodăriei, plus îngrijirea mamei bolnave apăsau pe umerii mici și firavi ai surorii mele. O fetiță atît de devotată, cu un spirit de sacrificiu atît de mare nu poate fi întîlnită în viața reală, ci, poate, numai în romanele romantice, ca tip idealizat de copilă.

Mama bolnavă nu putea fi culcată pe jos. Și pat nu aveam. Am pus una din saltelele noastre de lînă pe un postament din lăzi de zahăr și i-am improvizat un pat unde să zacă.

Părul ei castaniu, bogat, se resfiră pe albul pernei. De palid ce e, chipul îi e galben. Din frumusețea ei de altădată au rămas numai ochii, are ochii încă strălucitori, mari, de un negru arzător... Buzele ei, cu culoarea pierită, sînt arse... Mereu are febră mare. Din cînd în cînd asudă ; atunci fața parcă i-ar fi presărată cu boabe de rouă. Rădăcina părului, fruntea îi sînt mereu umede. Mîinile ei, întotdeauna foarte curate, au căpătat o albeață cu totul aparte, bolnăvicioasă, degetele ei parcă-s din chihlimbar transparent... Altădată, părea că sub piele îi ardea o lumină blîndă, așa avea obrajii ; acum, acea lumină se stinsese...

Mama și cu mine ne înstrăinăm din ce în ce mai mult. Nu mă mai ia defel lîngă ea, nici măcar în cameră nu mă mai lasă să intru. Noaptea mă culcă pe un pătucean impro-

vizat în vestibulul pardosit cu piatră, învecinat cu odaia noastră. Dacă intru în camera ei, se uită de departe la mine, își pironește privirile asupra mea și rămîne așa, apoi își întoarce capul la perete.

Vasele din care mănîncă ea, furculița și lingura ei s-au separat de celelalte, cu mare grijă. Nimeni în afară de ea nu le va mai folosi...

Eu nu prea îmi fac griji de starea asta a mamei ; sînt încă un copil, cu o putere de înțelegere încă mărginită. Eu o iubesc pe mama, eu vreau să fiu lăsat s-o iubesc, s-o sărut și, din cînd în cînd, să mă cuibăresc la pieptul ei ocrotitor. Dar mama se ferește de orice apropiere de-a mea.

Tata e pierit, e cu totul și cu totul distrus. Nu știu dacă la zece mii, la o sută de mii de bărbați poți întîlni unul care să-și iubească soția așa cum o iubește el pe mama. Din purtările tatii îmi dau seama că e măcinat de tristețea, foarte adîncă, a celui care, cîteodată, numai și numai dintr-un prisos de iubire a făcut-o pe mama să sufere.

Mamei i s-a prescris să mănînce caviar. Tata, așa de apăsat de greutățile traiului zilnic, trebuia să-i cumpere mamei icre negre ! Icrele obișnuite n-ar salva-o pe mama, așa se zice ; numai caviarul și icrele de Manciuria i-ar putea reda sănătatea...

Tata n-are bani mulți, nu are, dar dacă, pentru ca mama să fie iarăși bine, i-ar trebui mărgăritare, diamante și platină, el ar face ce-ar face, le-ar găsi cu orice preț și i le-ar aduce, și chiar cu sacii...

Tata și cu mine colindăm pe la toți vînzătorii de aperitive de la Karaköy, prin prăvăliile din pietele de la Eminönü. Ca să ia mai ieftin icrele de Manciuria și caviarul, tata se tocmește la sînge. Obiceiul lui de a se tocmi mă sîcîie, mă stînjenește. Dar de data asta îl găsesc cît se poate de îndreptățit. Caviaru-i foc de scump. Noi îl luăm ca doctorie, pentru ca s-o facă bine pe mama. Sînt cu totul uimit că o mîncare atît de scumpă se poate afla, ca ceva firesc, la mesele din casele bogate. Bogații iau drept mîncare doctoria noastră, sau, invers, bolnavii noștri iau drept doc-

torie ceea ce bogaţii mănîncă în mod obişnuit. Sînt tare mînios şi pentru prima oară îi dau perfectă dreptate tatii să se tocmească.

Tata va deveni muşteriul permanent al unui magazin de delicatese dintre Karaköy şi Tophane. Numai de aici vom cumpăra noi caviarul. Icrele negre se vor găsi din belşug în casa noastră, pentru ca, prin ele, să fie salvată viaţa mamei.

Mama, însă, aproape că nu mai mînca nimic, abia dacă mai putea sorbi, cu mare greutate, un pic de lapte. Pentru că nu înţelegea să mănînce nimic pînă nu împărţea cu mine, ea mă forţa şi pe mine să mănînc caviar. Nu-mi plăcea caviarul, mi se părea ceva searbăd... Încă o dată mă miram cum de mănîncă bogaţii, din plăcere, atîta caviar... Cînd există fasole boabe, să mănînci caviar !... (Şi astăzi îmi place foarte mult fasolea boabe, iahnia aburind atît de îmbietor, cu bulion din destul, cu pieliţele transparente care plutesc deasupra, ca o peliculă.) Şi mama care credea că nu mănînc caviar, pentru că vreau să-i rămînă ei cît mai mult !...

ÎNLĂCRĂMAT LA POARTA SPITALULUI...

ERA ZIUA DE VIZITĂ la spitalul unde era internată mama. Venisem acolo împreună cu Nebiye. Ca de obicei, călătoriserăm cu vaporaşul pînă la Haydarpaşa şi de-acolo o luaserăm pe jos de-a lungul căii ferate. (Pe-atunci, între Haydarpaşa şi Kadîköy nu exista altă trecere.) Mergînd pe linia ferată, ajunseserăm la spital.

Aici portarul nu ne lasă să intrăm :

— N-a început încă vizita ! Nu e ora de vizită !

Ştiam foarte bine că în fiecare zi de vizită veneam tot la ora asta, şi eram lăsat înăuntru. La început am aşteptat la intrare fără nici o bănuială.

Aşteptăm, aşteptăm destul de mult... În acest răstimp, pe alţi vizitatori, portarul îi lăsa în spital... Cînd am văzut că alţii au voie să intre, iar noi nu, mi s-au umplut ochii de lacrimi. Înţeleg eu prea bine. Mama cu siguranţă c-a murit, şi de-aia nu mă lasă înăuntru. Mă căznesc din răsputeri să nu-i arăt lui Nebiye că plîng :

— Pe noi n-o să ne lase înăuntru, îi spun.

— De ce ?

— Las' c-am priceput eu. Mama a murit, de-aia...

Nebiye încearcă să mă liniştească.

Oare tata venise înaintea mea ? Era înăuntru ? !

În sfîrşit, portarul ne spune :

— Gata ! Începe vizita !

Am intrat pe poarta spitalului. Urc treptele de marmură cu spaima în suflet. Şi tot cu teamă pătrund în salonul în

care zace mama. În pat, mama se străduiește să ne surîdă, dar nu mai poate nici să stea în capul oaselor în așternut. Cu ajutorul unei infirmiere care îi pune o pernă sub cap, izbutește să se ridice cît de cît. Mama vorbește cu Nebiye... Eu nu sînt în stare să scot un cuvînt. Peste puțin a venit și tata.

RĂZBOI ÎMPOTRIVA MICROBILOR TUBERCULOZEI

ERAM AMĂRÎT, TARE AMĂRÎT de boala mamei. Nu mă dumiream eu prea bine ce înseamnă moartea, dar eram trist, dureros răscolit de starea mamei care se topea văzînd cu ochii. Şi iată, într-o astfel de zi în care mă copleşise amărăciunea, am declarat un război necruţător, pe viaţă şi pe moarte, împotriva microbilor tuberculozei.

Eram singur. Mergeam printre copacii din insulă şi puneam la cale aventura la care mă angajam în taină. Mă gîndeam aşa : eu am să cresc, am să cresc... Mă fac mare, mare... Plăzmuirile mele se ţineau lanţ. Pe toţi microbii de tuberculoză de pe faţa pămîntului îi voi distruge. Eu. Cum sînt atît de mici încît nu pot fi văzuţi decît cu microscopul, trebuie să fie adunaţi laolaltă toţi microbii de tuberculoză, trebuie să vină unii lîngă alţii, în rînduri strînse, să ajungă un uriaş mare, mare... Un dev. Eu, atunci, mă voi prinde în luptă cu acel dev. Voi învinge pe devul tuberculoză, îl voi răpune, îi voi stîrpi sămînţa de pe pămînt. Toţi oamenii vor fi salvaţi de primejdia tuberculozei. Şi mama, mama mea, va fi salvată.

În timp ce mergeam printre brazi, cugetînd astfel, cu totul fascinat de plăzmuirea pe care abia o făurisem, am început, cu o creangă pe care am luat-o în mînă, să lovesc ierburile lungi. Loveam cu sete şi doboram ierburile, le loveam năpraznic şi le culcam la pămînt. Băţul din mîna mea devenise sabie. Iar ierburile, microbii tuberculozei. Îmi legănam sabia în dreapta şi în stînga şi nimiceam microbii... Cădeau ca trăsniţi sub loviturile mele... În sfîrşit, cînd, după atîta luptă fără cruţare, n-a mai rămas, pe cîmpul de bătaie, nici un singur microb de tuberculoză al

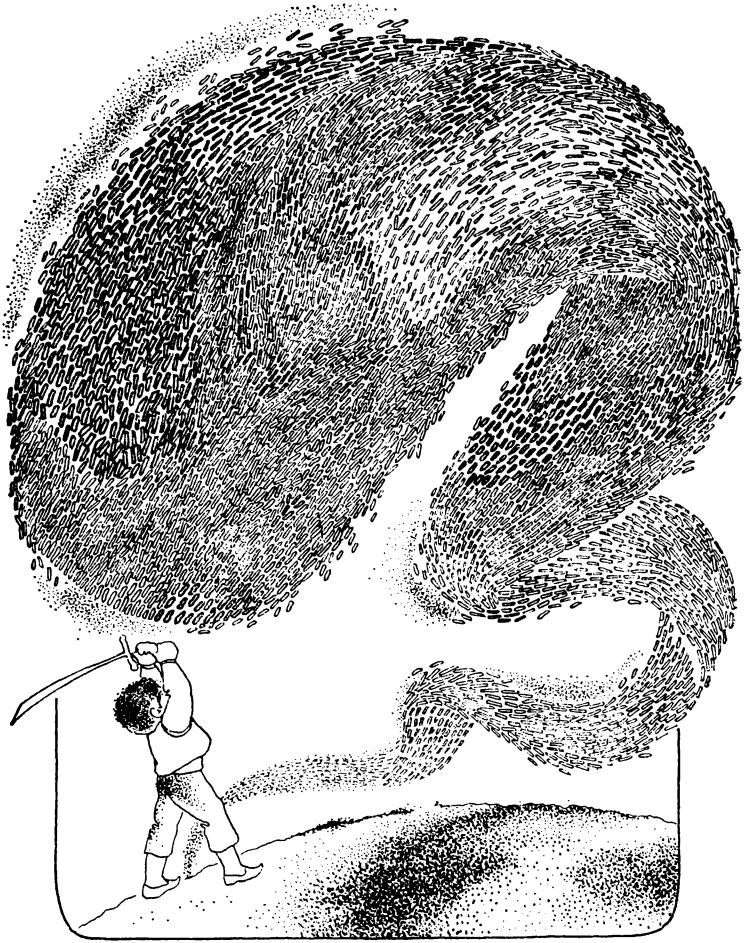

cărui cap să nu fi fost retezat, eu ajunsesem lac de sudoare. Cu dulcea oboseală a victoriei m-am întins pe spate, sub un brad, pe acele uscate de cetină... Simțeam pe față, mîngîietoare, răcoarea bună a pămîntului. Printre evantaiurile de horbotă ale ramurilor de brad priveam cerul. Umbrele bradului tremurau sub adieri domoale...

CEA DINTÎI FAPTĂ URÎTĂ

EXISTĂ OARE VREUN OM care, în cele mai neașteptate clipe și locuri, să nu-și amintească brusc, printr-o asociație de idei de neînțeles, niște vini săvîrșite în copilărie ? N-aș crede.

Am făcut și eu o mare greșeală de care mi-e rușine. Cu toate că de-atunci au trecut patruzeci de ani, eu tot n-o pot uita. Cînd și cînd, unde cu gîndul nu gîndești, îmi străfulgeră prin minte întîmplarea aceea de demult și-mi ard obrajii de rușine.

Așa precum, prin liniile telefonice, se încrucișează voci și conversații într-un amestec neprevăzut, tot așa pățesc și eu cu fapta aceea urîtă pe care-am săvîrșit-o cînd aveam zece ani.

Tata era plecat din nou departe, mînat de speranța de a ne asigura un trai mai bun.

Boala mamei se înrăutățise. Doctorii îi recomandaseră să facă „băi de soare". Vecina noastră, Zeynep Hanîm, suferea și ea de plămîni. Dar, pentru că era bătrînă, bolii ei nu i se mai spunea „tuberculoză", ci „oftică". Tuberculoza e, la tineri, boală mortală. Numită „oftică" la bătrîni, e o suferință lentă. A avea „oftică" însemna, pe atunci, că ai scăpat de tuberculoză, că nu mori iute.

Se socotea că cea mai bună baie de soare ar fi fost cea de după-masă. În fiecare zi, după-amiază, mama cu Zeynep Hanîm plecau împreună de acasă, intrau în cetina deasă a insulei și se așezau într-o poiană străjuită de brazi ; acolo, descoperindu-și spinările, își făceau baia de soare. Printre brazii deși unde se ascundeau, nu se afla nimeni în afară de ele.

Cea mai însemnată misiune a mea pe insulă era procurarea apei. Toate casele care nu aveau rezervorul lor sufereau de lipsa apei. Existau vînzători de apă care o cărau în patru bidoane de tinichea aşezate într-o ladă pe spinarea măgăruşilor. Dar, pentru veniturile noastre atît de mici, era prea scumpă apa de la astfel de vînzători. Acasă aveam două vase de alamă, închise la gură. Cu unul căra apă sora mea, cu unul, eu. Dar nu arareori, eu mă fofilam, şi tot sora mea era nevoită să care amîndouă vasele.

Pe-atunci, în toată insula Heybeliada, exista o singură cişmea. O cişmea mare, cu mai multe guri, aproape de debarcader. Nu curgea toată ziua, ci numai o oră-două, după prînz.

La cişmea stăteau la rînd vînzătorii de apă, cu măgăruşii lor, femei şi copii cu tinichele şi găleţi. Adeseori, vînzătorii de apă, stînd la coadă, se luau la harţă. Şi Şerif Efendi, vecinul nostru, care are azi un fiu general (fost coleg cu mine), se ocupa cu vînzarea apei ; şi el aştepta la coadă ca să-şi încarce pe măgar tinichelele cu apă...

Cînd îmi vine rîndul, după ceasuri în şir de aşteptare, îmi umplu de la cişmea vasul meu de alamă... Ca să-i vină rîndul mai repede şi să poată pleca o clipă mai devreme, cel din spate mă tot împinge. Eu îmi aţin urechea la vasul meu ; cînd ajunge aproape de gura lui, apa face un zgomot foarte asemănător cu cloncănitul cloştii. Dacă la gura vasului se aude sunetul plin de „clonc, clonc", înseamnă că pot să plec.

Drumul care duce la casa noastră din insulă e în pantă, o pantă pieptişă şi pietroasă. Urc anevoie povîrnişul pietros şi, ca să mă odihnesc, la fiecare zece paşi las jos vasul din mînă. Vasul e mare, eu mic de stat ; dacă îl ţin de mîner, la fiecare legănare a braţului fundul vasului loveşte pămîntul. De aceea trebuie să ţin vasul ridicat ; aici e toată greutatea, pentru mine, cînd car apă cu vasul cel mare de alamă. Îl trec cînd în mîna dreaptă, cînd în mîna stîngă... Pentru că-mi ţin braţul în sus, ca vasul să nu atingă pămîntul, vasul plin de apă devine de cîteva ori mai greu.

Pe la mijlocul pantei, în dreapta, se face o pajiște. Cînd ajung aici, nu merg, ci zbor ca pasărea, nu mă uit nicăieri în jur. Pe locul acesta întins, acoperit cu iarbă, sînt mulți băieți de vîrsta mea care bat mingea. Toți sînt copii de oameni bogați. Ei au biciclete, au mingii mari din piele, și cîte și mai cîte alte lucruri ! Mă gîndesc că, văzîndu-mă cum car apă cu vasul meu de alamă, se vor lega de mine și, de rușine, o iau la fugă în sus, pe urcuș. Cînd pajiștea nu se mai vede, îmi las vasul cu apă într-un loc neted și mă odihnesc. Cînd vasul se lovește de genunchii mei, apa din el se prelinge și îmi udă pantalonii.

Peste ani și ani voi scrie o povestire care va începe așa : „În insulă se lăfăiau bogătașii, dar și noi stăteam tot în insulă..."

Într-o după-amiază, mama și vecina noastră, Zeynep Hanîm, au plecat iarăși de acasă, s-au dus în poienița dintre brazii deși, ca să-și facă baia de soare.

Mama îmi dăduse bani ca să iau pîine. Pîinea se cumpăra, ca toate, dealtfel, de la prăvăliile din preajma debarcaderului. În partea de sus a insulei nu exista nici un băcan.

În ziua aceea aveam de adus și apă de la cișmea, și pîine. Le-am lăsat pe mama și pe Zeynep Hanîm printre brazi și m-am întors să-mi iau vasul meu de alamă. Ca băieții ce se joacă în poiană să nu mă vadă cu vasul de alamă în mînă, am coborît în piață pe alt drum. La urcuș însă, n-am încotro, sînt nevoit să trec pe lîngă poiană, căci pe acolo e calea cea mai scurtă spre casă. Mi-e greu ca, după ce îmi umplu vasul cu apă, să tîrguiesc pîine din piață. De aceea mi-am făcut socoteala să trec mai întîi pe la brutar. Lîngă biserică, e dugheana unui brutar, un grec grăsun, cu o figură deschisă, numai zîmbet.

Îi dau lira de la mama și-i spun :

— La înapoiere, trec pe-aici să-mi iau pîinea și restul !

Doar nu era să-mi aștept rîndul la cișmea cu pîinea în mînă... Mă așez la coadă. Cînd îmi vine rîndul, îmi umplu vasul cu apă, apoi merg pe la brutar, îmi iau pîinea și restul

la o liră și, într-o mînă cu pîinea, într-alta cu vasul plin cu apă, mă îndrept spre casă.

A doua zi, același lucru. Le conduc pe mama și pe Zeynep Hanîm la pajiștea dintre brazi, pentru baia de soare. Mama, din nou îmi dă bani ca să iau pîine. Dar de data asta mi-a dat bani potriviți, exact atîția cît costa pîinea.

Pe-atunci eram tare strîmtorați. Plecat în lume cu gîndul să ne ușureze viața, tata nu ne trimisese bani cam de mult. Iată, în ziua aceea am săvîrșit eu fapta pe care nu o pot nicicum uita, de ani de zile, fapta de care mă simt și azi vinovat și de care mă rușinez ori de cîte ori mi-o amintesc.

M-am dus la brutar în mînă cu vasul gol și i-am lăsat banii de pîine :

— La înapoiere, nu mai intru, îmi dați pîinea la ușă !

Îmi umplu vasul cu apa de la cișmea și trec pe la brutar. Omul îmi dă de la ușă pîinea. Cînd să plec, el îmi spune :

— Stai nițeluș, copile, n-ai luat restul...

Mai întîi n-am priceput. El ia din sertar mărunțiș și-mi numără în palmă restul de la o liră ! Ca și cum i-aș fi dat o liră ! Eu plec fără să suflu o vorbă... Fiindcă numai cu o zi înainte omul primise o liră, crezuse că și acum tot o liră primise !

Această greșeală, în sine nu prea mare, poate că n-ar fi în măsură să te rușineze într-atîta. Lucrul cu adevărat rușinos l-am făcut însă abia în zilele următoare cînd, după ce mi-am umplut vasul cu apă și am trecut, la întoarcerea spre casă, pe la brutar, am luat din nou o pîine, dar și restul de la o liră. În plus, eu i-am cerut omului așa-zisul rest de la niște bani pe care nu îi dădusem :

— Adineauri vă dădusem o liră...

Brutarul mi-a dat pîinea și mi-a numărat în palma întinsă mărunțișul.

Și mai grav e că am repetat aceeași înșelătorie de mai multe ori. Cînd intram în brutărie prima oară, înăuntru era plin cu lume. Eu dădeam banii pentru o pîine și plecam la cișmea. La înapoiere, îmi luam pîinea, dar și restul de la o

liră pe care nu o dădusem. Așa s-au petrecut lucrurile de vreo zece-cincisprezece ori. Brutarul grec nu părea să bănuiască ceva.

De-atunci au trecut ani, și eu nu mă dumiresc nici acum cum de-a putut fi omul ăsta atît de distrat. Mă încolțește adesea bănuiala : „Nu cumva mi-o fi dat banii cu bună știință ?“ Poate că i-a fost milă de mine și o fi vrut să mă ajute. Dar parcă nu-mi vine să cred că a fost așa...

Pentru banii luați prin vicleșug de la brutar, cel mai mult mă temeam de mama. Căci, pe bună dreptate, îmi ziceam că tot va afla ea într-o zi. Și atunci ?...

La cheiul micului golf al debarcaderului veneau șalupe și bărci cu motor încărcate cu fructe, cartofi și ceapă, cărbune și mangal. Eu cumpăram de la ei fructe — cel mai ades gutui — pe care le aduceam acasă. Mamei îi spuneam că le-am luat mult mai ieftin decît în realitate, și în felul acesta reușeam să nu se bage de seamă că aveam niște bani în plus — cei luați de la brutarul grec. Nici prin gînd nu-mi trecea că aș fi putut să-i mănînc fără ai mei... singur, într-ascuns.

Într-o zi însă, mama a priceput că se întîmplă ceva necurat. Vecinul nostru, unul din pompierii insulei, tîrguise și el gutui — și încă ieftin — de la aceiași fructari ca și mine. Cînd s-a aflat că eu le luasem cu mult mai ieftin decît el, mama a intrat la idei și m-a luat la întrebări. Eu n-am mărturisit nimic, am ținut una și bună, că le-am cumpărat mai ieftin, și gata.

Seara, cînd din nou am trecut pe la brutar, să-mi iau, ca de obicei, pîinea, iar el, învățat să-mi dea restul de la niște bani pe care nu-i primise, a scos mărunțișul din sertar, eu i-am luat-o înainte :

— Nu-i nevoie, v-am dat bani potriviți pentru o pîine, nu o liră...

Așa s-a încheiat toată pățania.

Eu, însă, nu puteam nicicum s-o uit. Astfel, în momentele mele de tensiune, în locurile cele mai neașteptate,

brusc, printr-o asociație de idei inexplicabilă, îmi vine automat în minte această întîmplare, și pe loc îmi ard obrajii de rușine. De foarte multe ori mă bate un gînd : „Ah, de-aș putea să-l revăd pe brutarul acela grec, ca să-i destăinuiesc cele petrecute, de i-aș putea plăti datoria !“ Cine știe ce s-a ales de brutarul grec ? Dacă încă mai e în viață, trebuie să fi trecut mult peste șaptezeci de ani.

ŞCOALA PRIMARĂ „SULTANUL SÜLEYMAN LEGISLATORUL"

TATA ERA FOARTE mulţumit că locuiam într-o casă învecinată cu o mică moschee dărăpănată, căci, din minaretul de lîngă noi, erau chemaţi credincioşii la rugăciune. În schimb, mama, de la fereastră, se uita numai drept înainte ; nu arunca nici o privire spre moscheea aceea cu cimitirul alături.

— Cimitirul ăsta, cu chiparoşii din el, îmi întunecă sufletul, spunea ea adesea.

Boala mamei se înrăutăţea din ce în ce. Se ducea des pe la spitale ca s-o vadă fel de fel de doctori. Era lipsită de putere, n-avea poftă de mîncare, nu mai pîlpîia în ea nici o dorinţă. Erau zile, tot mai multe, cînd nu se mai putea ridica din pat.

Tata ţinea mult ca şi eu să chem credincioşii la rugăciune din minaretul acela pe jumătate prăbuşit. De cîteva ori, m-am urcat împreună cu Fevzi Agabey în minaret şi am strigat şi eu de-acolo, ca un muezin adevărat.

Fevzi Agabey venea deseori în casa noastră ; cîteodată îşi făcea la noi lecţiile. Mă uitam la cărţile lui cu invidie şi dragoste. Desena foarte frumos. Contemplam pierdut imaginile făcute de el în caietul de desen. Îşi punea dinainte un pahar plin cu apă şi îl reproducea întocmai pe fila albă, cu toate umbrele şi luminile ca şi cum, pe hîrtie, s-ar fi reflectat, luminoasă, apa. Lucrul acesta m-a îmboldit şi pe mine să încerc să desenez. Înrîurirea lui m-a urmărit încă mult timp, ba, cu trecerea vremii, chiar a sporit. Cînd voi începe şcoala, voi ţine morţiş că pictor mă fac. Cu toate că eu nu văzusem în viaţa mea un pictor, că în familia noastră nu se pomenise niciodată o asemenea profesie, nici măcar

nu se auzise de ea vreodată... Peste ani de zile, voi ajunge ofiţer, dar voi frecventa şi Academia de arte frumoase, încercînd să deprind tainele picturii ; toate acestea se datorau numai şi numai lui Fevzi Agabey.

Cînd îl căutai, mă întreba :

— Tu de ce nu mergi la şcoală ?

— Dacă nu mă trimite tata !

— Şcoala lui Hamdi e aproape de-aici... Du-te şi tu. Şi eu am învăţat acolo.

— Cum să mă duc ? !

— Îţi spun eu cum. Ştii o mulţime de lucruri. Nu-i păcat ? Scriem frumos o „cerere" prin care arăţi că vrei să dai examen... Şi îl dai. S-ar putea chiar să capeţi direct diploma de absolvire. Cei care termină şcoala primară nici nu ştiu atîta ca tine...

Mama, pentru care nu exista altă năzuinţă mai mare, îl întreabă pe Fevzi :

— Chiar crezi c-o să-l primească la examen ?

— O să-l primească, tuşă.

— Şi o să-i dea diplomă pentru şcoala primară ?

— O să-i dea, tuşă... Şi, cum o lua diploma, îl înscriem la şcoala Davutpaşa, unde mă duc şi eu...

Şi mama, şi eu, atît de mult ne bucurăm !...

— Acum e vacanţă. Să se deschidă şcolile şi să înceapă înscrierile, şi imediat îi scriu eu o cerere.

Şcoala primară „Sultanul Süleyman Legislatorul" este în spatele geamiei Süleymaniye, la capătul străduţei în pantă care coboară la Tahtakale. De cîte ori mi se iveşte prilejul, mă duc pe furiş şi mă tot învîrt prin faţa şcolii, fără să-mi dezlipesc privirile de la ferestrele ei. Voi putea oare şi eu, într-o zi, să pătrund dincolo de această poartă ?

FÎNTÎNA ARTEZIANĂ

ERAM GROZAV DE EMOȚIONAT. În ziua aceea aveam să dau examen. După rezultatul obținut, se va hotărî în ce clasă aveam să fiu elev. Mă trezisem devreme. Mă spălasem cu grijă. În timp ce îmi mîncam prînzișorul, îmbucăturile mi se opreau în gît. Mama m-a îmbrăcat, m-a mîngîiat și m-a sărutat :

— Haide, du-te cu bine, fiule ! Eu am să mă rog pentru izbînda ta !

În fața ușii de intrare la școala primară „Sultanul Süleyman Legislatorul" se îmbulzesc mulți copii, toți de mînă cu tații sau cu mamele lor.

Eu sînt singur. Mă năpădește un simțămînt ciudat, nemaitrăit încă. Urc treptele de marmură ametit de strigătele copiilor. Bat la ușa directorului.

— Intră ! aud o voce.

Mă aflu în fața directorului. Dar nu e un singur director, sînt cinci, zece, douăzeci, o sută de directori ! Domnii directori se rotesc neîncetat prin aer... mi se năzare așa, o sfîrlează la marginile căreia se învîrt necontenit mulți, nenumărați domni directori.

Îmi vine să cad.

— Ce vrei ?

— Am venit pentru examen, domnule. Mi se spusese să vin azi

— Prezintă-te la Zekiai Bey !

Ies. Zekiai Bey spusese ? Cine-i Zekiai Bey ? Unde-i Zekiai Bey ? Zekiai Bey, Zekiai Bey...

Îl găsesc pe Zekiai Bey.

— M-a trimis domnul director la dumneavoastră, domnule. Urmează să dau examen.

— Aaa ! Tu eşti ăla ? !

Are cererea mea în faţă. În cancelarie sînt trei profesori dintre care unul cu turban.

Deschid o carte de citire şi mi-o pun dinainte.

— Citeşte !

Citesc tare, răspicat. E foarte uşor pentru mine. Ei deschid cartea la altă pagină. Citesc. Deschid cartea de clasa a cincea. Citesc.

— Ia scrie, să vedem cum te descurci...

Ei îmi dictează, eu scriu. Şi, pe măsură ce scriu, îmi dictează lucruri din ce în ce mai grele. Eu le scriu. Cu coada ochiului, văd cum îşi muşcă buzele, uitîndu-se unul la altul într-un fel care arată mirare.

Profesorul cel cu turban — un hoge — deschide în faţa mea Coranul. Citesc, accentuînd cum trebuie, deosebind cu claritate silabele lungi de cele scurte...

— Aferim... Aferiiim...

Deschide Coranul la o altă pagină, din mijloc. Ia să fac eu acum niţeluş pe savantul ! E tocmai pagina pe care o ştiu ca pe apă. Recit fără să mă mai uit în Coran. Hogea cu turban e încîntat :

— Nemaipomenit ! Uluitor !

Unul dintre profesori mă pune să scriu o frază :

— Care e subiectul frazei acesteia ?

Îl spun.

— Şi verbul ?

Îl spun.

— La ce timp e ?

— Trecutul nedefinit, persoana a treia singulară.

Se miră foarte. Unul dintre profesori dă fuga şi cheamă de afară şi alţi profesori. Îl poftesc şi pe director. Şuşotesc între ei ceva.

Îmi pun întrebări profesorii, îmi pune întrebări domnul director.

— Gramatica o ştie splendid !

— Perfect...
— Să auziţi cum ştie Coranul... Rugăciunile le ştii ?
— Le ştiu, domnule !
Încep să înşir toate rugăciunile.
— Ştii intonaţia ?
— O ştiu, domnule !
— Dar vieţile profeţilor ? Le-ai citit ?
— Le-am citit.
— Ia povesteşte una, fiule !
Povestesc.
— Alah ! Alah ! Să nu-i fie de deochi ! şoptesc între ei profesorii.
— Ia să vedem cum stă şi cu socotitul.
Mă întreabă. Se miră că ştiu, şi mă întreabă şi mai greu.
— Acum să te vedem şi la geometrie. Care e volumul unui cilindru care are diametrul bazei de 5 cm şi înălţimea de 10 cm ?
Au trecut de atunci patruzeci de ani. Fireşte că întrebările puse atunci nu mi-au rămas exact în minte, dar în orice caz s-au apropiat mult de acestea...
— Trebuie să-i dăm diploma de absolvire, spune unul dintre profesori.
Nu-mi mai încap în piele. Mă fălesc :
— Eu am învăţat şi franţuzeşte, domnilor...
— Franţuzeşte ? !
— Da...
— Să-i punem o întrebare şi din fizică şi chimie, îşi dă părerea Zekiai Bey.
Fizică şi chimie ? ! Nu auzisem în viaţa mea de ele. Au trecut patruzeci de ani, dar întrebările acelea îmi stăruie şi azi în minte, e cu neputinţă să le uit.
— Vorbeşte despre fîntîna arteziană, fiule !
Fîtîna arteziană ? ! Habar n-aveam ce e. Tac. Nici a doua întrebare nu mi s-a şters din memorie :
— Din ce elemente e compus aerul ?
Ce înseamnă „compoziţia aerului ? !" Tac.

Îmi pun cîteva întrebări din geografie, nu știu. Din istorie, nu știu.

Tare s-au mirat profesorii că știu lucruri atît de grele și nu-s în stare să cunosc altele, atît de simple.

Parcă Galip Amgea al nostru mă învățase fîntîna arteziană și compoziția aerului, ca să știu !...

Eram gata să izbucnesc în plîns.

Directorul și profesorii sînt și ei mîhniți.

Am zece ani. După vîrstă, ar trebui să intru în clasa a treia. Mă primesc în clasa a treia.

Sînt atît de fericit, atît de fericit... De-acuma sînt și eu un copil de școală, de-acum sînt și eu elev...

Într-o zi, pe cînd urcam împreună povîrnișul Haseki, mama mă luase la braț și îmi spusese :

— Fă-te doctor, fiule ! Cînd ai să crești mare, doctor să te faci ! Cînd ai să ajungi doctor, ai să mă faci bine, nu-i așa ?

Voi învăța, voi fi doctor, o voi face bine pe mama...

Intru în grădina geamiei Süleymaniye, ditai geamia... Și, așezat pe treptele din față, plîng, plîng... de bucurie !

ŞCOALA ERA DEPARTE... Iarnă. Ger, zăpadă... Palton, ioc... Mi-era frig, îmi îngheţau mîinile.

Din pînză groasă, kaki, mama mi-a cusut o traistă. Îmi puneam cartea şi caietul în ea.

Pentru că, de frig, îmi îngheţa mîna şi nu puteam ţine traista, o strîngeam la subsuoară ; şi, ca să-mi mai apăr niţeluş mîna de frig, mi-o vîram şi pe ea sub traistă.

Cînd de la şcoală mă întorceam acasă, mă dureau îngrozitor mîinile... Într-o seară, abia intrat pe uşă, mama m-a întîmpinat mirată :

— Unde ţi-e geanta ?

M-am aplecat şi m-am uitat sub braţ : traista, nicăieri... Pe drum, de frig, îmi îngheţase mîna, degetele îmi amorţiseră, şi nici nu mi-am dat seama cînd îmi căzuse geanta...

Tata povestea întîmplarea cu totul altfel :

— Îi cumpărasem băiatului un ghiozdan nou-nouţ... Ghiozdan foarte scump... Ghiozdan foarte frumos. Ghiozdan solid... Cu trei compartimente... Şi încuietoare... Şi nu zici că în prima zi în care a luat la purtare ghiozdanul ăla frumos, l-a scăpat pe drum, că îi îngheţaseră mîinile ? !... Vai, fiul meu, vai ! Cînd l-am întrebat : „Unde ţi-e ghiozdanul ?“ şi nu l-a mai văzut sub braţ, a început să plîngă... „Nu mai plînge, fiule, i-am zis, am să-ţi iau eu altul şi mai bun“. Şi i-am cumpărat o servietă şi mai frumoasă.

Aşa povestea tata întîmplarea. Şi tot povestind-o aşa, ajunsese să creadă de-a binelea că aşa şi fusese. Tata povestea ce simţea el, cum ar fi dorit el să fie. Îşi închipuia că i s-a împlinit dorinţa, şi povestea aşa cu bună credinţă.

N-am fost niciodată în stare să-i spun :

— Tată, n-a fost cum spui matale...

El povestea făcînd haz, iar eu îl ascultam, rîzînd.

Cei mai mulți dintre noi ne rușinam de sărăcia în care trăiam, ca și cum ar fi fost o vină a noastră. Și eu, ani de-a rîndul, am suferit din plin de rușinea sărăciei. Pînă tîrziu, cînd am ajuns scriitor... Atunci am înțeles că într-o țară în care majoritatea e săracă, nu sărăcia-i o rușine, ci bogăția.

DULCIURI DE BAIRAM

ÎN ZIUA ÎN CARE PĂȘISEM pentru prima oară peste pragul școlii, ca să dau examen, directorul cu barbă, pe care l-am văzut în biroul lui, se rotise pe dinaintea ochilor mei ca un titirez. Nu vorbesc numai așa, ca să-mi împodobesc spusele, îl văzusem aievea învîrtindu-se în fața mea, printr-o iluzie optică.

Directorul venea la noi în clasă la lecția de etică, adică de morală... Cred că acum, în școli, nu se mai predă această disciplină. La fiecare apariție a lui în clasă, directorul cu barbă prindea să se rotească mereu în fața mea, întocmai ca în prima zi... Odată ce am apucat să-l văd în felul ăsta, așa a rămas fixat în mintea mea. Altfel nu-l mai puteam vedea.

A venit bairamul. Înainte de a intra în vacanță, cîțiva dintre copiii fruntași ai clasei s-au înțeles să meargă acasă la profesorul nostru Zekiai Bey, ca să-i sărute mîna, de iertăciune... Cum m-au chemat și pe mine, m-am învoit să merg și eu.

Eram grozav de emoționat la gîndul că ne vom duce, în prima zi de bairam, acasă la Zekiai Bey. Cine știe cum îi era casa, cum îi era odaia, cum îi erau lucrurile, dulapurile, rafturile și cărțile ? Eram tare curios...

Cinci colegi ne-am întîlnit într-un loc hotărît mai dinainte. Dar nu ne îndreptam spre locuința lui Zekiai Bey, ci într-o direcție cu totul opusă.

— Încotro mergem ? întreb eu.

Süleyman, subțirel, cu o fețișoară cît pumnul, fiul unui negustor de zaharicale din Tahtakale, îmi răspunde :

— Dăm mai întîi o raită prin Tahtakale, pe la prăvălia noastră...

Intrăm în prăvălia din vecinătatea geamiei Rüstem Paşa. Copiii se îmbulzesc să-i ceară tatălui lui Süleyman :

— Vreau o cutie cu bomboane, nene.

— Nene, un kil de bomboane...

— La ce vă trebuie ? mă interesez eu.

— Păi nu mergem la Zekiai Bey ? Doar n-o să ne ducem cu mîna goală...

Nu-mi trecuse deloc prin cap lucrul ăsta. Şi chiar dacă mi-ar fi trecut, tot degeaba. De unde să iau bani ca să cumpăr bomboane ? !

De ruşine, am simţit cum îmi ard urechile.

— Tata ne vinde bomboanele mai ieftin... a adăugat Süleyman.

Atît de mult doream să văd casa lui Zekiai Bey !... Cine ştie cum era înăuntru, cum arăta odaia lui, lucrurile din ea, cărţile lui, masa lui de lucru ? !

Tatăl lui Süleyman ne-a dat să mîncăm acadele albe, în formă de cerc, cîte una de fiecare.

Am ieşit din prăvălie. Toţi copiii ceilalţi aveau în mîini cutii cu bomboane, frumos împachetate...

Mai bine-ar fi crăpat pămîntul şi m-ar fi înghiţit de viu... Ce caut eu cu ei ? La ce-am venit ?

Ieşim din strada în pantă. Cine ştie cum o fi casa lui Zekiai Bey ? În odaia lui se află masa de scris. Ca orice birou din cancelaria şcolii, şi masa lui e acoperită cu postav verde. Iar pe masă, tot dichisul pentru scris...

Am ajuns în dreptul prăvăliilor cu arămuri.

Rafturile din camera lui Zekiai Bey gem de cărţi. Ba mai există încă un dulap, şi el doldora. Dulapul cu cărţi are geamuri, ca cel din biroul domnului director...

Copiii merg legănîndu-şi pachetele din mîini. Sporovăiesc întruna. Mie mi-e gura ferecată. Cum aş putea să mă despart de ei ? Ce-ar trebui să fac ? Am tăiat prin grădina Ministerului de externe de-atunci — azi grădina Universităţii — şi am ajuns de la Beyazit la Şehzadebaşî. De-

aici, o iei la dreapta şi, pe o stradă alăturată, e casa lui Zekiai Bey... Cine ştie, cine ştie cum o fi în casă ? Desigur, există şi fotolii... Şi încă fotolii cu catifea... Pe jos, e întins un covor. Cîte cărţi mai are ! Şi toate-s legate...

Tocmai am cotit-o pe strada unde e locuinţa profesorului, cînd, în faţă, ne ies înainte colegii noştri de clasă, fraţii gemeni Sabit şi Nabit. Şi ei au în mîini cîte o cutie cu zaharicale.

— Băieţi, voi luaţi-o înainte... Duceţi-vă, am să vin şi eu mai încolo.

— De ce ?

— Am nevoie să mă duc undeva.

— Eşti prea emoţionat, de-aia...

Şi pornesc de parcă m-ar fi gonit cineva din urmă... Cotesc pe prima stradă ieşită în cale, o iau la întîmplare cînd la stînga, cînd la dreapta. Pe măsură ce rătăcesc aşa, bezmetic, mă liniştesc treptat şi îmi încetinesc pasul.

Am ajuns în parcul Fatih. Colind prin împrejurimile sediului de pompieri de aici. Mă întorc acasă după destul de multă vreme.

— De ce-ai întîrziat atîta, fiule ? mă întîmpină mama.

— Ne-a ţinut domnul profesor... Are o casă aşa de frumoasă, mamă, cum nici nu pot să-ţi spun. Şi o masă de lucru...

— Cred şi eu, fiule.

— Şi e acoperită cu postav verde... Totul e ticsit cu cărţi... Şi toate legate... Are şi un dulap.

— E foarte firesc...

— Dar un dulap cu geam, ştii ?... Are şi fotolii, mamă...

— Bineînţeles...

— Dar învelite în catifea. O casă aşa de frumoasă, mamă, aşa de frumoasă...

Îi povestesc şi răspovestesc mamei despre locuinţa lui Zekiai Bey, îi spun ceea ce mi se năzare în închipuirea mea. Parcă aş spune o poveste... „Călătoriile lui Guliver" sau „Povestea berzei şchioape"...

— Cu ce v-a tratat ?

Ce ? ! Uite că la asta nu mă gîndisem deloc.

— Pe noi ? ! Cu... cu zaharicale...

Cobor în subsolul casei, în încăperile acelea vechi, nefolosite. Podelele putrede, găurite, sînt înţesate cu ciuperci... Mă uit la pereţii igrasioşi, căptuşiţi cu mucegai. Ah ! De s-ar despica odată pereţii ăştia, ca cei din basme... Şi de s-ar revărsa, prin crăpătura deschisă în perete, galbeni... Mulţi galbeni...

DUREREA PRICINUITĂ DE RIGLĂ

ÎNAINTE DE MASĂ aveam patru ore La pauza de prînz, ca nu cumva să întîrzii de la orele de după-amiază, ieşeam primul din clasă şi, tot într-o goană, veneam acasă, mîncam ce era de mîncat, şi fuga mă întorceam la şcoală, pentru cele două ore de lecţii.

În ziua aceea, cînd sunetul clopoţelului a vestit recreaţia, eu am ţîşnit din clasă. Cînd am trecut alergînd prin grădina geamiei Süleymaniye şi mi-am aruncat ochii în urmă, n-am mai văzut alţi copii. „Pesemne c-au rămas să se joace", mi-am zis eu. Am sosit acasă. Mi-aduc aminte ca acum pînă şi ce mîncare am avut la prînzul acelei zile de pomină. Mama îmi făcuse jumări din două ouă de la găinile noastre. Le-am înghiţit pe nerăsuflate şi, ca să nu întîrzii, am dat fuga la şcoală.

Ori de cîte ori mă întorceam după pauza de prînz, curtea şcolii forfotea de copilet. Atunci însă, nici urmă de copii. Intru în şcoală, nici un zgomot. Se vede treaba că elevii sînt în clasă, că ora a început. Cum de-am întîrziat ? Bat la uşă cu sfială şi îmi fac apariţia în clasă. Cu nelipsita-i riglă în mînă, Zekiai Bey explică deja lecţia.

— Unde-ai fost ? mă întreabă el.

— Am fost acasă de-am mîncat, domnule profesor !

— Ce-ai mîncat ?

Eu, crezînd că îl interesează de-adevărat ce mîncare am avut, îi răspund fără să clipesc :

— Ouă, domnule profesor !

— Întinde palma !

Mi-am întins palma. M-a lovit cu muchea tăioasă a riglei. N-am scos obişnuitul „ai !" — vaietul celorlalţi copii

care mănîncă papară, și nici nu m-am încovoiat. Nu că nu m-ar fi durut, dar mi-era rușine. Mi se părea rușinos să țip și să mă cocîrjez de durere. Stăteam drept, numai cu capul aplecat. După ce mi-a dat trei lovituri, pesemne că lui Zekiai Bey i s-o fi făcut milă de mine, că a spus :

— Întinde și palma cealaltă !

Am întins și palma cealaltă. Mi-a tras iarăși de trei ori cu rigla, dar și mai iute.

— Acum treci la locul tău !

Degetele nu erau în stare să țină creionul. Dar inima mă durea și mai mult decît degetele. Atît de mult îl iubeam pe Zekiai Bey...

N-a trecut mult, și clopoțelul a sunat pauza. Unii copii s-au dus să mănînce la cantina din apropiere, alții, pe la casele lor. Abia atunci am priceput pentru ce mîncasem bătaie, mi-am dat seama ce greșeală săvîrșisem.

Luasem recreația dintre ora a treia și a patra, drept pauza de prînz. Poate că îmi fusese mai foame ca de obicei și mă amăgisem, fiindcă nu putusem aștepta pînă la pauza pentru masă.

ACT DE IDENTITATE, FOTOGRAFII, cerere, timbre, chitanţă...

În noaptea aceea am rămas în casa lui Salim Bey, la Kadiköy. De aici, dimineaţa, m-a luat Edip Agabey şi m-a dus la Şcoala pentru orfani unde urma să intru, deşi încă îmi trăiau părinţii.

Vedeam pentru prima oară locurile acelea. Am trecut prin curtea geamiei zidită din porunca sultanului Mehmet Fatih, cuceritorul Constantinopolului. La poarta ei, o turmă de cămile. Unele rumegau culcate, altele, în picioare... Cămilarii descărcau sacii de mangal de pe spinarea arcuită a cămilelor. Am trecut de poartă, la Cearşamba am cotit-o la dreapta, şi iată-ne în faţa intrării şcolii...

Aici se înghesuiau mulţi copii de vîrsta mea, toţi însoţiţi de mamele lor.

Revăd acum, ca printr-un geam gros, prins în zaua acelor de gheaţă, ziua aceea, amintiri înceţoşate prind să mi se perinde pe dinaintea ochilor... Mi-am prezentat actele, şi în schimbul lor am primit un număr de ordine cu care voi participa la examenul de admitere.

Nu-mi mai pot aminti cum s-a desfăşurat examenul, ce întrebări mi s-au pus. Din tot ce s-a petrecut atunci există însă ceva ce nu mi s-a şters deloc, dar deloc din minte. Un băiat. Ne împrieteniserăm de minune unul cu altul. Acum nici numele măcar nu i-l mai ştiu.

Examenul a ţinut cîteva zile. În fiecare dimineaţă, devreme, eu veneam din Heybeliada şi, de la debarcader, dădeam fuga la şcoală. Şi el venea de departe. Poate că ceea ce ne apropiase fusese faptul că atît el, cît şi eu, soseam la

şcoală, pentru examen, neînsoţiţi. Pe ceilalţi îi aduceau de mînă mame sau mătuşi. Noi, însă, nu aveam pe nimeni care să ne conducă. Mama mea, bolnavă, nu putea părăsi insula Heybeliada, unde şedeam. Această singurătate a noastră ne va fi unit, pesemne, de la început.

Nu ştiu din ce pricină anume, dar pentru examenul acela eu nu făcusem cine ştie ce pregătiri. Ori îmi lipsiseră cărţile trebuincioase, ori nu avusese cine să mă silească să învăţ şi să mă controleze sau, poate, mă împiedicase altceva, nu mai ştiu. Fapt este că nu am acordat prea mare însemnătate concursului. Nu eram în stare să-mi dau seama ce valoare avea pentru mine intrarea în Şcoala pentru orfani. Poate că-mi închipuiam că, oricum, chiar şi fără această şcoală, am să pot studia mai departe, sau poate că nici nu trăgeam nădejde să am această perspectivă. În schimb, proaspătul meu prieten îmi mărturisea că trudise toată vacanţa pentru admitere.

Cum între probele de dimineaţă şi cele de după-amiază eram liberi, ne plimbam împreună pe străzi, în timp ce băieţii ceilalţi erau duşi de mamele lor acasă şi readuşi după-masă.

Eu, pentru prînz, îmi cumpăram covrigi. Băiatul acela avea la el bani ; tot ceea ce cumpăra pentru el îmi cumpăra şi mie. Îmi amintesc foarte bine cum, o dată, a luat un pachet de ciocolată din care mi-a dat şi mie jumătate. Într-o zi m-a dus la o patiserie unde a comandat cîte o porţie de *aşure* * pentru fiecare. Îmi amintesc că lua şi seminţe de dovleac, năut şi fistic sărat. Şi totul, absolut totul făcea pe din două cu mine. Tare aş fi vrut să iau şi eu fructe ca să-i dau şi eu lui. Bani aveam, dar n-am avut nicicum putere să cumpăr. Nu eram învăţat să cheltuiesc. Mă stăpînea teama ca nu cumva să nu-mi rămînă destui bani ca să mă pot întoarce acasă, seara...

După fiecare probă îmi spunea că a făcut foarte bine.

---

* *Aşure* — grîu pisat, fier cu zahăr, la care se adaugă stafide, nuci, alune, fistic, năut şi alte fructe uscate tăiate mărunt.

Nu pot uita o discuție pe care am avut-o amîndoi :

— Ce-ai să te faci cînd ai să fii mare ? m-a întrebat el.

— Mai de mult voiesem să ajung doctor. Acum însă vreau să devin pictor...

— Ce ciudat ! Și eu, cînd am să cresc, tot doctor am să mă fac. Ce bine o să fie ! Vom fi amîndoi doctori !

Vorbea ca și cum nu aveam să ne despărțim vreodată unul de altul, ca și cum întreaga noastră viață aveam să fim împreună, ca și cum prietenia noastră, închegată acum, avea să dăinuiască mereu.

— Dar eu doresc să mă fac pictor !... am observat eu.

— Nu-i nimic, ai să fi și doctor, și pictor. Se poate foarte bine să fi și una și alta.

— Crezi că se poate ? !

— Bineînțeles... Ai să fi și doctor și ai să și pictezi...

Ce visuri ne făceam !

În dimineața în care trebuia să ni se afișeze rezultatele de la examen, eram foarte emoționați. Din cei trei sute de copii prezenți, numai optzeci trecuseră examenul.

Amîndoi figuram printre cei care luaseră toate probele. De bucurie ne-am îmbrățișat și ne-am sărutat. În ziua aceea a cumpărat și mai multe fructe. Și, mereu împreună, ne făuriserăm și mai multe visuri.

Din cei optzeci de copii care trecuseră examenul, trebuiau să fie primiți în școală numai treizeci. Alegerea acestora urma să se facă prin tragere la sorți.

Iată-ne din nou la școală. Ne adunaserăm în curte, sub scările de marmură din stînga. Acolo se așezase o masă pe care erau două săculețe. Dintr-unul un profesor extrăgea numerele noastre de ordine primite la înscriere. Băiatul al cărui număr era citit se ducea și trăgea la sorți, cu propria-i mînă, un bilet din celălalt săculeț.

— Necîștigător...

— Necîștigător...

— Necîștigător...

Băieții care aveau scris pe bilet „necîștigător" se întorceau și plecau fie cu capul adînc plecat în jos, fie plîngînd.

Eu eram vesel, chiar rîdeam. Curios lucru, nu-mi trecea deloc prin minte că aş fi putut să pierd. Mă încredeam în norocul meu. Voi cîştiga cu siguranţă, aşa mi se părea mie...

Optsprezece-nouăsprezece băieţi trăseseră, unul după altul, biletul „necîştigător". Apoi s-a citit numărul meu. Mi-am cufundat mîna, plin de încredere, în săculeţ.

— Cîştigător !

Eu am fost primul copil care a cîştigat, atunci, la acea neobişnuită tragere la sorţi.

Prietenul meu, aflat lîngă mine, m-a îmbrăţişat.

Mai apoi i-a venit şi lui rîndul. A scos din săculeţ un bilet :

— Necîştigător...

Iute s-a răsucit şi a plecat.

L-am strigat, dar nu m-a privit.

Am alergat după el. Şi-a grăbit pasul. L-am strigat cît am putut de tare, dar tot nu s-a întors spre mine. A dat colţul.

Nu l-am mai strigat şi nu am mai fugit după el. Ştiam că plînge. Îi *vedeam* lacrimile, fără să-l am în faţa ochilor.

Ce s-o mai fi întîmplat cu băiatul acela ? A putut el, oare, să înveţe mai departe ?

MAMA CARE A UITAT SĂ MAI CÎNTE...

PE MĂSURĂ CE CULORILE din obrajii mamei păleau, amuțeau și cîntecele ei. Altădată vocea ei învăluitoare umplea casa de cîntece. Ele vorbeau mai cu seamă despre boală, despre singurătate, lipsa cuiva apropiat, despre jindul după mamă și dor...

Am și acum în fața ochilor locuințele noastre din feluritele părți ale Istanbulului : Kasîmpașa, Gerrahpașa, Süleymaniye. Seara coboară alene, întunericul cuprinde treptat totul. Din văzduh răzbesc țipetele stolurilor de ciori care, în rotogoale largi, se întoarnă la cuiburi. Cînd privești pe fereastră, jarul aprins pe cer odată cu asfințitul prinde să fumege, se-nvăluie într-o funingine din ce în ce mai deasă. În odaie umbrele devin tot mai întunecate, contururile lucrurilor se topesc, volumele își pierd limpezimea. Pereții din afară, vechi, ai caselor din scîndură dobîndesc o culoare și mai închisă.

Ar trebui de-acum aprinsă lampa. Dar, ca să nu se prăpădească prea mult gaz, nu o aprindem încă. Vom sta așa pînă vine tata. Ceasurile acestea în care umbrele se întunecă încetul cu încetul, înghițind totul, sînt pentru mama, în așteptarea tatălui meu, clipele ei de odihnă. Se așază în fața ferestrei, între pernele de pe sofa. Se uită la soarele care asfințește, și cîntă. Îmi pun capul pe genunchii mamei, mă cuibăresc lîngă ea ca un pisoi care cere alintare. Cu o mînă mama îmi mîngîie părul, își trece degetele-i subțiri și ușoare peste fața mea. Cîntecele ei mă răscolesc pînă în adîncuri :

Mă ține, mamă, lîngă tine, nu mă înstrăina,
Nu mă da dincolo de munții acoperiți de nea,

N-aibă nimeni habar de suferința mea,
Doar mamei, dulcei mame, să îi pese de ea !...

Cînd cînta așa, poate că-și amintea de strigătul smuls din ființa ei cînd, la numai șase ani, a fost dată de suflet la o casă din oraș.

Un alt cîntec îi vine-acum pe buze :

Mamă — vorbă dragă — de spui, eu mamă n-am,
Tată — vorbă dragă — de spui, eu tată n-am,
Pribeag bolnav și singur pe meleaguri străine...
Cine să-mi dea măcar un strop de apă ? ! Cine ? !
Vai, doftore, acum ce să mă fac ?
Găsește tu la suferința mea un leac...
În aprige și necurmate dureri eu mă tot zbat,
Nici leacurile tale, doftore, la mine nu răzbat...

Ascultînd-o, eu mă străduiam ca ea să nu bage de seamă că îmi plînge sufletul. Penumbra înserării mă ajuta, complice, să pot ascunde ce simțeam.

Cînd se apropia vremea ca să sosească tata, mama se ridica și aprindea lampa. Dar, tot cu gîndul să nu facă risipă de gaz, lăsa fitilul scurt de tot. La lumina galbenă, agonizantă, crăpăturile, petele de pe pereți, bucățile de zid cu tencuiala căzută îmi atrăgeau privirile. Mă așezam pe sofa și-mi țineam minute în șir ochii ațintiți asupra tencuielii coșcovite, asupra petelor de umezeală și a crăpăturilor. Sub lumina mică, pîlpîitoare a lămpii, ele se închegau în imagini. Iată un bărbat pe cal... Mă uit mereu în același loc și calul se preface ca prin minune în cămilă. Apoi și cămila și omul de pe spinarea ei dispar. În locul lor e acum o femeie bătrînă. O bătrînică la marginea unui havuz... După ea, o tînără în veștminte străvezii. Într-un pîlc de copaci, o casă cu un horn care fumegă... Rînd pe rînd, toate se ștergeau, piereau, ca să reapară altfel...

Îmi plăceau tare mult ceasurile acelea de înserare, cu lumină puțină, în care ceea ce era urît pe pereți se închega

în imagini, căpătînd viață. Numai norii îmi mai dădeau bucurii asemănătoare. Erau ceasuri în care priveam norii. În norii ce se jucau, mereu mișcători, cu întruchipări mereu schimbătoare, desluşeam imagini ce semănau aidoma cu cele pe care le vedeam pe pereții odăii noastre : ostași pe cai, fugari, luptători... Și, deodată, ca sub o vrajă, toți se preschimbau într-un bărbat cu barbă al cărui păr se înfoia, se înfoia pînă ce se prefăcea într-o pisică la pîndă...

O tuse pe stradă... Mama îl cunoștea pe tata după mersul și tusea lui. Primul lucru pe care-l face e să mărească fitilul lămpii. Inelul de alamă al porții lovește lemnul.

Mama îl întîmpină pe tata toată numai un zîmbet. Și dimineața, tot așa îl petrece, cu zîmbet.

O dată măcar nu am văzut-o pe mama încruntată. Nu așa, forțat, din datorie ; surîdea dinlăuntrul ființei ei. Chiar și furia lui Zeus, cea care arunca ploi de foc, s-ar fi topit sub mîngîierea surîsului acela blînd al mamei. Era o femeie care te îmbia la tihnă, la înțelegere și bunătate.

După ce ne-am mutat la Heybeliada și boala i s-a înrăutățit, surîsul acela drag al mamei pierise. Îi zîmbeau numai ochii. Nici cîntecele nu o mai întovărășeau. Ultimul ei cîntec a înflorit în fericita zi în care m-a văzut pentru prima oară în uniforma de școlar. De-atunci cîntecele mamei nu s-au mai auzit deloc. Amuțiseră.

Mulți poeți amintesc în versurile lor, cu dor, de copilărie. Unii își aduc aminte de havuzul pe apa căruia au pus să plutească un vaporaș, alții de joaca cu cercul sau cu mingea. Eu n-am cunoscut asemenea lucruri ca să le duc dorul. N-aș dori să-mi retrăiesc copilăria. Dacă ar trebui ca totuși, vreodată, să-mi aleg ceva din ea, după trei lucruri aș jindui: crăpăturile și petele de pe pereții odăii care, la lumina puțină a lămpii cu fitilul scurt, se însuflețeau luînd tot alte și alte întruchipări, norii care se jucau după dorința închipuirii mele de copil și cîntecele mamei...

Unde sînt pereții cu tencuiala căzută, care întrupau imaginile cele mai neașteptate, unde norii care-și schimbau forma după inima mea, și unde cîntecele mamei ?...

În oricine, la orice vîrstă, sălăsluieşte un copil. Uneori îmi vine să strig : „Redaţi-mi norii, ei au fost jucăriile mele ! Redaţi-mi cîntecele mamei !“ Apoi surîd, ruşinat de mine însumi. Nu-i de-a dreptul comic ca un bărbat trecut de cincizeci de ani să spună : „Daţi-mi jucăriile copilăriei mele ?“ Dar, oricît ne-am ascunde, există în noi, la orice vîrstă, o fărîmă de copilărie. Ea însă, din fericire, rămîne bine ferecată în noi înşine.

POATE MAI MULT DE DOUĂZECI de milioane de oameni din cele treizeci de milioane cît are ţara noastră au trăit şi încă mai trăiesc întîmplări care se aseamănă foarte mult cu cele trăite de mine. Mai mult decît atît, de bună seamă că sînt foarte mulţi care cresc în condiţii şi mai grele, şi mai apăsătoare decît cum am avut eu parte.

Întîmplările adevărate, povestite de mine, m-au îndatorat faţă de societate, mi-au creat obligaţii faţă de ea, m-au făcut responsabil. Din această pricină am devenit eu socialist. Socialismul meu înseamnă străduinţa de a-mi plăti o datorie la care nu se poate renunţa, datoria faţă de mama mea, faţă de nenea Galip, datoria faţă de Rîfkî Bey, datoria faţă de toţi acei de la care am primit ajutor. Mă simt, cu toate moleculele ce alcătuiesc existenţa mea materială şi spirituală, îndatorat faţă de societatea din mijlocul căreia am ieşit.

Iată, de aceea mi-am şi povestit amintirile. Viaţa mea este cea care a făcut din mine un socialist. Nu-mi stă în putere ca, schimbîndu-mi clasa socială, să mă strecor prin viaţă şi să trăiesc în tihnă. Noi, turcii, avem un proverb: „Fiecare oaie e priponită de propriul ei picior..." Da, aşa e, fiecare oaie e priponită de propriul ei picior, dar fiindcă e oaie... Oamenii, însă, nu sînt oi... Nici un om nu e priponit numai de propriu-i picior. Cu fiecare om spînzurat sîntem şi noi, într-o oarecare măsură, spînzuraţi, cu fiecare înfometat, sîntem şi noi înfometaţi, cu fiecare om întemniţat, sîntem şi noi întemniţaţi. Nu există fericire în singurătate, ea poate fi numai în mijlocul oamenilor. Cînd ştiu că există oameni care rabdă de foame, îmbucătura nu mi se duce tih-

nit pe gît. Cînd există oameni care tremură de frig, nu mă pot încălzi la soba din odaia mea. Nu e vorba de un simțămînt de milă filantropică, ci de o comportare conștientă, dictată de rațiune. Vreau să-mi înghit în tihnă mîncarea, vreau să mă încălzesc în tihnă, vreau să dorm în tihnă. E un drept al meu, nu ? Nu-i un drept al meu să pot mînca liniștit, laolaltă cu copiii mei, ceea ce cîștig prin truda mea, cu sudoarea frunții, cu lumina ochilor ? Iată, acest drept mi-l revendic eu. Atîta timp cît în mine licărește viața, sînt și voi fi împotriva minorității de fericiți care răpesc majorității acest drept. Eu sînt scriitorul clasei mele sociale, sînt nevoit să fiu așa, altfel nu pot ființa, altfel nu pot face... Clasa mea e clasa muncitoare, adică cel puțin douăzeci și cinci de milioane din cele treizeci de milioane de compatrioți.

Cred cu tărie că orînduirea nedreaptă care durează în țara mea trebuie să se schimbe din temelii. Cei ce profită de această orînduire nedreaptă, ca și cei ce sînt amăgiți, spun întruna : „Așa a fost de cînd lumea, și așa va fi !“ Nu, nu va fi așa, așa nu mai poate fi, așa nu mai poate dăinui.

Copiii noștri nu trebuie să mai trăiască zilele copilăriei pe care am trăit-o eu.

Trebuie ca, înțelegînd aceste realități dureroase, să dobîndim o conștiință socială și să strigăm sus și tare :

„Așa a fost de cînd lumea, dar nu va mai fi așa !“

Și toată comportarea noastră trebuie îndreptată în sensul acesta.

CEL MAI BUN SAT DIN LUME-I TOT SATUL NOSTRU...

FATMA AVEA O VACĂ al cărei nume era Miresica.

Într-o bună dimineață, pe cînd o mulgea, Fatma se împiedică de ciubăr, ciubărul plin cu lapte se răsturnă și laptele se vărsă pe jos pînă la ultima picătură.

Tare s-a mai necăjit Fatma ! Și, pe deasupra, s-a și speriat grozav, căci dacă sora ei mai mare, Ayșe, ar fi auzit că s-a prăpădit laptele, s-ar fi înfuriat cumplit.

Iute, Fatma scoase de la gît salba-i de galbeni și o puse la grumazul vacii. Apoi îi grăi așa :

— Draga, frumoasa mea Miresică, ai tăi să fie galbenii mei, numai nu care cumva să mă dai de gol către sora mea că am răsturnat ciubărul și am vărsat laptele. Îmi făgăduiești ?

Ca și cum i-ar fi înțeles vorbele, Miresica clătină din cap. Voia pesemne să răspundă, pe limba ei : „Bine, mă învoiesc. N-am să te dau de gol..."

Chiar în clipa aceea, ușa grajdului se deschise și Ayșe, sora mai mare a Fatmei, pătrunse înăuntru. Cînd văzu galbenii la grumazul vacii, rămase înmărmurită.

— Ce înseamnă asta, Fatma ? o întrebă ea pe mezină.

— Surioară dragă, îi răspunse Fatma. Pe cînd mulgeam vaca, m-am împiedicat de ciubăr, ciubărul s-a răsturnat, și tot laptele din el s-a vărsat. Ca nu cumva Miresica să-ți spună ție că am prăpădit laptele, i-am dăruit galbenii mei.

Cînd a auzit isprava, Ayșe s-a speriat grozav. Căci dacă maică-sa ar fi auzit că s-a prăpădit laptele, s-ar fi înfuriat cumplit.

Iute, Ayşe îşi scoase de pe cap vălul de mătase şi îl anină de coarnele vacii. Apoi grăi aşa :

— Draga, frumoasa mea Miresică ! Al tău să fie vălul meu, numai nu care cumva să-i spui mamei că surioara mea Fatma a vărsat laptele. Îmi făgăduieşti ?

Iar Miresica, şi de astă dată, ca şi cum i-ar fi înţeles vorbele, clătină din cap. Voia pesemne să-i răspundă, pe limba ei : „Bine, n-am s-o dau de gol..."

Chiar în clipa aceea, uşa grajdului se deschise şi mama Fatmei şi a lui Ayşe pătrunse înăutru. Cînd văzu galbenii la grumazul vacii şi vălul de mătase aninat de coarnele acesteia, rămase înmărmurită.

— Ce mai e şi asta ? o întrebă pe Ayşe.

Iar Ayşe îi povesti pe dată mamei :

— Pe cînd Fatma mulgea vaca, s-a împiedicat de ciubăr, ciubărul s-a răsturnat, şi tot laptele din el s-a vărsat. Ca nu cumva Miresica s-o dea de gol faţă de tine, mamă, Fatma i-a dăruit galbenii ei, şi eu am împodobit-o cu vălul meu...

Grozav s-a mai speriat mama. Căci dacă bărbatul ei ar fi auzit că s-a prăpădit laptele, s-ar fi înfuriat cumplit.

Iute mama îşi luă de pe umeri şalul cu fir auriu şi acoperi cu el spinarea vacii. Apoi îi grăi aşa :

— Draga, frumoasa mea Miresică ! Al tău să fie şalu-mi cu fir auriu, numai nu care cumva să-i spui bărbatului meu că Fatma a vărsat laptele. Îmi făgăduieşti ?

Iar Miresica, şi de această dată, clătină din cap, ca şi cum i-ar fi înţeles vorbele. Voia pesemne să răspundă, pe limba ei : „Bine, n-am s-o dau de gol..."

Chiar în clipa aceea, uşa grajdului se deschise din nou. Cel care venea era, de data aceasta, însuşi tatăl Fatmei şi al lui Ayşe. Cînd văzu galbenii la grumazul vacii, vălul de mătase aninat între coarnele ei şi şalul cu fir auriu pe spinare, tatăl rămase înmărmurit :

— Ce înseamnă toate astea ? îşi întrebă el nevasta.

Iar ea îi răspunse pe nerăsuflate :

— Ce să fie, bărbate ! Ia, mezina noastră, Fatma, pe cînd mulgea vaca, s-a împiedicat de ciubăr, ciubărul s-a răstur-

nat, și tot laptele din el s-a vărsat. Ca nu cumva Miresica s-o dea de gol față de tine, Fatma i-a dăruit galbenii ei, Ayșe a împodobit-o și ea cu vălul ei, iar eu i-am acoperit spinarea cu șalul meu cel cu fir auriu.

Cînd auzi isprava, tatăl nu avu decît un singur gînd : să nu care cumva să afle și fecioru-său, Ahmet. Căci Ahmet era cel care ținea întreaga gospodărie. Iar dacă el ar fi auzit că s-a prăpădit laptele, s-ar fi înfuriat cumplit.

Așa că iute își scoase din buzunar ceasornicul și îl anină de mijlocul vacii, cu lanțul de argint. Apoi îi grăi acesteia așa :

— Draga, frumoasa mea Miresică ! Al tău să fie ceasornicul meu cu lanț de argint, numai nu care cumva să-i spui lui fiu-meu, Ahmet, că Fatma a răsturnat ciubărul și s-a vărsat laptele. Îmi făgăduiești ?

Iar Miresica, și de astă dată, clătină din cap, de parcă ar fi vrut să-i răspundă pe limba ei : „Bine, n-am să-i spun".

Din nou se deschise ușa grajdului. De data aceasta cel care venea era însuși Ahmet. Cînd văzu flăcăul galbenii la grumazul vacii, năframa aninată între coarne, șalul de fir auriu pe spinare și ceasornicul cu lanț de argint prins de mijloc, rămase înmărmurit.

— Ce vor să însemne năzdrăvăniile astea, tată ? întrebă el.

Iar tatăl îi dezvălui pe dată :

— Ce să însemne, fiule ! În timp ce mulgea vaca, pe Miresica, sora ta mai mică, Fatma, s-a împiedicat de ciubăr, ciubărul s-a răsturnat, și tot laptele din el s-a vărsat. Ca nu cumva Miresica să spună cuiva că s-a prăpădit laptele, Fatma i-a dăruit propria-i salbă de galbeni. Și Ayșe i-a dat vălul ei, maică-ta i-a acoperit spinarea cu șalul cel cu fir auriu, iar eu, ca să n-o dea de gol pe Fatma față de tine, i-am prins de mijloc ceasornicul meu cu lanț de argint.

Ahmet ascultă cu luare-aminte toată povestea, dar, oricît se căzni, nu izbuti să priceapă ce noimă aveau faptele alor săi. „Îmi vine să cred că și-au pierdut mințile cu toții!

îşi zise el în sinea lui. Eu nu mai pot vieţui laolaltă cu nişte aiuriţi ca ăştia. Mă duc în lume să-mi găsesc un alt sat."

Îşi luă un ciomag în mînă, îşi săltă în spinare o desagă cu de-ale gurii şi o porni la drum, în nădejdea că va afla un sat în care să trăiască oameni luminaţi, ca să se aciuiască acolo.

Colindă el ce colindă, şi ajunse la un sat frumos.

— Am să mă opresc aici. Îmi place locul, hotărî Ahmet.

La intrarea în sat era strînsă lume multă. Stăteau cu toţii roată în jurul unui măgar şi încercau să încarce pe spinarea lui un samar doldora numai într-o parte cu grîne. Dar, pentru că cealaltă parte a samarului era goală, acesta aluneca şi cădea jos de fiecare dată. Mereu încercau oamenii să pună samarul pe măgar, şi mereu samarul cădea jos.

— Puneţi aceeaşi greutate pe amîndouă părţile samarului, să se cumpănească ! le strigă Ahmet. Atunci samarul n-o să mai cadă şi o să izbutiţi !

Cum îl auziră, oamenii cîntăriră pietre cîtă greutate aveau grînele, umplură cu ele partea goală a samarului şi încărcară măgarul. Dar, pentru că sarcina era prea mare, măgarul nu putu s-o ducă şi se răsturnă pe-o rînă.

— De ce-aţi încărcat degeaba samarul cu pietre ? le spuse atunci Ahmet. Împărţiţi pe din două grînele şi puneţi-le în amîndouă părţile samarului.

Şi oamenii făcură precum îi povăţuise Ahmet. Puseră jumătate din grîne într-o parte a samarului, jumătate în cealaltă parte, şi măgarul, astfel încărcat, o porni în pasul său obişnuit.

Atunci, toţi sătenii aceia, cu mic, cu mare, începură să-l roage pe Ahmet :

— Băiat isteţ ca tine mai rar ! Rămîi în satul nostru, ca să ne povăţuieşti întotdeauna ce să facem !

— Eu nu pot să trăiesc printre nişte aiuriţi ca voi ! le spuse Ahmet şi plecă mai departe.

Colindă el ce colindă, şi ajunse la alt sat frumos. „În sfîrşit, aici am să mă opresc. Îmi place locul", hotărî Ahmet.

În piață stătea adunată toată suflarea satului. Un flăcău era urcat pe acoperișul unei case. Alți doi inși se aflau jos și țineau de baiere o pereche de șalvari.

— Ce faceți aici ? îi întrebă Ahmet.

— Flăcăul de pe acoperișul casei trebuie să-și pună șalvarii, i se răspunse.

Chiar atunci tînărul de pe casă se aruncă jos. Dar nu izbuti să intre cu picioarele drept în șalvari. Căzu alături și își sparse capul.

— Nu așa se îmbracă șalvarii ! îi mustră Ahmet.

— Nuuu ? ! Dar cum se îmbracă ? se mirară oamenii.

Ahmet le arătă cum trebuie îmbrăcați șalvarii.

— Băiat isteț ca tine, mai rar ! Rămîi în satul nostru, ca să ne povățuiești întotdeauna ce să facem ! îl rugară ei pe Ahmet.

— Eu nu pot să trăiesc printre niște aiuriți ca voi ! le spuse Ahmet și plecă mai departe.

Colindă el ce colindă, și ajunse într-alt sat frumos. „În sfîrșit, aici am să mă opresc. Îmi place locul", hotărî Ahmet.

În piața satului, toți localnicii erau strînși în păr, roată în jurul unui copac. De trunchiul acestuia era legat un braț de fîn proaspăt. Cîțiva inși țineau în spinare o vacă și se căzneau s-o ridice la snopul de fîn.

— Ce faceți ? îi întrebă Ahmet nedumerit.

— Vrem să-i dăm vacii să mănînce iarbă proaspătă.

— În loc să urcați vaca la fîn, dați jos fînul.

Oamenii făcură cum le spuse Ahmet. Vaca începu să mănînce tihnit din iarba pusă dinainte.

— Băiat isteț ca tine, mai rar ! Rămîi în satul nostru, ca să ne dai povețe ! se rugară ei de Ahmet.

— Eu nu pot să trăiesc printre niște aiuriți ca voi ! le răspunse Ahmet și plecă mai departe.

Colindă el ce colindă și ajunse la alt sat frumos. „Fie ce-o fi, hotărî Ahmet în sinea sa. Nu mă urnesc de aici !"

Era nuntă în sat în ziua aceea. Alaiul, cu mireasa călare, ajunse în fața porții de intrare de la casa mirelui. Nuntașii

ţineau morţiş ca mireasa să intre pe poartă călare, dar tocul porţii era prea scund şi, oricît se căzneau ei, nu izbuteau.

— Să mai scurtăm picioarele calului ! îşi dădu părerea unul.

— Păcat de cal ! se amestecă un altul. Mai bine stricăm pragul de sus.

— Păcat de prag ! chibzui un al treilea. Mai bine scurtăm capul miresii, ca s-o trecem pe sub poartă !

Cum ultima părere le păru sătenilor a fi cea mai bună, cît p-aci să i se reteze bietei mirese capul. Atunci Ahmet strigă :

— Aşteptaţi ! Eu am să bag mireasa pe poartă fără să vatăm nimic şi pe nimeni !

Şi Ahmet îi trînti miresii o lovitură zdravănă în frunte. De durere, ea, pierită, îşi lăsă capul pe spate şi calul înaintă şi trecu în curte, cu mireasă cu tot.

Atunci, bucuroşi, toţi sătenii începură să-l roage pe Ahmet :

— Băiat isteţ ca tine, mai rar ! Rămîi în satul nostru, ca să ne dai poveţe de cîte ori va fi nevoie !

— Eu nu pot să trăiesc printre nişte aiuriţi ca voi ! le răspunse Ahmet şi plecă mai departe.

Şi colindă Ahmet mult şi bine, bătu toate drumurile lumii, dar un sat mai bun decît al său nu fu chip să afle. Aşa că se înturnă acasă la ai lui. Deschise uşa şi rămase încremenit, mai-mai să nu-şi creadă ochilor. Toată casa era plină cu apă, un adevărat lac pe care plutea, drept barcă, covata pentru frămîntat aluatul de pîine. Iar în covată intraseră, înghesuiţi ca vai de lume, toţi ai lui, dimpreună, bineînţeles, cu preaiubita lor vacă, Miresica...

— Ce faceţi aici ? întrebă el, nedumerit.

— Ah, Ahmet, voinicul meu ! răspunse tatăl. De cînd tu ai părăsit satul nostru, umblăm ca bezmeticii de colo-colo, cu covata asta drept barcă.

— Pentru ce ?

— Te căutăm pe tine, băiatul tatii...

Surîse Ahmet. „Tot țăranul de la noi e cel mai bun. Cel puțin, aici sînt în satul meu, la locul meu de baștină, aici se cuvine să rămîn", își spuse Ahmet în sinea sa, cu hotărîre.

Și mama și tatăl lui Ahmet, precum și cele două surori ale sale se strînseră cu drag la pieptul lui...

RĂSARI, SOARE DRAG, RĂSARI !

A FOST ODATĂ UN SAT numit Poalele Stîncii. Casele lui fuseseră toate durate la poalele unei semețe stînci negre. De aceea i se și dăduse satului numele de Poalele Stîncii.

Steiul acela negru și semeț se afla spre soare-răsare. Iată de ce răsăritul soarelui nu se vedea în sat. Aiurea se făcea dimineață, se făcea amiază, se apropia amurgul... abia atunci soarele trecea de stînca cea neagră. Razele lui ajungeau deasupra satului Poalele Stîncii foarte tîrziu, cînd erau răzlețe și firave.

Dimineața, cînd copiilor de la Poalele Stîncii li se făcea foame, se auzeau de pretutindeni strigătele lor :

— Mamă, pîineeee ! Mamă, pîineeee !

Răspunsul mamelor răsuna mereu așa :

— Nu vedeți că soarele nici măcar n-a răsărit încă ? ! Să răsară numai soarele, și vă dau pîine.

În alte locuri, soarele strălucea de mult pe bolta cerului, cînd în satul Poalele Stîncii încă nici nu se luminase ca lumea.

Copiii din sat, cărora le era foame, se duceau la poalele stîncii negre și se rugau de soare :

— Răsari, soare drag, răsari ! Răsari, ca mama să ne dea pîine.

În satul Poalele Stîncii trăia un băiat isteț, cu numele de Ali. Ali era un elev tare sîrguincios.

Într-o zi, pe cînd copiii din sat, adunați din nou la poalele stîncii negre, se rugau de soare : „Răsari, soare drag, răsari! Răsari ca mama să ne dea pîine !“ Ali le spuse așa prietenilor săi :

— Prieteni ! După cum ne-a spus profesorul nostru, în alte locuri soarele răsare devreme. Stînca asta neagră împiedică soarele să ajungă și la noi. E ca o stavilă. Din pricina ei soarele ajunge tîrziu în satul nostru și înserarea vine atît de devreme...

— Ce putem face, oftă unul dintre copii, dacă satul nostru a fost clădit la poalele stîncii negre ?... N-avem nici o putere !...

— Dincolo de stînca neagră, grăi atunci Ali, e zi însorită, zi luminoasă și veselă. Tare aș vrea să văd cu ochii mei locurile alea. Hai să mergem cu toții împreună să le vedem !

— Haidem ! strigară copiii cu voioșie.

— Haideți să mergem acolo, să vedem și noi cum e...

— Hai să mergem iute !

Și copiii se avîntară spre culme. S-au cățărat din piatră în piatră, din colț de stîncă în colț de stîncă, au urcat hăt, pînă sus, spre vîrf.

Ali a găsit o trecătoare strîmtă, care sfredelea stînca cea neagră. Dincolo de ea se răsfira drumul.

— Am găsit drumul, copii ! le strigă Ali prietenilor săi. Aici e-o trecătoare ! Veniți încoace !

Copiii au venit alergînd la trecătoarea despre care vorbise Ali.

Cu toții împreună au trecut de partea cealaltă a stîncii negre. Aici era lumină, orbitoare lumină, era o pajiște întinsă, ce scînteia sub soare. Era verde de tot pajiștea, plină cu ierburi reavene, viguroase, frumos mirositoare. Copaci înalți închideau jur-împrejur poiana luminoasă. Printre arbori curgea sprintenă o apă cristalină.

Bucuroși foarte, copiii dădură fuga la poiană, unde începură să sară, să țopăie și să se joace.

— Prieteni ! le spuse Ali într-un tîrziu. Hai să mutăm satul nostru de la poalele stîncii în partea asta însorită. Să ne ridicăm casele în poiana asta minunată. Lucrul nu-i prea greu, dacă te gîndești că locul ăsta nici nu-i departe de satul nostru de-acum !

Copiii au bătut din palme și au strigat cu voie bună :

— Să ne mutăm aici cu toții !

— Să venim aici, în locul ăsta frumos !

— Să scăpăm de Poalele Stîncii...

— Să ne ridicăm din nou satul nostru, aici !

— Mai întîi, zise iarăși Ali, mai întîi să mergem să ne sfătuim cu cei mari. Așa se cuvine. Să le spunem cît de bine, cîtă lumină și cît soare este aici !

— Haidem să mergem să le spunem părinților noștri ! se învoiră copiii.

Abia întorși în satul Poalele Stîncii, copiii au și dat năvală în cafenea. Și Ali grăi așa către toți, tineri și vîrstnici, aflați aici :

— Dragii noștri tați, unchi, frați mai mari, bunici ! Satul nostru e lipsit de soare din pricina stîncii negre. Și pentru că soarele nu-l vede, în satul nostru-i multă boală. Copiii mici nu pot crește cum trebuie. Ogoarele nu ne rodesc așa cum ar fi de așteptat. Recoltele noastre nu-s niciodată îmbelșugate.

— Tot ce spui tu e adevărul curat, Ali, fiule ! luă vorba un bătrîn cu barba albă. Dar satul nostru a fost durat aici de cînd lumea. Doar n-o să ne apucăm acuma să mutăm stînca neagră într-altă parte !... Asta ne-ar întrece cu mult puterile... Nu-i nimica de făcut...

— Bineînțeles că nu putem să mutăm stînca de la locul ei, spuse Ali. Putem însă să ne mutăm casele pe coasta cealaltă a stîncii negre. Noi ne-am dus acolo și-am văzut cu ochii noștri ce locuri netede și întinse, frumoase și scăldate în lumină sînt acolo. Uite, acolo e bine să ne ridicăm casele noastre !

Au ostenit de-atîta rîs cei din cafenea la auzul vorbelor lui Ali. Și multă vreme au făcut haz pe socoteala băiatului.

Într-una din zile, în satul Poalele Stîncii a poposit un *derviș* [1] sărman. Era slab, slab dervișul, numai piele și os și

[1] *derviș* — monah musulman, pustnic, sihastru.

prăpădit ca vai de el. Avea fața gălbejită și veștedă. Părea sfîrșit de foame.

La intrarea lui în sat, copiii, la picioarele stîncii, tocmai se rugau de soare :

— Răsari, soare drag, răsari ! Răsari, ca mamele noastre să ne dea pîine !

— De ce vă rugați așa ? îi întrebă dervișul.

— Stînca asta neagră e stavilă în calea soarelui. În satul nostru se face dimineață tîrziu. Noi ne rugăm de soare să răsară și în satul nostru devreme ca în alte locuri, răspunse Ali.

— Vă iau eu de-aici, de vreți, stînca asta neagră. O mut într-alt loc. Atunci satul vostru o să aibă din plin soare.

Ali se uită la veșmintele zdrențuite ale dervișului. Se uită la opincile lui ferfenițite. Se uită la fața-i galbenă, la ochii lui lipsiți de strălucire. Apoi îi spuse :

— Tu abia dacă ești în stare să te ții pe picioare. Cum ai să poți purta ditai stana de piatră ? ! Vezi-ți mai bine de drum și nu încerca să ne înșeli, că n-ai să izbutești.

— Tu nu te uita la înfățișarea mea, zise dervișul. Hrăniți-mă bine. Cînd sînt îndestulat, cresc în puteri ca un uriaș. Atunci, e o nimica toată pentru mine să iau stînca asta neagră și s-o duc hăt departe...

— Am priceput ! îi tăie vorba Ali. Ești un om viclean, nu încape nici o îndoială. Numai că nu ne poți momi pe noi cu făgăduiala c-ai să muți stînca neagră din loc. Dacă ți-e tare foame, mărturisește deschis, și noi o să ne rugăm de mamele noastre să-ți dea niscai pîine și mîncare.

Dervișul a părăsit copiii și s-a îndreptat spre cafeneaua satului. Dădu mai întîi binețe celor dinăuntru, apoi le grăi :

— Dacă vreți, eu vă pot scăpa satul de beleaua stîncii negre.

— Cum ai să poți înfăptui una ca asta ? ! se minunară oamenii.

Iar dervișul îi lămuri :

— Voi numai atîta trebuie să faceți : să-mi purtați de grijă patruzeci de zile în cap. Să mă hrăniți bine, cu alune

și fistic, cu miere și cu unt, cu baclavale și plăcinte, cu struguri și migdale. Cînd se împlinesc cele patruzeci de zile, eu am să am puteri de dev. Atunci numai ce mă opintesc o dată, și iau în circă stînca neagră ca pe un fulg. Plec cu ea hăt, departe tare de satul vostru !

— Ești salvatorul nostru, se bucurară țăranii. Sînt ani de zile de cînd îți așteptăm sosirea, ca să ne izbăvești. Negreșit că te vom hrăni, după dorința ta, patruzeci de zile, și în schimb tu ai să iei stînca neagră de-aici, s-o duci din satul nostru. Așa o să avem și noi parte de lumina soarelui. O să-i vedem și noi răsăritul devreme, în fiece dimineață...

Cînd auzi Ali ce se pusese la cale, alergă la oamenii din sat :

— Dervișul ăsta-i un viclean fără pereche ! le spuse el. Vrea să ne înșele bunacredință.

— De unde știi tu că ne înșeală ?

— Cum să fie în stare un om singur să ridice ditai stînca ? !

— El o s-o mute, e înzestrat cu alte puteri decît omul de rînd, stărui un țăran bătrîn.

— Voi ne-ați spus nouă, copiilor, că nu se pot muta casele din loc. Atunci cum de puteți crede că coșcogeamite stînca o să fie scoasă din locul ei și dusă nu știu unde ? Dervișul ăsta umblă cu vicleșuguri, ca să ne facă să-l hrănim împărătește patruzeci de zile. După ce o să-l ghiftuim timp de patruzeci de zile, o s-o ia la sănătoasa...

— Nu te-amesteca unde nu pricepi tu, cu mintea ta de copil ! îl dojeniră cei mari pe Ali.

— Bine, oftă Ali. Dar să știți că avem și noi, copiii, o rugăminte.

— S-auzim !

— Dacă, după ce se va îmbuiba patruzeci de zile, dervișul n-o să poată muta stînca neagră de-aici, să ne îngăduiți să ne mutăm casele de partea cealaltă a stîncii. Ni le vom dura din nou în poiana cu belșug de lumină de-acolo.

Crezînd cu toată tăria în spusele dervișului, țăranii, ca să scape de Ali, i-au dat următorul răspuns :

— Prea bine ! Ne-am înțeles. Dacă după patruzeci de zile dervișul n-o să mute din locul ei stînca, ne vom muta noi casele unde zici tu.

Dervișul, numai piele și os, a fost dus cu alai în cea mai frumoasă odaie din cea mai frumoasă casă din sat. După ce l-au așezat acolo, țăranii au închis ușa și ferestrele și au plecat.

Dervișul se cuibări fără habar în saltelele moi și se culcă.

În fiecare dimineață i se da dervișului lapte, i se da caimac, i se da unt și miere, azimă și plăcinte. La fiecare prînz i se dădeau găini fripte, i se da carne cu nemiluita, i se da pilaf, compot și prăjituri. Pe la ceasurile cinci după prînz, i se da dervișului fistic și alune, nuci, migdale și stafide. Iar seara, din nou i se dădeau dervișului felurite mîncăruri, sarmale, lapte bătut, rece ca gheața, și siropuri dulci ca mierea. Și peste toate acestea, i s-a mai dat dervișului tot ce îi poftea inima.

În apropierea casei în care fusese găzduit, tot norodul din sat, cu mic, cu mare, aștepta cu sufletul la gură să vadă ce se va întîmpla.

Se împliniseră patruzeci de zile de cînd îl hrăneau zdravăn pe derviș. În fața odăii lui se adunase o mare mulțime. Dervișul avea să iasă din casă în ziua a patruzeci și una. Dar omul acela numai piele și os se îngrășase atît de tare tot mîncînd întruna, încît părea cu neputință să mai iasă vreodată pe ușă. L-au prins țăranii de brațe și de mîini și l-au tras cu nădejde pînă ce, cu chiu cu vai, au reușit să-l scoată afară. Au pornit-o apoi cu toții la poalele stîncii negre, dervișul înainte, țăranii, după el. Culmea stîncii negre atingea norii.

Dervișul îngenunche la picioarele stîncii negre, își propti spinarea de ea și spuse țăranilor :

— Haideți, puneți-mi-o în cîrcă, să iau stînca neagră și s-o duc de-aici !

Au rămas înmărmuriți țăranii la vorbele vicleanului derviș.

— Cum să urnim și să-ți punem în spinare ditai stînca?

— Păi dacă voi, atîția oameni, și nu sînteți în stare s-o săltați în cîrca mea, eu, unul singur, cum s-o duc într-alt loc ? Eu îmi țin cuvîntul dat. Vă duc stînca de-aici, numai să mi-o puneți în spinare.

Se mirară toți țăranii și se căzniră împreună să urce în spinarea dervișului stînca neagră. Au împins stînca, au împins-o, dar nici măcar n-au izbutit s-o clatine din locul ei. Au tras, au tras de ea, dar tot n-au izbutit. Și orice au făcut ei a fost tot în zadar : n-au putut cu nici un chip să urnească stînca.

De-atîta trudă, țăranii erau lac de năduşeală.

— Vedeți și voi că n-am nici o vină, le grăi atunci dervișul. De-acum, eu mă duc. Rămîneți cu bine !

Și dervișul o porni de-acolo iute, fără să se mai uite înapoi. Furioși, copiii satului l-au petrecut cu huiduieli. Fugea dervișul de-i sfîrîiau călcîiele...

Ali se urcă pe un bolovan mai înălțat, de unde vorbi :

— Dragii noștri, tați, unchi, bunici și frați mai mari ! Ați văzut cu toții, adineauri numai, că dervișul nu a putut muta stînca neagră. Voi ne-ați făgăduit ceva. V-ați învoit ca, dacă dervișul nu va izbuti să ducă de-aici stînca neagră, să ne mutăm noi casele de cealaltă parte a stîncii. Acum trebuie să vă țineți de cuvînt. Haideți să ne mutăm cu toții de aici, să ne clădim din nou casele în partea dinspre soare a stîncii negre !

— Ne-am deprins cu locurile astea, spuse un țăran bătrîn. E greu să le părăsim !

— V-ați deprins nu atît cu locurile, ci unii cu alții, mai zise Ali. Or, de partea cealaltă a stîncii, vom fi tot împreună. Acolo e lumină. Acolo e soarele dătător de viață. Acolo sînt pajiști întinse și frumoase. Acolo o s-avem lumină din belșug. Soarele va răsări devreme și în satul nostru. Dimineața, cînd ne-o fi foame, n-o să ne mai rugăm zadarnic : „Răsari, soare drag, răsari !“ Dealtfel, ne-ați și dat cuvîntul vostru.

Dacă dervișul nu va fi în stare să mute stînca neagră, ne vom muta noi casele, așa a fost învoiala. Trebuie să vă țineți făgăduiala.

Toți copiii îl aplaudară pe Ali.

Și așa, țăranii din satul Poalele Stîncii, vrînd nevrînd, și-au ținut cuvîntul dat. Cu toții laolaltă au pornit să-și golească gospodăriile, după care și-au dărîmat casele. Nici copiii satului nu erau mai prejos. Nu priveau, cu brațele încrucișate, cum muncesc cei mari, ci, plini de voioșie, le dădeau acestora tot ajutorul. Și mai cu seamă Ali, de bucurie, parcă zbura.

Astfel, țăranii s-au mutat cu tot avutul lor de partea cealaltă a stîncii negre.

Cîntînd, rîzînd, glumind și vorbind între ei, și-au ridicat din nou casele lor în poiana cea largă și luminoasă. În satul nou durat domnea un aer de sărbătoare. Băteau tobele, sunau în clinchete argintii clopoțeii tamburinelor, țiuiau prelung clarinetele. Flăcăii și fetele din sat s-au încins la joc.

Coasta aceasta a stîncii negre, care primea soare, strălucea de-ți lua ochii. De-atunci stîncii aceleia măreațe, ale cărei culmi se-nfrățeau cu norii, nu i s-a mai zis Stînca Neagră, ci Stînca Albă.

În prima dimineață în care s-au trezit în casele cele noi, copii satului și-au părăsit devreme culcușurile. Afară, cu fețele întoarse către soare, strigau cu bucurie, clipind des din ochii orbiți de lumină :

— Răsari, soare drag, răsari !

Iar soarele, ale cărui suliți de foc străpungeau văzduhul de pretutideni, își revărsa, darnic, razele sale binefăcătoare deasupra satului. Și soarele surîdea copiilor.

Din satul Poalele Stîncii rămăsese doar o amintire. Satului nou durat i s-a pus numele de satul Dinaintea Stîncii.

OMUL DE ZĂPADĂ

ERA ULTIMA ZI a anului. Pentru că frigul se înteţise prea tare, şcolile fuseseră închise timp de-o săptămînă. Aşa că Mehmet nu se dusese la şcoală în ziua aceea.

Tatăl lui Mehmet era bolnav în spital. Mama, împreună cu sora lui mai mare, lucrau la fabrică. Locuiau cu toţii în cele două odăi ale unei căsuţe din cele zidite peste noapte. În afara duminicilor, nimeni nu rămînea acasă. Cum Mehmet, în ziua aceea, nu se ducea la şcoală, rămăsese singur acasă. De la fereastră privea afară ninsoarea molcomă, cu fulgi mari şi pufoşi.

Fusese o iarnă grea. Despuiaţi de frunze, copacii păreau nişte fiinţe scheletice. Apa prinsese pretutindeni o pojghiţă de gheaţă. Şi rîurile, ca ostenite de atîta cît curseseră, acum, încremenite în chingi de gheaţă, se odihneau...

Fiindcă în sobă nu ardea focul, lui Mehmet i se făcuse frig. Şi foamea îi dădea tîrcoale. Dar pregeta să meargă, pe frig, la bucătărie ca să mănînce.

Mehmet era un băieţel căruia îi plăcea tare mult să viseze. Se cufundase în contemplarea fulgilor de zăpadă care, ca nişte petale de mici flori dalbe smulse de vînt, zburau prin văzduh, ca apoi să se împrăştie pe pămînt, înfiorate. Din nou se lăsă în voia închipuirii. Ce-ar fi fost dacă, în loc de zăpadă, din cer ar fi nins cu făină ? ! Ningea, de parcă din cer s-ar fi cernut zahăr tos... Dacă în loc de zăpadă, ar fi fost făină, nevoiaşii ar fi strîns făina care ningea şi ar fi copt pîine. Dacă din ceruri ar fi nins cu zahăr, nevoiaşii ar fi adunat zahărul şi ar fi făcut dulceţuri şi prăjituri... Dar atunci ce s-ar fi ales de negustorii de făină, de morari, brutari, cofetari sau negustorii de zaharicale şi dulciuri ?

Ei n-ar fi vrut ca din cer, în locul zăpezii, să ningă cu zahăr și făină. Și, de stai să te gîndești mai bine, dacă din cer ar fi nins nu cu zăpadă, ci cu zahăr și cu făină, leneșii ar fi putut mînca pe săturate fără să muncească nici un pic. Și-atunci, ce deosebire ar mai fi fost între trîndavi și harnici ?!

Pe pămînt, zăpada se așternuse binișor. Lui Mehmet îi veni cheful să iasă din casă și să se joace cu zăpadă. Cu zăpada molatecă, neîntinată, orbitor de albă...

În timp ce Mehmet se gîndea așa, de afară se auzi strigat de prietenii săi :

— Mehmet ! Ei, Mehmeeet !

Recunoscuse glasul lui Yalcin, prietenul său apropiat. Acolo unde căsuțele scunde, zidite peste noapte, se isprăveau, începeau șiruri-șiruri de locuințe mari și arătoase. Familia lui Yalcin stătea într-una din acele case mari.

Yalcin și cu Mehmet mergeau la aceeași școală și învățau în aceeași clasă.

— Vin acum ! Numaidecît ! răspunse, tot într-un strigăt, Mehmet, și chiar în acea clipă țîșni pe stradă.

Vreo cinci-zece copii, fete și băieți, erau adunați în piața mică. Într-o mînă, Yalcin ținea o lopată :

— La ce-ți trebuie lopata ? îl întrebă Mehmet.

— O să facem un om de zăpadă !

Apoi Yalcin vorbi către toți copiii :

— La treabă, prieteni ! Mai întîi strîngem zăpada și o stivuim acolo !

Copiii se apucară cu nădejde de lucru. Alți copii, care îi văzuseră, ieșiră și ei de prin casele lor și li se alăturară.

Cei mai mulți dintre ei își luaseră haine groase, ca să se apere împotriva frigului. Aveau în picioare pantofi cu talpa groasă, în mîini mănuși de lînă. Îmbrăcaseră paltoane groase, care țineau cald, și în jurul gîtului își înfășuraseră fulare de lînă. Unii însă, ca și Mehmet, erau fără palton. Mai mult decît atît, Mehmet avea picioarele ude, pentru că talpa pantofilor, fiind găurită, lăsa să pătrundă zăpada. Dar, pe măsură ce muncea ca să facă omul de zăpadă, Mehmet se încălzise de-a binelea, ba chiar transpirase...

Copiii au îngrămădit la un loc zăpadă multă, căreia au început să-i dea formă de om. Un cap mare, dedesubtul lui, un trunchi voinic, de fiecare latură a lui, două coşcogeamite braţe... Venise acum rîndul ca statuia de nea în formă de om să capete adevărata înfăţişare a lui Kar Baba, adică a Omului de zăpadă. Pentru aceasta, fiecare copil dădea fuga acasă şi aducea cîte ceva. Unul dintre ei vîrî drept în mijlocul feţii Omului de zăpadă un morcov adus de-acasă ; astfel, morcovul deveni nasul Omului de zăpadă.

Un alt copil veni în mîini cu ditai ghiveciul pe care-l puse pe capul Omului de zăpadă ; ghiveciul deveni astfel căciula Omului de zăpadă. Un alt copil vîrî de-o parte şi de alta a morcovului cei doi tăciuni rotunzi aduşi de el de-acasă ; şi astfel Omul de zăpadă căpătă doi ochi. Un băiat i-a făcut Omului de zăpadă două urechi frumoase din coji de portocală. O fetiţă îl împodobi cu franjurile de la o perdea veche, adică îi făcu barbă. Cîteva fire de praz închipuiră mustăţile stufoase şi lungi ale Omului de zăpadă. Sub braţ, el strîngea zdravăn coada unei perii de luat păianjeni, adusă de-acasă de-un băieţel.

Omul de zăpadă stătea drept, ţanţoş şi viguros de parc-ar fi fost viu. Copiii se uitau la capul lui uriaş, la pîntecul lui uriaş şi, de bucurie, băteau din palme şi rîdeau cu hohote. Se roteau în goană în jurul Omului de zăpadă şi dănţuiau... Se simţeau tare mîndri de isprava lor.

Treptat, treptat înserarea se lăsa domol asupra oraşului. Mamele, taţii, fraţii şi surorile mai mari chemau acasă pe copiii care, în piaţa cea mică, se jucau în zăpadă. În noaptea aceasta, pretutindeni avea să se pregătească sărbătorirea Anului nou. Încă de pe-acum prin case începuse să se pună masa de Anul nou.

Cîte unul, cîte doi, copiii au plecat pe la casele lor. În piaţă, în afară de Mehmet, nu mai rămăsese nimeni. Mama şi sora mai mare a lui Mehmet încă nu se întorseseră de la lucru.

Din nou Mehmet se lăsă în mrejele închipuirii. I se strîngea inima la gîndul că Omul de zăpadă avea să petreacă aici

toată noaptea, singur. Începu să-l privească pe Omul de zăpadă din fața sa ca pe o făptură vie, în carne și oase.

— Noaptea, cînd rămîi singur, nu ți-e urît, Omule de zăpadă ? îl întrebă el.

— Ba bine că nu ! Mi se urăște, vezi bine ! auzi el o voce.

Cine rostise vorbele acestea ? Cum ? Buzele Omului de zăpadă se mișcau ? ! În albastrul compact al serii, în timp ce de deasupra se cernea zăpada, lui Mehmet pesemne că i se păruse că Omul de zăpadă își mișca buzele.

Din nou auzi vocea aceea străină :

— Tare mi se urăște dacă stau degeaba ! Nu pot să lenevesc.

Cel care vorbea era de fapt tot Mehmet. Mehmet, căruia îi plăcea atîta să viseze, vorbea și pentru el însuși, și pentru Omul de zăpadă. La întrebările puse de el, tot Mehmet răspundea în locul Omului de zăpadă.

— Și dacă nu poți trîndăvi, ce faci, Omule de zăpadă ?

Ghemuit lîngă Omul de zăpadă, Mehmet răspunse pentru acesta :

— Aș vrea să fac ceva ce îmi place. Ceva la care să muncesc cu tot avîntul, fără să-mi dau seama cum trece timpul.

— La ce muncă te gîndești, Omule de zăpadă ?

— Mă gîndesc să iau în mîini toporul și să merg la munte, să tai copacii uscați din pădure. În vetrele căsuțelor zidite peste noapte, nevoiașii să ardă lemnele uscate, tăiate de mine, și astfel să-și petreacă noaptea Anului nou în locuințe bine încălzite...

— O ! Ce frumos, ce frumos, Omule de zăpadă !

— În noaptea de An nou, copiii primesc daruri. Dar copiilor nevoiași cine să le împartă daruri ? ! De aceea, aș vrea să dăruiesc copiilor sărmani o mulțime de lucruri, astfel ca nici un copil al lumii să nu rămînă fără daruri...

— O ! Ce frumos, ce frumos, Omule de zăpadă !

— Mă pricep și la croitorie, și la cizmărie. Îmi zic să cos pentru copiii sărmani haine și paltoane, să le fac pantofi trainici...

— Minunat, Omule de zăpadă !

— Mă mai gîndesc, apoi, să deschid o brutărie şi să fac pîine pentru cei săraci...

— Pîine proaspătă, pufoasă, din care să iasă aburi... spuse Mehmet şi îi lăsă gura apă.

Între timp, mama şi sora mai mare a lui Mehmet s-au întors de la fabrică şi l-au chemat acasă. Mehmet veni alergînd. Mama aprinse focul în sobiţa de fier. Sora puse masa. Se aşezară tustrei în jurul mesei. Dar deşi îi era foame, Mehmet nu putea mînca. Îl durea capul, i se împăienjeneau ochii, avea greaţă. Mama îi puse mîna pe frunte : ardea.

Pe cînd se jucau în zăpadă, pentru că nu avea palton, iar prin pantofii găuriţi pătrunsese apa, Mehmet răcise, se îmbolnăvise.

Mama îi dădu degrabă doctorii şi îl culcă în pat. Bîntuit de febră mare, Mehmet începu să aiureze. Visa că este din nou împreună cu Omul de zăpadă. Acesta strîngea zăpada în piaţa cea mică şi zidea cu ea o clădire.

— Ce faci acolo, Omule de zăpadă ? îl întrebă Mehmet.

— Fac un cuptor, Mehmet.

— La ce-o să fie bun cuptorul ?

— Vreau să coc pîine pentru oamenii săraci şi bolnavi, pentru cei singuri pe lume şi pentru schilozi. Hai, ajută-mă şi tu, Mehmet !

Voia Mehmet să-l ajute din toată inima, dar nu ştia cum.

— Spune-mi ce trebuie să fac, Omule de zăpadă.

— Strînge zăpadă curată şi ad-o aici !

În timp ce Mehmet aduna în grămezi zăpada, Omul de zăpadă umplea cu vreascuri cuptorul pe care-l făcuse tot din zăpadă. Apoi aprinse vreascurile din cuptor, şi focul începu să duduie.

În mîinile Omului de zăpadă, neaua pe care o aduna Mehmet devenea făină. Omul de zăpadă amesteca făina aceasta cu apă de zăpadă şi plămădea o cocă pe care, după ce o frămînta bine, o aşeza, bucăţi-bucăţi, pe o lopată şi o băga în cuptor. În cuptorul bine încins, coca se cocea. Mirosul de pîine coaptă umplea văzduhul.

— Haide, du-te acum și cheamă pe cei sărmani, pe bătrîni, pe cei fără de lucru, pe cei înfometați și schilozi, îl îndemnă Omul de zăpadă pe Mehmet. Să vină cu toții ! Să ia fiecare atîta pîine cît vrea. Să ia și să ducă și celor care nu pot veni aici !

Mehmet alergă, sărind de bucurie. Zbura pe deasupra caselor zidite peste noapte, de parcă ar fi avut aripi. Începu să strige cu toată puterea :

— Heeei ! Să n-avem vorbe ! Să nu ziceți că n-ați auzit !... Cine aude să spună și celorlalți, care nu aud... Oameni nevoiași, înfometați, șomeri, bolnavi și invalizi, grăbiți încoace... Omul de zăpadă vă va da pîine la toți ! Veniți, dați fuga !

Amplificat de ecou, glasul lui Mehmet cuprindea tot orașul.

Din mahalaua caselor zidite peste noapte începură să curgă în șuvoi, de peste tot, bătrîni, invalizi, șomeri, înfometați, săraci. Ei înconjurară cuptorul, luau cîtă pîine le trebuia, apoi plecau, urîndu-i Omului de zăpadă din toată inima :

— Să ai parte de viață lungă, Kar Baba !

— Să fii sănătos, Kar Baba !

— Să ne trăiești, Kar Baba !

— Să nu-ți lipsească niciodată belșugul, Kar Baba !

Omul de zăpadă nu se oprea o clipă din lucru. Pe de-o parte rînduia în cuptor, cu ajutorul lopeții, coca de pîine plămădită din zăpada prefăcută numaidecît în făină, pe de altă parte împărțea mulțimii de oameni pîine coaptă, îmbiindu-i mulțumit :

— Luați ! Luați cît doriți ! Nimeni să nu rămînă flămînd !

El dădea pîine copiilor desculți, bătrînilor ce tremurau de frig, femeilor care-și așteptau rîndul, cu copiii în brațe. Și totuși, numărul noilor veniți creștea din ce în ce.

Pe măsură ce lucra în fața focului care ardea în cuptor cu vîlvătăi, Omul de zăpadă asuda și, pe măsură ce asuda, carnea lui din zăpadă se topea. De fiecare dată cînd își vîra

mîinile în cuptor, ca să bage coca, ele se topeau și se micșorau ; degetele se topiră cu totul la dogoarea focului din vatră. Cînd, așezînd în cuptor coca cu lopata, își apropia pieptul de foc, pieptul îi asuda și se topea. Și brațele începură să i se topească. În timp ce el nu mai prididea cu munca, topindu-se din ce în ce mai mult, ajungînd din ce în ce mai mic sub căldura pîrjolitoare a cuptorului, nevoiașii veneau valuri-valuri și se îngrămădeau în fața cuptorului. Ca nici unul dintre ei să nu rămînă flămînd, fără pîine, Kar Baba muncea tot mai iute și tot mai tare asuda și se topea.

Cînd îl văzu cum se topește și dispare dinaintea ochilor săi, Mehmet îl strigă tremurînd de spaimă :

— Omule de zăpadă ! Omule de zăpadăăă !

Kar Baba devenise atît de mic încît, de-acum, nu se mai putea vedea. Dornic măcar să-i mai audă vocea, Mehmet strigă mai tare :

— Omule de zăpadă ! Omule de zăpadăăă !

În așternutul lui, Mehmet strigase atît de tare, încît mama și sora sa alergară la el.

— Ce-i, fiule ? De ce strigi așa ? îi vorbi blînd mama.

Mehmet se trezi din somn și își privi surîzător mama și sora. Era după-masă, în prima zi a Anului nou. Bolnav, Mehmet dormise pînă atunci, fără să știe de el, cufundat în vise. Acum se simțea mai bine. Doctoria pe care i-o dăduse mama îi fusese de mare ajutor.

Mehmet se ridică în culcuș și privi pe fereastră afară.

— Zăpada ? ! Ce s-a întîmplat cu zăpada ? o întrebă el pe mama sa.

— A plouat toată noaptea... Zăpada s-a topit...

— Și toată ziua a fost vreme frumoasă, cu soare, adăugă și sora lui Mehmet.

Băiatul se uită pe fereastră la piața cea mică, la Omul de zăpadă din piață. Așa ca în visul său, acesta se topise, pierise... Dar nu datorită căldurii cuptorului, ci din pricina ploii care ținuse toată noaptea, a soarelui care strălucise ziua... În urma lui Kar Baba rămăseseră numai barba din

franjurile de la perdea, mustățile din firele de praz, nasul din morcov. Căciula lui din ghiveci, urechile din coji de portocală și mătura erau și ele acolo, pe jos... Și ochii din cei doi cărbuni rotunzi căzuseră pe pământ...

Mehmet, care îndrăgea foarte mult lumea închipuirii și a visurilor, îi spuse mamei :

— Știi ? Am avut un vis tare frumos, mamă !

— Povestește-ni-l și nouă, fiule ! îl îndemnă ea.

Mehmet mai privi o dată cu ochii aburiți la ceea ce mai rămăsese, în piață, din Omul de zăpadă :

— A fost un vis tare, tare frumos, dar nu mi-l mai pot aminti...

„De-ar fi adevărat visul pe care l-am avut !“ îi trecu lui prin gînd.

O GURĂ DE MIERE

ODINIOARĂ, ÎNTR-UN ORAŞ dintr-o ţară oarecare, trăia un cămătar bătrîn. Era un om tare zgîrcit şi nemilos. Pretindea dobînzi foarte ridicate de la cei cărora le dădea împrumuturi. Iar celor care nu-şi puteau plăti la vreme datoriile, le lua casele şi tot avutul. Nu cunoştea ce-i mila. De-aceea şi era atît de bogat.

Într-una din zile cămătarului acestuia i se făcu poftă de miere. Îşi chemă la el servitorul şi îi spuse aşa :

— Du-te la piaţă, ia o jumătate de oca de miere şi vino iute înapoi ! Dar ai grijă, să nu te înşele hoţii de negustori. Să tîrgui şi cea mai bună miere, şi cea mai ieftină. Şi fii cu ochii în patru, să-ţi ia cum trebuie daraua castronului. Şi nu uita să te tocmeşti strașnic !

— Cum porunciţi ! spuse slujitorul.

Luă din bucătărie un castron şi se duse în piaţă, unde se vindea miere. Aici, neguţătorii îşi aşezaseră la vedere marfa, lăudînd-o care mai de care :

— Avem cea mai bună miere... Poftiţi, poftiţi de luaţi de la noi miere !

— Cine vrea miere fină, miere curată, să poftească la mine !

— Miere parfumată, din flori de munte...

— Hai la miere culeasă de albine din păduri de brazi... Miere înmiresmată, miere cu miros de munte...

După cum îl învăţase stăpînul, slujitorul cămătarului s-a tocmit la sînge. Pînă la urmă izbuti să ia numai cu douăzeci de aspri ocaua de miere pe care i se ceruse şaizeci de aspri. Puse în castron o jumătate de oca de miere şi se îndreptă spre casă.

Pe drum, pe cînd mergea ținînd cu grijă în mîini castronul plin, o femeie bătrînă și nevoiașă îi grăi :

— N-ai vrea să mă asculți nițeluș, fiule ?

Servitorul cămătarului o luă peste picior pe bătrînă, plescăind din buze : „Pst ! Pssst !"

— Am o nepoată de cinci ani, spuse mai departe bătrîna. O copilă frumoasă ca un înger.

— Psst !... Ce-mi pasă mie de nepoata ta ! Cară-te din calea mea ! Pssst !

— Te rog mult să mă asculți, fiule ! îl rugă femeia pe servitorul cămătarului. Nepoțica mea e tare bolnavă... și e și foarte slabă... Am dus-o la doftori. Ei mi-au spus că dac-ar lua în fiecare dimineață o gură de miere s-ar face bine.

— Pst, psst !... își bătu joc de bătrînă sluga... Piața de miere-i acolo ! Du-te de ia de-acolo miere. Psst, pst !

Cu obidă, bătrîna nevoiașă îl blestemă :

— Eu îți spun că nepoțica mea e pe moarte și inima-ți de piatră nu se înmoaie ? ! Și încă îți mai și bați joc de mine maimuțărindu-te cu „pst ! pst !" Mare pușlama mai ești, slugoi al cămătarului ! Ține minte ce-ți spun eu acuma : cine-o mînca miere din castronul pe care-l ții în mînă să nu mai poată vorbi fără ca să facă „pst ! pst !" ca tine acuma.

Și femeia bătrînă și nevoiașă plecă plîngînd și rostind blesteme peste blesteme. În urma ei, slujitorul încă o mai lua în rîs, făcînd întruna „pst ! pst !"

Spre casă, el își înmuie un deget în mierea din castronul pe care-l ținea în mînă și îl linse. Și pe loc : „pst, pst !" se trezi că plescăie din buze, fără voia lui.

Cînd ajunse acasă, stăpînul lui, cămătarul, îl întrebă :

— Ai cumpărat miere ?

— Pst, am cumpărat, pst ! răspunse slujitorul.

Crezînd că servitorul își bat joc de el, cămătarul se făcu foc și pară.

— Ce te prostești așa ? Ce-ți veni să tot îndrugi pst, pst ? răcni el.

— Pst... Zic pst fără să vreau, pst...

Soața cămătarului, care gustase între timp din mierea din castron, prinse și ea să vorbească :

— Pst... E o miere foarte bună, pst, pst...

Cămătarul strigă către nevastă :

— Și tu îți bați joc de mine ? !

— Pst, nu-mi bat joc, pst, zise femeia.

Nedumerit, cămătarul băgă o lingură în castron și mîncă din miere. Numaidecît începu și el să spună pst ! pst !

— Pst... Nu pot să mă stăpînesc, mereu zic pst... Ce soi de miere-i asta... pst...

Cămătarul, nevasta lui, slujitorul lor, tustrei deodată s-au pornit să plescăie din buze unul către celălalt :

— Pst...

— Pst pst...

— Pst, pssst, pst !...

Tustrei împreună au dus castronul plin cu miere la maimarele orașului, căruia, împănîndu-și vorbele cu pst, pst, i-au povestit ce-au pățit.

Acesta nu dădu crezare spuselor lor. Mîncă un pic de miere, și pe dată începu și el :

— Pst... Ce fel de miere-i asta... pssst...

Toți împreună au dus mierea la *cadiu* [1], unde maimarele orașului grăi așa :

— Pst, prea cinstite cadiu, pst, cine mănîncă din mierea asta face ca noi, pst, pst, psssst !

Înfuriat pe cei care, în fața lui, o țineau mereu cu pst și pst, cadiul se răsti la ei :

— Tăceți odată ! Să nu mai îndrăzniți să vă schimonosiți în fața mea în halul ăsta !

— Pst, îi răspunse cămătarul. Parcă noi vrem să facem pst ? !... Pst. Cine mănîncă din mierea asta nu mai scapă de pst. Pssst !

Cadiul luă și el un piculeț din mierea din castron. Zicînd și el, una-două pst, ca ceilalți, se miră înciudat :

[1] *cadiu* — judecător musulman.

— Pst... Ce s-a întîmplat cu mine ? Pssst !... Pentru ce fac eu pst ? Doar nu vreau ! Pssst...

Și așa, cu pst și pst, cadiul începu să-l descoasă pe slujitorul care cumpărase mierea. Află de la acesta că, pe drum, luase peste picior o femeie bătrînă și nevoiașă și că ea l-a blestemat ca oricine-o mînca din mierea cu pricina să zică mereu „pst, pst".

Îndată cadiul dădu poruncă :

— Pst... Să fie chemat pristavul, numaidecît ! Pst... S-o găsească pe femeie oricine-o fi ea ! Pssst !

Pristavul bătu toate străzile și piețele orașului, strigînd :

— Heeei, oameni buuuni !... Să nu ziceți că n-ați auzit ! Cine mă aude să spună și celor de nu mă aud ! Poruncă de la preacinstitul nostru cadiu ! Astăzi o femeie bătrînă și nevoiașă a blestemat pe sluga cămătarului care nu i-a dat o gură de miere pentru nepoata ei bolnavă. Oricine-o fi femeia, să meargă de îndată la preacinstitul nostru cadiu. Iar cei care-o știu și o văd pe femeia asta să-i dea de știre luminăției sale cadiul cine este ea !...

Cînd vestea se răspîndi în oraș, bătrîna nevoiașă se înfățișă fără zăbavă la cadiu. Îi povesti acestuia totul, după cum se petrecuse. Iar cadiul îi vorbi așa :

— Pst !... Femeie ! Leapădă-te de blestemul tău și scapă-ne pe noi toți, pst, de a mai spune neîncetat pst. Pssst !

— Prea bine, se învoi femeia, dar în schimb vreau și eu ceva.

Cadiul îi făcu semn să spună ce are de spus.

— Cămătarul ăsta, aici de față, are să dea fără nici un gologan, în fiecare dimineață, cîte un tas cu miere, tuturor bolnavilor și copiilor săraci din orașul nostru !

Cadiul, către cămătar :

— Așa vei face, pst ! Le vei da, pst !

Iar cămătarul :

— Cum porunciți, pst !

Cadiul nu se mulțumi numai cu această făgăduială. Puse să se scrie îndată o înțelegere pe care cămătarul o întări cu

semnătura lui. Şi ca prin minune, odată învoiala întocmită, toţi cei care, fără voia lor, îşi presărau toate zisele cu „pst", au început, în sfîrşit, să vorbească curgător, ca toţi oamenii.

Mai grăi atunci cadiul către bătrînă :

— Ei, femeie cu inimă bună, tu nu ceri nimica de la cămătar pentru nepoata ta ?

Ştergîndu-şi lacrimile, femeia nevoiaşă spuse :

— Pentru biata copilă nu se mai poate face nimica, luminăţia ta... E prea tîrziu... Nepoţica mea frumoasă ca lumina zilei n-a mai putut fi scoasă din ghearele bolii... A murit... Măcar ceilalţi copii bolnavi din oraş să se hrănească cu miere şi să trăiască în sănătate !

BROASCA ȚESTOASĂ

ÎN VREMURI MAI ÎNDEPĂRTATE, cînd pe fața pămîntului încă nu se știa ce-i aceia o bancă și bancheri, trăia un om care mînuia banii întocmai ca băncile din zilele noastre. Își însușea, prin orice mijloace, bani de la alții și îi dădea cu împrumut celor aflați în nevoie, în schimbul unui cîștig foarte ridicat. Cu alte cuvinte, dobîndea bani grei din niște bani nemunciți de el.

Ca toți nevoiașii de pe meleagurile acelea, un flăcău luase și el bani cu împrumut de la omul care dobîndea bani din bani și îi făgăduise să i-i dea înapoi anul ce vine. Era un tînăr cu dreaptă judecată. Știa că odată îndatorat la omul care cîștiga bani din bani, nu se mai poate să scapi vreodată de el. De aceea, muncind din răsputeri, zi și noapte, se străduise să-și plătească toată datoria, dar abia-abia de izbuti să fie la zi cu dobînda. Din nou silit să se împrumute, ba încă și mai mult, anul următor nu numai ce împrumutase, dar nici măcar toată dobînda nu fu în stare să dea înapoi. Așa că din nou luă un împrumut.

Ajuns la vîrsta de patruzeci de ani, făcu socoteală că prin dobînzile plătite în decursul anilor acoperise de trei-patru ori datoria pe care o avea la omul care dobîndea bani din bani. În felul acesta, nici gînd să-și poată plăti datoria pînă să închidă ochii ; îi era dat să moară dator.

Omul care dobîndea bani din bani stătea dinaintea unui sipet. Cînd banii nu mai încăpeau în sipet, își lua unul și mai mare.

Datornicul nostru s-a dus la omul care cîștiga bani din bani. Acesta își proptise spinarea de ditai sipetul.

— Prea cinstite care cîştigi bani cu bani ! grăi datornicul. Pînă acum, doar cu dobînzile pe care ţi le-am vărsat mi-am plătit de cîteva ori datoriile către tine. Dacă o s-o ţinem tot aşa, nu numai că n-am să-mi pot plăti datoria, dar, pe deasupra, am să mor şi dator vîndut. Va să zică, de atîţia amar de ani am trudit şi m-am zbătut numai şi numai pentru tine. Ţine seama de toate astea, gîndeşte-te că, adică, am muncit numai în folosul tău, şi dă-mi anul ăsta, fără nici o dobîndă, bani cu împrumut.

Omul care dobîndea bani din bani îşi scărpină spinarea căptuşită cu grăsime, frecîndu-şi-o de sipetul cu bani.

— Nu se poate una ca asta ! se împotrivi el. Eu nu dau nimănui bani de împrumut cu sila. Dacă nu-ţi convine, nu lua împrumut ! Dar pînă una-alta, plăteşte-ţi vechile datorii !

— Cel puţin ia-mi o dobîndă mai mică ! îl rugă datornicul.

După ce îşi scărpină iarăşi spinarea de sipetul cu bani, omul care cîştiga bani din bani se răsti, necruţător :

— Aşa ceva nu-i cu putinţă ! Iei sau nu iei împrumut, treaba ta ! Te priveşte ! Eu cînd împrumut bani celor ca tine, fac oricum o faptă de milostenie. Bani fără dobîndă nu dau !

Şi oricît îl rugă datornicul, inima de piatră a omului care dobîndea bani din bani nu a putut fi înmuiată. De ciudă, datornicului mai-mai că îi venea să plîngă cînd, pe neaşteptate, îşi pierdu cu totul cumpătul, apucă sipetul şi-l aruncă în spinarea omului care cîştiga bani din bani, blestemînd :

— Să ai parte să duci în cîrcă lada ta cu bani pînă ai să intri în pămînt !

Dorinţa datornicului fu îndeplinită pe dată. Sipetul se lipi de spinarea omului care cîştiga bani din bani, şi astfel acesta se prefăcu deodată în broască ţestoasă. De aceea broaştele ţestoase poartă în spinarea lor o lădiţă şi, pentru că sînt silite toată viaţa să ducă o asemenea povară grea, merg aşa de încet. Şi tot de aceea pentru oameni ele sînt

un exemplu de încetineală, de înaintare greoaie... Sărmana broască țestoasă !

Ei, dar dacă lucrurile s-ar fi petrecut cu adevărat așa ca în istorioara pe care-am născocit-o eu, dacă adică cei care cîștigă bani din bani ar fi ajuns cocoșați din pricina caselor de bani lipite de spinarea lor, atunci în încăperile cele mai luxoase ale băncilor ar fi trebuit să se afle broaște țestoase. Vedeți însă că numai prin simpla dorință nu se poate decît în basme să înfăptuiești ceva...

TESTAMENTUL RĂPOSATULUI

KASÎM EFENDI AVEA niște idei ciudate. Pentru că în inima lui miloasă dragostea pentru animale se bucura de un loc deosebit, în casa sa se aflau o mulțime de cîini și de pisici. Cea mai mare plăcere a lui era să fărîmițeze pîine pentru porumbei. În viața lui nu pusese gura pe carne, dar în ograda sa hrănea tot felul de orătănii. Dar cel mai drag dintre toate viețuitoarele din preajma sa îi era Karabaș, Cap Negru. Așa de bine se înțelegea, de paisprezece ani de zile, cu cîinele său ! Nu exista vreo bucurie sau vreo tristețe pe care să nu și-o împărtășească unul celuilalt, fără cuvinte.

Pe nimeni nu mai avea pe lume Kasîm Efendi... Paisprezece ani petrecuse numai și numai în tovărășia lui Karabaș. Cînd, după o boală de două zile, Karabaș a murit, Kasîm Efendi a rămas tare nemîngîiat ! Nimic nu îi putea alina durerea. O zi și o noapte plînse întruna la căpătîiul cîinelui. Cînd îl adusese acasă, fusese un boțișor cît pumnul. Kasîm Efendi își înmuia degetul în lapte și-l ducea la botișorul cățelușului care-l lua numaidecît în gură, crezînd că suge.... După o vreme, Karabaș ajunsese un animal frumos, voinic și mai înțelegător ca mulți dintre oameni.

Kasîm Efendi ținea neapărat să-i dea lui Karabaș ultima mărturie a dragostei sale. Cu lacrimi în ochi, îl spălă cu apă caldă și săpun, întocmai ca pe un om. Puse să i se facă și un coșciug. Se mută într-un cartier unde nu era cunoscut. Îi spuse *imamului* [1] vecin că i-a murit un copil, și astfel leșul lui Karabaș a fost ridicat de acasă cu mare alai, căci Kasîm Efendi nu-și cruța punga.

[1] *imam* — cleric musulman.

Dădu bani grei imamului, celor care rosteau rugăciunile pentru sufletul mortului, cerșetorilor ce se îmbulzeau la pomană. Coșciugul fu așezat pe piatra anume aflată în curtea geamiei. După ce se săvîrșiră toate cele cerute de legea musulmană, Karabaș a fost dus la cimitir. Și iată, acolo se întîmplă toată nenorocirea. Karabaș, care fusese un animal vesel și jucăuș, făcu o șotie și la îngropăciunea lui. La mormînt, *hogea* [1] și mulțimea de oameni încercau pe de o parte să-i potolească durerea lui Kasîm Efendi care lăcrăma, pe de altă parte, plini de cucernicie, murmurau rugăciunile de trebuință. Deodată, celor doi gropari, care tocmai așezau mortul în groapă, nu le-a venit să-și creadă ochilor : prin gaura lăsată în scîndura coșciugului de un nod al lemnului, atîrna afară, cu totul și cu totul ciudat, o coadă de cîine de vreo două palme !... De frică, groparii au scăpat coșciugul din mîini. Toți erau înmărmuriți.

— Copilul meu avea coadă ! grăi tare Kasîm Efendi, încercînd să împace lucrurile.

Degeaba zise el așa, că nimeni nu crezu că un copil poate avea o coadă de două palme lungime ! Au deschis degrabă coșciugul, și în el răsări leșul lui Karabaș...

Kasîm Efendi a fost luat pe sus și dus în fața cadiului. Acesta, după ce ascultă plîngerea imamului, întărită de mărturia binecredincioșilor musulmani aflați la înmormîntare, îi spuse pîrîtului :

— Cum de-ai avut cutezanța să învelești un cîine în giulgiu și să îndeplinești pentru el toate îndatoririle cerute de legea noastră la înmormîntări ? Ai încălcat cu nerușinare regulile și datinile noastre.

— Ah, Kadî Efendi, dacă ați ști și domnia voastră ce fel de cîine a fost Karabaș și dacă i-ați fi cunoscut și domnia voastră alesele lui însușiri, de bună seamă că nu mai m-ați fi găsit vinovat.

— Ce însușiri atît de alese poate avea un cîine, încît să te îndreptățească să-l îngropi în cimitirul nostru ?

[1] *hoge* cleric musulman ; învățător ; profesor.

— În primul rînd, era cum nu se poate mai devotat. Pentru o bucăţică de os îţi purta recunoştinţă pînă la moarte. Nu făcea rău niciodată, nimănui. Era frumos, plin de curaj.

— Toate astea nu sînt însă de ajuns ca să ţi se ierte marele păcat săvîrşit, spuse cadiul.

Neştiind ce să mai spună, Kasîm Efendi începu să înşire faptele de milostenie făcute de el însuşi, punîndu-le pe seama lui Karabaş :

— Făcea fapte bune, cu nemiluita, atît cu oamenii, cît şi cu animalele. Dădea sărăcimii, după Coran, a patruzecea parte din avere. Nu uita nici o poruncă de ramazan. Bucura inimile multor nevoiaşi.

— Aşa ceva e cu neputinţă ! strigă cadiul.

— Ba, se aprinse Kasîm Efendi, a pus de s-a durat o cişmea la o răspîntie de drumuri. În faţa unei geamii a refăcut din temelii o fîntînă la care să se spele binecredincioşii înainte de rugă. Pe deasupra, a mai dăruit şi două covoare scumpe aceleiaşi geamii...

— Ţi-ai pierdut minţile ? se răsti cadiul. S-a mai pomenit vreodată un cîine care să facă toate astea ?

Aflat la ananghie, Kasîm Efendi mai spuse :

— Era el cîine, dar nu vă puteţi închipui ce fel de cîine era ! Chiar înainte de a muri mi-a lăsat prin testament...

— Termină odată cu aiurelile astea ! îl întrerupse cadiul înfuriat. Crezi că toată lumea e nebună ca tine ? Unde s-a mai văzut un cîine care să-şi facă testamentul...

— Credeţi-mă, Kadî Efendi, el chiar aşa a făcut. Mi-a lăsat prin testament ca toate avuţiile lui să fie împărţite săracilor...

Şi Kasîm Efendi, scoţînd din cingătoare o pungă doldora, adăugă :

— Mai mult încă, mi-a lăsat cu limbă de moarte ca ăşti cinci sute de galbeni să fie înmînaţi Luminăţiei sale Kadî Efendi...

Se umplură de lacrimi ochii cadiului :

— Mila lui Alah să pogoare asupra răposatului ! Zi mai departe. Kasîm Efendi... Hai, povestește, omule, ce ți-a mai spus răposatul ? Spune-ni-le pe toate, pe îndelete, una cîte una... Să-i aducem la îndeplinire toate dorințele. Într-adevăr că avea o inimă de aur răposatul. Și milostenia lui ținea cu strășnicie poruncile legii noastre musulmane !

CASTELE DE NISIP

ÎN STAȚIUNEA DE PE ȚĂRMUL MĂRII erau frumoase case de odihnă. Cîteva familii își petreceau aici vacanța de vară. Din fața caselor și pînă departe, la mare, se întindea o plajă largă ; nisipul ei fin și catifelat scînteia în soare. Pentru că satul era așezat într-un golf adăpostit, marea, aici, aproape că nu avea valuri. Și pentru că nici nu era deloc adîncă, părinții aveau curajul să-i lase pînă și pe copiii mai mici să se joace în voie în apă.

Copiii se împărțiseră de la sine în grupuri, după vîrstă. Cel mai îndrăgit, cel mai distractiv joc pentru copiii de la cinci la zece ani era construirea unor castele de nisip, acolo unde marea se întîlnea cu uscatul. Strîngeau la un loc grămezi de nisip și durau castele mari, apărate, în partea din față, cu șanțuri și bazine. Apa mării care umplea șanțurile și bazinele avea să fie o stavilă în calea dușmanului care, ca să intre în castel, l-ar fi atacat din față. În zidurile castelului lăsau mici deschizături pe unde să se tragă cu arbaleta sau cu tunul, înălțau chiar și bastioane. Dar foarte adesea nu reușeau să termine castelul ; cîte un val lin atingea în treacăt malul și ștergea pînă și urma castelului de nisip. Castelul, construit cu atîta trudă de mulți copii, pierea astfel dintr-o dată, ca o nălucire. Și tocmai aceasta era marea plăcere a jocului, ca un val ce ieșea din mare ca o limbă de apă înspumată să lingă castelul și să-l năruie, ca și cum n-ar fi existat niciciînd. Pe copii, lucrul acesta îi înveselea cel mai mult. Cînd valul le surpa castelul, ei rîdeau cu atîta poftă, rîdeau așa de tare, încît, de rîs, se rostogoleau fie pe nisipul plajei, fie direct în mare... Și numaidecît se așterneau iar la treabă, începeau să dureze iarăși noi

castele. Dar nu trecea mult, și încă un val venea de netezea în întregime locul unde se aflase castelul. Aproape toate zilele și le petreceau copiii cu acest joc. Mai aveau ei și alte jocuri, dar cel mai iubit, cel de care nu se plictiseau deloc era acesta, să ridice castele de nisip.

Într-o zi, o pereche mai în vîrstă se instalase într-una din casele de odihnă pentru vară. Pe copii, dornici să cunoască pe fiecare nou venit, i-a interesat și perechea aceasta mai vîrstnică. Bărbatul era nemaipomenit de mohorît. Poate și pentru că nu surîdea niciodată arăta chiar mai bătrîn decît era. Înalt și slab, în costum de baie părea și mai deșirat. Se întindea pe plajă și stătea la soare, fără să intre vreodată în mare.

Cel mai tare îi mira pe copii faptul că bărbatul acesta nu vorbea deloc cu ei. Dintre toți oamenii mari din casele de odihnă, acesta era singurul care nu vorbea și nu glumea cu ei. Copiii nu pricepeau ce caută într-o casă de odihnă pe malul mării bărbatul acesta care nu intra în mare, care nu rîdea și nu vorbea cu copiii. Într-o zi, pe cînd construiau din nou un castel de nisip pe țărm, un băiat a cărui piele, arsă de soare, părea de bronz, a venit alergînd :

— Am aflat, copii ! strigă el.

O fetiță și-a ridicat capul :

— Ce-ai aflat ?

— Am aflat pentru ce a venit aici bărbatul cel ursuz.

Și ceilalți copii și-au lăsat din mîini lopețile și gălețile cu nisip și l-au întrebat :

— De ce-a venit ?

— Hai, zi ! De ce a venit ?

Băiatul cu pielea bronzată le-a spus :

— Nevasta lui i-a povestit mamei, și eu am auzit-o. Omul e bolnav de nervi. Se supără pe neașteptate, din orice. Doctorii i-au prescris odihnă pe malul mării. I-au recomandat să se distreze, să fie vesel.

O fată cu ochii ca două boabe de struguri s-a mirat :

— Dar el nu rîde deloc, niciodată.

— Poate că nici nu știe să rîdă, și-a dat părerea un băiat, de felul lui alb la față dar care acum, înnegrit de soare, era oacheș.

— Nu există om care să nu știe să rîdă, a spus un alt băiat, dar s-ar putea să fi uitat.

Cum bărbatul cel mohorît se îndrepta spre ei, copiii au tăcut deodată și și-au văzut de joaca lor. Bărbatul mohorît s-a apropiat de ei și a rămas pironit acolo, privindu-i fără o vorbă un răstimp destul de lung. Copiii se simțeau foarte stînjeniți de prezența lui atît de stăruitoare dar tăcută. După o vreme, bărbatul le-a vorbit, în sfîrșit :

— Dacă vine un val, vă distruge castelul la care v-ați căznit atîta...

— Știm ! i-a răspuns un băiat neastîmpărat ca o sfîrlează.

Și mai încruntat, bărbatul posomorît a mai spus :

— Dacă știți, de ce faceți castele chiar pe mal, și nu mai înăuntru, pe plajă ?

— Atunci valurile nu le-ar mai putea ajunge și nu le-ar mai nărui... Noi de-aceea le facem aici, ca să le poată lua valul... s-a amestecat în vorbă o fetiță cu părul împletit în două codițe.

Vădit întărîtat, bărbatul posomorît s-a îndepărtat. A doua zi însă, a apărut iarăși în preajma lor. După ce a stat un timp țintuit locului și s-a uitat la ei, le-a spus din nou :

— O să vedeți că va veni un val și o să vi-l șteargă de pe fața pămîntului !

Un băiat, pe care soarele îl făcuse tuciuriu, ridică din umeri :

— N-are decît să ni-l dărîme !

— Păi dacă știți că o să fie dărîmat, la ce îl faceți aici ?

Chipul, și așa posac al bărbatului, devenise și mai posac, iar vorbele lui, și mai înveninate.

— Îl facem, și gata ! îl înfruntă o fată.

Chiar atunci porni un val și luă cu el castelul de nisip.

— Nu v-am spus eu ? ! li se adresă copiilor bărbatul cel posac, mulțumit că i-a ieșit dreptatea.

Dar cine să-i mai audă cuvintele ! Chiar în clipa în care valul a venit şi a şters de pe plajă castelul de nisip, copiii, scuturaţi de hohote de rîs, se rostogoliseră care pe plajă, care în mare. Muşcîndu-şi buzele de ciudă, bărbatul cel posac se îndepărtă de-acolo.

De-atunci, de cîteva ori pe zi el venea şi, rămînînd pironit lîngă copiii care-şi clădeau castelul de nisip, le atrăgea atenţia că se căzneau degeaba, că va veni un val care le va dărîma castelul.

Copiii îi răspundeau mereu la fel :

— Ştim !

— Vă spun că o să vi-l năruie.

— N-are a face, răspunse o fată cu părul buclat. Îl facem din nou.

— Dacă ştiţi că va fi dărîmat, de ce vă mai străduiţi să-l faceţi ? Apucaţi-vă mai bine de ceva folositor, le dădea el sfaturi.

De foarte multe ori un val se abătea asupra castelului, năruindu-l, şi astfel acest schimb de cuvinte fără rost se întrerupea de la sine.

Într-o zi, pe cînd copiii durau din nou pe ţărm un castel de nisip, au văzut o umbră ce se lăsa asupra construcţiei lor. Era o umbră lungă, foarte lungă. Umbra se apropia de ei şi, pe măsură ce se apropia, se întindea de pe ţărm pe mare. Îndată copiii au priceput, fără să-şi întoarcă privirile într-acolo, că umbra nu era a altcuiva decît a bărbatului posac. Dar în ziua aceea, bărbatul posac nu a mai dat sfaturi copiilor, ca de fiecare dată. S-a mulţumit numai să stea înţepenit lîngă ei şi să se uite fără să le vorbească. Era vremea prînzului. Mamele şi-au chemat copiii la masă. Ei au părăsit castelul la care lucrau şi s-au dus pe la casele lor, ca să mănînce. Bărbatul cel posac a rămas singur de tot lîngă castelul de nisip al copiilor. A stat aşa, în picioare, mai mult timp, uitîndu-se fix la castelul de nisip, apoi şi-a întors capul jur-împrejur şi s-a uitat dacă nu cumva e cineva pe-alături. Cînd s-a încredinţat că n-are cine să-l

vadă, s-a așezat pe plajă, cu picioarele sale lungi de-o parte și de alta a construcției începută de copii.

Privea la valuri, mișcîndu-și capul în ritmul lor, cînd înainte, cînd înapoi. Între timp, un val mai mare acoperi castelul de nisip care dispăru numaidecît în spuma apelor. Trăsăturile alungite ale bărbatului posac se rotunjiră deodată. Omul surîdea. Temător dacă nu cumva l-a văzut cineva că surîde, s-a uitat iarăși atent jur-împrejurul lui. Nu era nimeni. Adunînd nisip cu palmele, începu să dureze un castel. A lăsat și deschizături în ziduri, pentru arbalete și tunuri. A făcut și un turn fortificat. Apoi a trecut o bucățică de hîrtie printr-un băț găsit pe plajă și a înfipt-o deasupra bastionului, ca un steag. Chiar atunci, valul stîrnit de o barcă cu motor a lovit țărmul și a năruit castelul. Omul s-a pornit să rîdă din toată inima.

S-a apucat din nou să facă un alt castel. Copiii, care veneau spre plajă fie cîte unul, fie cîte doi, cînd l-au văzut pe bărbatul cel posac clădind, ca și ei, castele de nisip, s-au mirat nemaipomenit. Ferindu-se să facă vreun zgomot, s-au înșiruit la spatele lui ca să-l privească. Omul făcuse cu multă grijă un castel tare frumos.

— Nici eu n-am fost în stare să fac ceva atît de grozav ! mărturisi în șoaptă, așa ca să nu audă bărbatul cel posac, băiatul cu pielea ca bronzul.

Ce păcat că un val iute a și făcut una cu pămîntul acest castel mîndru ! Cînd apa mării luă cu ea castelul, omul a izbucnit în hohote de rîs. Nici copiii, înșiruiți în spatele său, nu s-au mai putut abține și s-au pornit și ei pe rîs. Puțin mai tîrziu, a auzit și omul hohotele lor și s-au așternut pe rîs toți deodată. Cu picioarele în mare și cu trunchiul pe plajă, bărbatul rîdea și rîdea, plin de voioșie.

Din ziua aceea, trăsăturile i s-au rotunjit a zîmbet.

PARLE VU FRANSE ?

AM LĂSAT LA EDITOR romanul pe care-l tradusesem din franceză şi mi-am luat banii. Am pornit-o agale spre Bayezit. Înaintea mea, o femeie. Nimic neobişnuit ca, pe stradă, să-ţi meargă înainte o femeie. Dar cea de acuma îţi atrăgea fără să vrei atenţia. De la părul ei şi pînă la tocurile înalte ale pantofilor decoltaţi, totul la ea îţi amintea Parisul. Eşarfa-i albastră de la gît flutura în vînt, parcă făcînd semne trecătorilor. Neîndoielnic că femeia e o străină... Se duce la agentul de circulaţie de pe strada largă :

— *Parle vu franse ?*

Poliţistul e uluit. Descrie nişte gesturi dezordonate cînd cu mîna, cînd cu piciorul, vrea să facă ceva, să spună ceva, dar cum nu ştie ce, de emoţie dă întruna din mîini. E limpede că ţine neapărat s-o ajute pe tînăra franţuzoaică.

— *Parle vu franse ?*

Ptiu ! Ia te uită !... Ne văităm mereu că nu avem turişti destui, şi cînd, ca acuma, turistul vine la noi, nu sîntem în stare să înţelegem de ce are nevoie. După agitaţia poliţistului, este clar că şi-a însuşit bine modul în care trebuie să te porţi cu turiştii. Socotind munca asta ca pe-o datorie patriotică, se zbate să întreprindă ceva, bietul de el... Îi face femeii semn cu mîna. Un „vino" fără cuvinte. Noroc că asemenea gesturi nu trebuiesc traduse... Nu-s nici în turcă, nici în franceză... Agentul de circulaţie şi franţuzoaica se urcă pe trotuar. Pe-acolo trec întîmplător trei băieţi de şcoală, de vreo cincisprezece-şaisprezece ani. Poliţistul îl prinde de braţ pe unul dintre ei :

— *Parle vu franse ?*

Băiatul se oprește și se uită la colegii săi, ca și cum le-ar cere ajutorul. Uimirea lui se datorează faptului că polițistul, în graba de a o ajuta pe franțuzoaică, s-a zăpăcit și i-a vorbit... franțuzește. Polițistul se întoarse acum către ceilalți băieți :

— *Parle vu franse ?*

Parcă uitase turcește polițistul. Ca și cum el însuși ar fi fost turist, striga în dreapta și în stînga la trecători :

— *Parle vu franse ?*

Al treilea băiat își luă inima-n dinți :

— *Ui,* dar, nene, nu pot vorbi.

Mulțimea de pe stradă a înconjurat imediat pe polițist și pe turista franceză. Unul din băieți se întoarce către un altul :

— Mă, tu n-ai luat nouă la franceză ? ! Vorbește !

— Dacă mă-ntreabă gramatică, știu. Da' uite și tu, zice *parle vu...*

Turista stă încremenită în mijlocul cercului de oameni. Evident că regretă că a aruncat întrebarea, dar, odată ce a intrat în joc... Fiecare se zbate să-i dea un răspuns. Să-i lase în plata Domnului și să plece, nu-i politicos... Polițistul e cel mai necăjit dintre toți. Iarăși către băieți :

— Ptiu, mă, și mai vă numiți și școlari pe deasupra ! Și nu puteți să ziceți o vorbă la *parle vu...*

— Eu zic, nene, dar dacă greșesc, nu-i vina mea... Și e mai mare rușinea...

— Spune, mă !

— Bre, nu mai tot da cu „mă", femeia înțelege.

— Un francez să înțeleagă pe „mă" ?

— Pe „mă" îl înțelege oricine. În orice limbă „mă" e „mă".

Polițistul se amestecă iar :

— Lasă-l acum pe „mă". E între voi vreun *parle vu franse ?*

O voce din mulțime :

— *Ui,* dar *comsi comsa...*

Un altul corectează :

— Nu se spune *comsi comsa...*

— Vai de mine, domnule ! Dar cum se spune ?

— *Ön pö,* așa se spune.

— Dacă știi atît de bine franțuzește, treci de vorbește !

— Știu, dar nu pot vorbi. Dac-ar fi vorba de-o carte, dă-mi-o și ți-o traduc fără nici o greutate...

— Păi bine, mă, tu nu știi nici *parle vu,* și mai zici că ai traduce cărți...

— O, Doamne ! Una-i să traduci, și alta-i *parle vu...*

Teribil de mîhnit, polițistul își pierde cumpătul :

— Fire-ar să fie, din atîția inși unul să nu *parle vu franse ? !*

— Dac-ar fi pe americănește, am vorbi cu toții. Acum a trecut moda limbii franceze.

Înconjurată de puzderie de oameni, femeia se uită nedumerită în toate părțile. Ultima nădejde a polițistului e tot în elevi.

— Hai, bre, fiule, ce-i de rușinat aici ? !

Un bărbat de vreo patruzeci de ani :

— Copiii de-acum sînt niște leneși. Fără nici o excepție... Ehei, pe vremea noastră, cînd eu eram la școala medie, îl traduceam pe Pierre Loti. Zău dacă mint... Nu așa cum o da Dumnezeu *parle vu* franțuzește, ci ciripeam ca o privighetoare, domnul meu.

— Asta așa e. Parol. De cîte ori nu i-am arătat eu profesorului de franceză că greșește, și tipul s-a înfuriat, și pînă la urmă și-a făcut boala, m-a lăsat repetent... luă vorba un altul.

— *Parle vu franse,* ori nu ?... Nu există printre voi nici unul, bre ?

— *Ui,* a început unul din bărbați, înroșindu-se la față ca racul. Mulțimea îl încurajează :

— Haide, fiule !
— Bravo ţie, bre !
— Hai, zi ! Zi !
Cum a auzit că i se spune direct *„ui“*, franţuzoaica a început să vorbească însufleţit. Unul din băieţi a spus :
— Să spui *„ui“* e uşor. Acuşi vorbeşte, dacă-ţi dă mîna ! Ia să te vedem !
A urmat o pauză. Poliţistul mai spune o dată :
— *Parle vu franse* ? Şi cu ochii îşi caută omul.
Ca să poată răspunde, băieţii au început să vorbească între ei :
— Cum era, mă, indicativul prezent de la verbul *„avoar“* ?
— *Jave, tü ave, il ave, nu avon, vu ave, il ave...*
— Aş, bre ! Ce-ai spus tu e *pase sempl...*
— În primul rînd, să lămurim : verbul *parle vu* ăsta e regulat, ori nu ?
Franţuzoaica vrea să-şi croiască drum prin mulţime şi să plece. Dar poliţistul, pentru că ţinea neapărat să-i facă un bine, s-o ajute, a prins-o de mînă :
— Madam, pardon... Zece minut... Acum or să vorbească. Către băieţi : Haideţi, bre !
— Mai întîi, la început o să vie *„jö süi“*.
— Bine, bine, începem cu *jö süi,* şi... mai încolo ?
— Mai încolo subiect... verb...
Unul dintre băieţi, ca iluminat la un examen, explodează într-un strigăt :
— *Ui, madam, jö süi parl franse...*
Femeia rîde :
— *Jö vu römersi bocu.*
Mulţimea a izbucnit în apaluze. Şi pentru că au înţeles că i s-a răspuns franţuzoaicei la ce a întrebat, oamenii i-au făcut loc, au lăsat-o să treacă.
Poate că unii dintre dumneavoastră mă vor întreba :
— Dacă traduci romane franţuzeşti, de ce n-ai vorbit dumneata franţuzeşte cu femeia ?

— Parcă eu știu franceza ! Există la noi, berechet, romane traduse din franceză de turcii de altădată. Eu adaptez în turca de-acum traducerile alea din franceză, tipărite în turca veche, și le dau editurilor ca traduse de mine direct din franceză.

— *Parle vu* franțuzește ?

— *No,* madam...

— AM UN FLĂCĂIAȘ NEMAPOMENIT ! Trebuie să-l vezi neapărat ! mi-a spus.

— Să-ți trăiască !

Pentru că amîndoi lucram în același loc, ne întîlneam de cîteva ori pe zi. Nu exista să mă vadă și să nu-și laude fiul :

— Burduf de deșteptăciune ! Copil ca al meu, mai rar ! E de-o vioiciuneeee !

— Să nu-i fie de deochi !

— Ne scoate sufletul la toți !

— Noroc să aibă !

Pentru că și eu însumi sînt tată a patru copii, știu prea bine cum se pot prosti părinții cînd e vorba de copiii lor. Dar chiar și așa, fiul lui Geagik Geavit începuse să-mi aţîțe curiozitatea. Și cum nu mă vedea o dată ca să nu mă invite la ei acasă, într-o sîmbătă după-amiază m-am dus.

Abia s-a deschis ușa de la intrare, și pe scări a prins deodată să se rostogolească ceva, cu un zgomot grozav, pînă la picioarele mele, unde s-a oprit. Îndată însă acel ceva s-a și ridicat, țîșnind de jos ca o săgeată. În fața mea se afla o mogîldeață. Nu aducea nici a copil, nici a pui de sălbăticiune.

— Iată-mi fiul ! îmi spune Geavit. Cum îl găsești ?

— Să nu-i fie de deochi !

M-a invitat în salon. Am făcut cunoștință cu soția, soacra și cumnata lui Geavit. Ne-am așezat cu toții în salon. În mînă țineam paharul cu ceai. Ceva a trecut razant chiar peste paharul meu. Cînd ceaiul fierbinte s-a vărsat pe mine, iar eu, de usturime, am dat un strigăt, ceva a zburat, de data asta, chiar peste capul meu. Luat prin sur-

prindere, n-am avut timp să-mi dau seama ce mi se întîmplă. În timp ce încercam să-mi feresc capul, în odaie s-a dezlănțuit o cursă nebunească. Geavit, împreună cu toată familia, alerga după băiat. Cum el, ca să-i deruteze, descria zigzaguri cînd într-o parte, cînd într-alta, urmăritorii, în goana lor, se ciocneau unul de celălalt și se rostogoleau pe jos. Dintr-o dată, tot salonul fu făcut harcea-parcea, căci băiatul, ca să scape de gonași, și fugea, și arunca în ei cu tot ce se nimerea. În sfîrșit, tatăl, mama, bunica și mătușa băiatului l-au înghesuit într-un colț. El, zgîriindu-și pe obraz mătușa — cea mai aproape de el — a sărit pe garderob ca o maimuță, da, da, întocmai ca o maimuță. Tot ce se afla acolo a început să cadă asupra dușmanilor. Cînd, în cele din urmă, pe garderob n-a mai rămas nici un proiectul, mama i-a spus copilului :

— Dă-te jos, puiule ! Uite, nenea a venit în vizită. N-o să-i placă de tine. „Ce băiat neastîmpărat", o să zică el.

Drept răspuns, băiatul s-a pornit să stupească mai rău ca mîțele.

— Dă-te jos, mă ! țipă tatăl, înfuriat de-a binelea.

Băiatul nu s-a sfiit să-i țină piept și lui taică-său :

— Tu zici așa ? ! Și fără altă vorbă, și-a pus în funcțiune armele și l-a împroșcat și pe el.

— N-ai decît ! Stai acolo cît poftești ! mai spuse Geavit.

— Vă rog să ne scuzați, nu luați în seamă ! îmi vorbi mama. Ce-i drept, e grozav de neastîmpărat, dar unde mai găsești unul ca el ! Atîția oameni mari, și să nu-i putem veni de hac !

Din nou ne-am așezat la locurile noastre. Cu batista, eu îmi ștergeam de zor urmele de ceai de pe pantaloni. Apa fierbinte îmi opărise pulpa. Geagik Geavit mi-a făcut cu ochiul, vesel :

— Cum ți se pare ? Așa-i că n-am exagerat cu nimic cînd ți-am vorbit de el ?

— Ai fost chiar prea modest... Cîți ani are ?

— Încă n-a împlinit șase.

— Să-ți trăiască !

Cu coada ochiului mă uitam la băiatul cocoțat pe garderob. Capul îi era aidoma cu al unui cățel cu părul lung. Ochii nu i se vedeau din claia de păr care îi acoperea fața. Geamurile de la ferestrele salonului unde ședeam noi erau găurite ici și colo, ca ciuruite de gloanțe. La lustra cu cinci brațe agățată de tavan mai exista un singur glob de sticlă, cu un bec. Restul, numai brațe de fier, fără nimic pe ele. Nici o ușă nu mai avea clanță. Fără îndoială că toate acestea erau opera băiatului.

— Zău, frate dragă, îmi spuse Geavit. Copilul ăsta e cu totul și cu totul nemaipomenit. Nu știu dacă mă crezi sau nu, dar pînă acum el nu știe ce-i plînsul !

— Să nu-i fie de deochi micuțului, a întărit și soacra spusele lui Geavit, nu plînge niciodată, dar niciodată... Nu mai departe decît ieri, știți ce s-a întîmplat ? A vîrît coada teslei în spatele frigiderului și, din joacă, răstoarnă frigiderul... Dau eu fuga, frigiderul s-a răsturnat peste el, zăcea sub frigider... Și nu scotea nici un vaiet, domnule... Îi sîngera fruntea. Am chemat portarul și, cu chiu cu vai, l-am scos de sub frigider.

— Mă tot frămînt ce să-l facem cînd o fi mare... Dacă l-am face ofițer ? întrebă Geavit.

— Nu-i om care să nu se mire de el... S-a mai văzut vreodată un copil care să nu plîngă ? ! vorbi mama copilului. Zău, dragă domnule, mai zilele trecute a fugărit prin toată casa pisica, preț de vreun ceas. Dealtfel, pisica nici nu-l vede bine, și o și ia la goană A hăituit pisica, a hăituit-o și pînă la urmă ea, țuști ! s-a aruncat de pe balcon în curte. El ce credeți c-a făcut ! Țop ! a sărit în grădină, după pisică !

Cu greu m-am stăpînit să nu rîd : balconul era la cel puțin trei-patru metri mai sus față de grădină.

— Și n-a pățit nimic ?

— Pesemne că da... Parcă am putut să punem mîna pe el ca să ne dăm seama !... A șchiopătat cîteva zile, și-apoi i-a trecut.

În timp ce noi discutam așa, pe ceafă mi-a căzut ceva cu un zgomot surd. Băiatul îmi sărise de pe garderob direct în cîrcă și, petrecîndu-și pulpele pe după gîtul meu, își legăna picioarele și striga :

— Diii ! Diiii !

Taică-său s-a năpustit asupra lui, l-a prins și i-a ars două palme. Dar ce palme ! Colea, zdravăne, ca de ienicer ! Flăcăiașului, însă, nu-i pasă. Rînjește.

La drept vorbind, eu îmi închipuisem că de-aceea e atît de neastîmpărat băiatul, pentru că nu îl ceartă și nu îl bat. Dar cînd și după acele două palme năprasnice copilul își luă un aer vesel, m-am dat bătut. Geagik Geavit și-a luat băiatul între picioare și i-a dat la o parte părul ce-i acoperea fața... De dedesubt a răsărit o mutrișoară rotundă, rotundă ca un cartof nou. Tatăl mi-a arătat pe capul copilului un cucui mare cît un pumn :

— Ieri seară și-a trîntit vaza în cap... De-acolo i se trage.

— Cucuiul ăla nu-i de la vază, interveni mama, e de la samovar... Unde mai pui că samovarul era plin cu apă fiartă.

— Umflătura de la samovar e spre ceafă, se băgă în vorbă soacra. Cucuiul de pe creștet e de cînd a căzut de pe scări în coridorul cu dale de piatră.

Prins între picioare, băiatul se zbătea întruna. Geavit Geagik i-a spus nevestei :

— Adu iute sticla cu tinctură de iod. Dacă tot am izbutit să-l prind, baremi să-i dau cu tinctură unde-i nevoie...

Femeia a adus sticla cu tinctură de iod și un pachet cu vată. Peste tot unde hainele erau date la o parte, se vedeau numai sînge, răni, julituri, vînătăi. Geagik Geavit a început să-l ungă peste tot cu vată înmuiată în tinctură. La fiecare atingere a rănilor și a juliturilor cu tinctură de iod, pe mine parcă mă ardea în inimă, în timp ce chipul băiatului rămînea netulburat.

Eu, de-acuma, îmi ziceam că băiatul își pierduse sensibilitatea, că nu e sănătos la minte. Ca să mă salvez de-acolo mai înainte de-a se abate și asupra capului meu vreo neno-

rocire, m-am ridicat în picioare. Pînă să ies pe uşă, copilul a mai răsturnat cîteva lucruri.

Plecînd, am spus, din politeţe, cu jumătate de gură :

— Să poftiţi şi pe la noi...

— Joi venim neapărat, mi-au răspuns.

Cît pe-aci să-mi vină să leşin. Cum am ajuns acasă, am spus alor mei :

— Vai de noi ! Joia asta, seara, vine în vizită o adevărată năpastă. Aveţi grijă să nu fie la vedere nimica de spart sau de răsturnat...

A doua zi l-am iscodit pe Geavit :

— Îl aduceţi şi pe băiat ?

— Nu, dragă ! Ce, parcă el e de adus ? !

Atît de tare m-am bucurat că n-o să-l aducă încît, într-un elan spontan, am spus pe negîndite :

— Aaa !... Nu se poate... Adu-l şi pe el...

— Nu se poate, nu-l aduc pentru nimic în lume. Îţi dărîmă casa !

Cu toate că zisese aşa, au venit şi cu fiul lor. Înainte de-a pleca spre noi, îl încuiaseră în baie. El, de pe fereastra băii, s-a lăsat în jos pe burlan şi s-a luat după ei. Tot drumul a dat cu pietre în taică-său.

Abia a intrat pe uşa casei noastre, şi copilul a alunecat şi a căzut. Ceva cu totul neînsemnat pentru el. Nu o făptură cu şapte suflete ca el, ci chiar cel mai molîu copil n-ar fi plîns la un fleac ca ăsta. Dar cînd mama a strigat :

— Vai, copilaşul meu ! şi s-a aruncat către el, băiatul a rămas uluit.

Numaidecît a început să strige şi nevasta mea :

— Vai de mine, puiule ! Ai păţit ceva ? Vai, vai... Sigur că te-ai lovit undeva...

Ca să nu rămîn mai prejos, m-am alăturat şi eu lor :

— Ca să vezi ceasul rău ! Cum de-ai căzut, puiule ?

Femeia noastră de servici, a dat buzna ţipînd :

— Şi-a scrîntit ceva ? Şi-a frînt vreun os ? Vai de mine şi de mine ! Să mă duc după doctor ? Ce facem acum ?

Încă două femei, și ele musafirele noastre, s-au năpustit asupra copilului. Cu strigăte de deznădejde îl întorceau pe toate părțile.

Băiatul s-a uitat o vreme, mut de uimire, la femeile care țipau și se văitau. Apoi și-a țuguiat buza de jos. Mutrișoara i s-a încrețit. A dat un țipăt prelung și a început să plîngă. Dar ce plîns !... Cu neputință de oprit.

Îi spunem :

— Cine cade singur nu plînge !

— Nu-i stă bine unui bărbat să plîngă !

— Taci, dragă ! Nu ai pățit nimic...

Dar, orice i-am spus, tot degeaba. Băiatul a plîns cu lacrimi șiroaie vreo jumătate de oră și mai bine. Și maică-sa, și taică-său erau cu totul uluiți de ce se întîmplă. Cum și-a încetat plînsul, a și cerut apă. Femeia de servici i-a adus. Copilul a scăpat din mînă paharul cu apă. Paharul însă nu a căzut peste el, ci pe jos, și s-a spart. Cu un urlet, femeile din casa noastră au dat fuga, toate odată, la copil :

— Aaa !

— Ai pățit ceva, puiule ?

— Ce te doare, drăguțul meu ?

— Iute, aduceți colonie !

Din nou buzele copilului s-au țuguiat, mutrișoara i s-a încrețit și iarăși l-a apucat plînsul. Nu plîngea de frică sau pentru că îl durea ceva. Femeile își dovedeau grija față de el țipînd atît de tare, încît bietul copil, răvășit de atîta neliniște, era podidit de plîns. Fiecare rafală de lacrimi ținea mai mult de jumătate de oră. Pînă a plecat de la noi a plîns de patru ori. Dar nici n-a făcut vreo obrăznicie.

Acum, ori de cîte ori îl văd pe Geagik Geavit și îl întreb de fiul său, el îmi răspunde :

— Nu mai face nici o necuviință, dar plînge întruna.

Iar către un alt prieten m-a pîrît așa :

— Mi-au îmbolnăvit de nervi băiatul...

— S.O.S. ! S.O.S. ! ...Linie, linie, linie, punct, punct, punct, linie... S.O.S. ! Taa, taa, taa, tat, tat, tat, taa... S.O.S.! Linie, linie, linie, punct, punct... S.O.S. !

Cablograma venea de la şlepul Unkapanî... Telegrafistul de la cea mai apropiată staţie portuară de telegrafie fără fir întrebă şlepul Unkapanî prin codul Morse :

— Ce s-a întîmplat ?

Răspunsul primit a fost scurt :

— Sîntem în Marea Egee, zero zero trei grade nord, zero zero, un grad, trei minute vest. Vasul a fost luat cu asalt de melci. Mare primejdie ! S.O.S. ! S.O.S. ! Melci...

Numai atîta a fost ultima ştire primită de la şlepul Unkapanî. Zadarnic au apăsat pe manipulatoare telegrafiştii de pe vasele aflate în larg, cei din direcţia portuară şi alţii de aiurea. De la şlepul Unkapanî nu s-a mai primit nici un alt răspuns.

În cîteva minute, ştirea a fost transmisă tuturor vaselor din Marea Egee. Instalaţiile de radar şi telegrafie fără fir lucrau neîntrerupt :

— Melcii au luat cu asalt şlepul Unkapanî.

— Melcii ? !

— Da, melcii.

— Ce fel de melci ?

— De unde să ştiu eu ce fel de melci ? ! Ultimul cuvînt al telegrafistului a fost „melci". „Vasul a fost luat cu asalt de melci", aşa a spus. Apoi, tăcere.

— Nu înţeleg ce rost are aici cuvîntul „melci". Să fie vorba de melcii pe care îi ştim noi ?

— Te gîndeşti la melcii obişnuiţi ? Păi melcii pot să ocupe un vapor ?

— Bine, dar atunci despre ce fel de melci e vorba ? Să nu se fi înţeles greşit !

— Nu cred... Nu unul, ci toţi telegrafiştii au receptat acelaşi semnal de ajutor... Telegrafistul nostru face munca asta de vreo opt-zece ani. A reieşit clar că şlepul Unkapanî a fost luat cu asalt de melci.

— Va să zică, după tine, melcii ăia nu pot fi melcii obişnuiţi !

— Păi bine, fîrtate, melcii obişnuiţi pot să ocupe un vapor ? !

— Asta nu mai ştiu. Noi cum să anunţăm serviciul de salvare ?

— Ce am cumpărat, aia vindem. Melci ? Melci !...

— Melcii au atacat şlepul Unkapanî...

— Da...

— Să nu fie vorba de nişte piraţi...

— Habar n-am !

— Nişte piraţi cu numele de melci.

— Uită-te niţel pe harta aia.

— Există insula Mastic, Susan...

— Să nu se fi înţeles în loc de Mastic, melci.

— Mai ştii ! Poate c-or fi niscai corsari din insula Mastic...

■

Din portul Istanbul s-au încărcat pe şlepul Unkapanı cinci tone de melci. Lăzile cu melci au fost puse în cală. Destinaţia : Franţa. După ce a mai luat şi altă încărcătură, vaporul a pornit la drum... Era în noaptea ce-a urmat pornirii vaporului în larg. Căpitanul dormea în patul lui. S-a trezit brusc cu nişte ghemotoace umede ce i se plimbau pe faţă. Iute şi-a dus mîna la obraji. Ceva moale, alunecos... Şi nu unul singur, ci cîţiva... A aprins veioza... Ca şi cum ar fi fost victima unui atac de ploşniţe într-o odaie de han, în toiul verii, melcii îi năpădiseră patul şi tot corpul. Căpi-

tanul țîșni din cabina lui, țipînd. Unde punea piciorul, trosc ! trosc ! strivea melci. Mii de melci, unii cărîndu-și cochiliile în spinare, alții fără cochilii.

Primii care au auzit țipătul căpitanului au fost timonierul și ofițerul de cart. Fuga, dincotro venea vocea șefului ! Mai bine-zis, au vrut să dea fuga, căci de putut, n-au putut. Cum a pus primul pas, timonierul a călcat pe un melc. Cum a călcat, a și alunecat, și s-a trezit întins pe covertă cu fața în jos, cît era de lung. Sub mîini i se mișcau ghemotoace vii de mărimea unei nuci.

Chiar atunci a dat buzna pe covertă mecanicul secund. Toată sala mașinilor era acoperită cu melci. Podele, pereți, mașini, ceasuri, pistoane, tot...

Abia urcat pe covertă, mecanicul, care credea că numai în sala mașinilor e așa, a rămas trăsnit. Scările, balustrada, pînă și catargele și liniile telefonice erau acoperite cu melci...

O spaimă cumplită puse stăpînire pe echipaj. Primejdia era într-adevăr mare. Căci nimănui nu-i venea să pună mîna pe aceste micuțe vietăți. Căpitanul însuși, scuturat de icnituri, alergase la baie. Dar și aici totul, robinetele, fereastra, chiuveta, absolut totul fusese ocupat de melci. Ultimul care urcase pe covertă răcnind a fost fochistul. Nici în secția de cazane nu rămăsese locșor fără melci.

Nici dacă vaporul ar fi fost găurit și ar fi luat apă ori dacă i s-ar fi rupt elicea, groaza n-ar fi putut să fie mai mare.

Cu mături de nuiele, marinarii măturau melcii și îi aruncau în mare, dar alții, cu mersul lor agale, continuau netulburați să umple locurile abia curățate. Parcă izvorau neîncetat de undeva și mișunau pe vas.

Melcii au început să umble și pe marinari. Ultima scăpare era să se ceară ajutor... Ca un făcut, dintre toți, telegrafistul avea cea mai mare greață, el era cel care simțea cea mai cumplită scîrbă. Ceasuri de-a rîndul căpitanul, care icnea, îi dăduse ordinul :

— Cere ajutor numaidecît !

Telegrafistul s-a apropiat de aparatul de telegrafiat acoperit în întregime de melci. Cum, de scîrbă, nu putea să-l atingă cu mîna, a dat la o parte cu piciorul melcii care acopereau aparatul şi l-a pus în mişcare :

— S.O.S. ! S.O.S. ! Melcii au invadat vaporul !

De pe picioare, melcii îi ajunseseră pe faţă. Urlînd, telegrafistul s-a năpustit afară. N-avea cum să mai vadă aparatul, cum să mai apese pe manivelă.

*

Aşa, încleştat în lupta cu melcii, şlepul Unkapanî a ancorat în Marsilia. Echipajul nu putuse curăţi vasul de melci, dar reuşise totuşi să-l salveze de o catastrofă.

Pentru a izbăvi şlepul de melci nu exista decît un singur mijloc : folosirea unui produs chimic, cum ar fi un fumigen toxic. Căpitanul, secundul, timonierul, maşinistul şi încă vreo cîţiva marinari au izbutit cu greutate să se refugieze pe uscat. Primul lucru pe care l-au făcut a fost să se ducă la un hotel şi să-şi lepede hainele. Pînă şi din buzunare le ieşeau melci. Apoi, fără întîrziere, au intrat în baie să se spele. Pe haine încă le mai stăruiau dîrele argintii, strălucitoare ale melcilor. Marinarii, care de două zile nu puseseră nimic în gură, au coborît pe dată în restaurantul hotelului.

— Dă-ne de mîncare cît mai iute ! i-a spus căpitanul chelnerului.

— La ordinele dumneavoastră ! Ce-ar dori domnii să mănînce ?

— Orice. Abia am sosit din cursă. Aduceţi-ne tot ce-aveţi mai bun !

S-au ghiftuit zdravăn.

— Faină ciorbă ! a observat la sfîrşit timonierul.

— Dar friptura ? Excelentă ! a adăugat maşinistul.

— Şi carnea rasol ? ! Ce cusur are ? Întrece orice aşteptare.

S-au înfruptat din plin și din vinul foarte gustos. Un marinar spuse :

— Asta a fost carne de vițel.

— N-aș crede.

— Carne de vițel, frate. O acoperă cu vin și o lasă să stea la frig, ca să se frăgezească.

— Carne de miel a fost...

— După mine, pește...

— Nu cred ! Chelner, ia vino încoace !

— La ordinele dumneavoastră !

— Din ce carne a fost friptura ?

— V-a plăcut, domnule ? Săptămîna trecută a venit din Turcia un vapor cu melci.

— Ceee ? !

— Și rasolul ? !

Chelnerul rîse încîntat, ca să-și mulțumească mușterii :

— Ați ghicit ! Și el, tot din melci e.

— Cuuum ? Dar ciorba ?

— Patronul dă o importanță cu totul deosebită mîncării servită la restaurantul nostru. Nu se uită la cheltuială. Și ciorba a fost tot de melci.

— Și salata ? !

— Întocmai, domnule ! Salată... de melci !...

CÎINELE HOINAR, CĂRUIA ÎI PLĂCEA SĂ SARĂ ÎN AJUTOR

AVEAM PAISPREZECE ANI. Eram elev în clasa a şaptea a şcolii medii militare de la Çengelköy. Profesor de ştiinţe naturale îl aveam pe doctorul Fikri Servet. La o lecţie, el ne-a povestit două întîmplări cu animale, care au lăsat asupra mea o impresie adîncă. Pe una din cele două întîmplări trăite de profesorul meu, pe care n-am putut s-o uit, v-o spun acum, aşa cum îmi amintesc că ne-o povestise însuşi doctorul Fikri Servet Bey :

Locuiam într-o casă în Divanyolu, pe strada principală. Într-o dimineaţă de iarnă, aşezat în faţa ferestrei ce dădea spre stradă, la o cameră de la etaj, îmi sorbeam cafeaua, citind gazeta. Deodată, pe stradă a început să latre, fără întrerupere, un cîine. Atît de tare, atît de jalnic lătra, încît m-a tulburat, n-am mai reuşit să-mi citesc gazeta. Am deschis fereastra şi am privit afară. În faţa uşii de la intrarea casei noastre lătra un căţeluş hoinar. Am ieşit ca să-l alung. Am deschis uşa şi m-am uitat : un căţel fără căpătîi, cu părul alb, ondulat. Cum m-a văzut, a început să geamă. Era limpede că avea o suferinţă. Cu botul sprijinit de pragul uşii, mă privea drept în faţă. Cînd l-am luat în braţe, mi-am dat seama că are o labă ruptă. I-am spălat rana, i-am dezinfectat-o şi i-am pus doctorii. I-am făcut o atelă dintr-o scîndurică şi l-am bandajat. A gemut mult timp. Apoi a tăcut. I-am dat să mănînce, după care a adormit.

La vreo cincisprezece zile, i-am desfăcut bandajul. O vreme a mers şchiopătînd. Apoi i-a trecut şi şchiopătatul. A devenit un căţel drăguţ, afectuos. Dar, deprins cu strada, nu voia în ruptul capului să stea acasă. Folosea orice prilej ca s-o şteargă pe stradă. De cîte ori n-am răscolit peste tot

ca să-l găsesc și să-l aduc înapoi acasă ! Într-o zi a fugit din nou. L-am căutat mult și bine, dar nu l-am mai găsit. Ne-a părut rău, firește, însă, cu timpul, am uitat de el.

Iarna următoare, tot într-o dimineață, așezat dinaintea ferestrei, îmi beam cafeaua, cînd am auzit un lătrat jalnic ce-mi părea destul de cunoscut. Iute am coborît scara și am deschis ușa dinspre stradă. Da, el era... Cum m-a văzut, de bucurie a început să dea din coadă și a sărit glonț pe mine. Dar de data aceasta nu mai era singur. Lîngă el se afla un cîine mare, cu părul gălbui. Cîinele acela voinic gemea întruna. Cînd l-am privit mai de-aproape, am văzut că și cîinele acela mare avea un picior rupt.

Cățelul nostru mic, vagabond, îmi adusese, după un an, pe prietenul său cu laba ruptă, ca să-l îngrijesc și să-l vindec și pe el.

CLOȘCĂ CU DE-A SILA

CÎND LOCUIAM LA HEYBELIADA aveam găini și curcani. Era pe la sfîrșitul iernii. Într-o zi, o țărancă venită la noi în vizită, văzîndu-ne curcile, ne întrebă :

— De ce le lăsați să umble haihui și nu le puneți pe ouă ca să scoată pui ?

— Dacă n-au căzut cloști ! îi răspunse tata. Și-apoi, la vremea asta, curcile nu cad cloști !

Țăranca, destul de în vîrstă, nu se lăsă :

— Ceea ce spui tu e-adevărat pentru găini. Găinile, da, nu se așază pe ouă pînă nu cad cloști. Dar la curci alta-i socoteala... Pe curcă poți oricînd s-o silești să clocească ouăle...

Tata n-a crezut-o :

— Lasă, dragă, așa ceva nu se poate...

— Noi cînd dorim punem curcile să scoată pui...

— Cum ?

— Prindem curca. O ținem de picioare și-o răsturnăm cu capul în jos. Apoi începem s-o învîrtim. Ne răsucim mereu pe loc și rotim curca așa de mult, cu capul în jos, încît ea amețește de-a binelea. Apoi o așezăm pe ouăle din coșul pe care i l-am pregătit mai dinainte. Pentru că e amețită, curca stă ca prostită, nu se mai poate ridica de pe ouă. Rămîne acolo. După un timp, cum ouăle de sub ea sînt bine încălzite, curca ajunge să creadă că e cu adevărat cloșcă. Și pînă cînd din ouăle din coș ies puii, ea nu le mai părăsește.

Spunînd așa, femeia se ridică iute de la locul ei și înșfăcă una din curcile ce-i stăteau dinainte.

— Puneți iute în cuib ouăle pe care le aveți pregătite. Eu fac acum din curca asta cloșcă cu de-a sila și o așez pe ouă...

— Stai, femeie, i-o reteză tata, ai prins un curcan, nu o curcă...

— N-are importanță, spuse țăranca. Curcanii sînt și mai proști decît curcile, noi și din curcani facem cloști. Vezi că-ți face greutăți la clocit ? Dă-i atunci curcanului să bea un pic de coniac mai înainte de a-l ține cu capul în jos și de a-l prinde să-l învîrtești. Și gata.

De-atunci am mai auzit și de la alții. În unele sate pun pe ouă, drept cloșcă, curca ce n-are nici gînd să clocească, după ce, mai întîi, o țin cu capul în jos și o amețesc bine prin rotire.

PUII URSOAICEI

GELAL YÎLMAZ DIN LOCALITATEA Rize, port la Marea Neagră, mi-a scris o întîmplare la care a fost el însuşi martor :

„Eram în satul Güngören din regiunea Gümüşhane. Într-o dimineaţă de primăvară m-am dus în pădure, la munte, ca să-mi tai nişte lemne. Mă aflam sus, pe culme. Cînd mi-am aruncat ochii în jos, am văzut într-o poiană o ursoaică împreună cu doi pui. În apropiere curgea un pîrîu. De la ploile care căzuseră cu duimul, apele crescuseră, învolburate şi tulburi. După cum mergea cînd în sus, cînd în jos, pe malul pîrîului, mi-am dat seama că voia să treacă apa. Am urmărit-o cu interes, să văd ce va face.

Tot căutînd, ursoaica a găsit, în sfîrşit, locul de trecere cel mai puţin adînc. Îşi culcă mai întîi pe pămînt unul dintre ursuleţi, îngrămădi deasupra lui vreascuri, mai puse peste ele şi două pietre destul de grele. Sub povara aceasta, ursuleţul nu era în stare să se mai mişte. Ursoaica îşi luă în braţe al doilea pui şi trecu cu el pîrîul. Cînd ajunse pe malul celălalt, îşi lăsă pe pămînt ursuleţul din braţe şi trecu din nou apa, grăbită să-şi ia şi celălalt pui. Dar ursuleţul trecut dincolo se luă după mamă şi se cufundă în pîrîu. Apele goneau atît de iute, încît l-au răsturnat şi l-au luat cu ele la vale. Cînd a văzut ce se petrece, ursoaica a început să urle şi să se frămînte, pradă unei mari nelinişti. Alerga în josul pîrîului, fără să izbutească să-şi scape ursuleţul care se rostogolea luat de ape. Totodată însă, se uita mereu şi spre celălalt pui pus la adăpost sub vreascuri şi pietre. Era limpede că nu putea să-l lase şi să se îndepărteze prea mult de el. Pînă la urmă, ursuleţul tîrît de apele

învolburate ale pîrîului se tot duse rostogolindu-se, pînă se pierdu din ochi. Ursoaica, scoţînd nişte scîncete foarte asemănătoare cu plînsul, se ridică atunci pe labele din spate, luă pietre de pe jos şi începu să le arunce cu sete în pîrîu, ca într-un duşman. Mai mult de jumătate de ceas a ţinut aşa apa, sub ploaia de pietre. Apoi s-a dus lîngă ursuleţul acoperit de vreascuri şi pietre, l-a scos la lumină, l-a luat în braţe şi a trecut cu el pe malul celălalt. Aici l-a lăsat jos şi au plecat amîndoi, s-au pierdut în pădure."

IDOL BRANSKI

IATĂ CE MI-A POVESTIT scriitorul Müşerref Hekimoglu :

Revenind în Turcia dintr-o călătorie în Europa, cu maşina, treceam prin Iugoslavia. În apropiere de Belgrad am văzut o crescătorie de cîini la o fermă, pe terenul fostei moşii Raşid Paşa, numită aşa încă din timpul otomanilor. Am vizitat ferma, conduşi de un sîrb, specialist în creşterea animalelor. Erau sute de cîini, de toate rasele. Cum ne plăcuse foarte mult un pui, am vrut să-l cumpărăm. Conducerea fermei ne-a spus că acest căţeluş de douăzeci de zile este Idol Branski Junior. Ni s-au dat şi alte lămuriri. Tatăl lui, Idol Branski I, a cîştigat premiul întîi la concursul internaţional de cîini organizat la Londra. Direcţia fermei ne-a arătat arborele genealogic oficial al lui Idol Branski şi ne-a dat pedigriul căţeluşului Idol Branski II, pe care noi îl cumpăraserăm.

Am adus puiul acasă, la Göztepe. Mama nu a fost de acord să ţinem cîinele în casă. Am pus, aşadar, căţeluşul în coteţul din grădină. Abia ne-am despărţit de el, că Idol Branski a şi început să plîngă. A schelălăit şi a lătrat atît de tare, că pînă dimineaţa nici el n-a dormit deloc, dar nici pe noi, nici pe vecinii noştri nu ne-a lăsat să închidem ochii. Ziua care-a urmat după noaptea aceea albă nu ştiam ce să mai facem cu căţelul. Peste zi am stat cu el şi l-am amăgit. Noaptea însă, iarăşi nu avea să ne lase să dormim.

Un prieten de-al nostru, căruia ne-am plîns, ne-a dat un sfat :

— Înfăşuraţi într-un sac un ceas de masă şi puneţi-l lîngă el. O să vedeţi că atunci n-are să mai plîngă.

Am făcut ce ne-a învățat prietenul nostru. După ce i-am așezat în coteț ceasul de masă înfășurat în sac, Idol Branski și-a încetat plînsul. Toată noaptea nu s-a auzit. Dimineața cînd ne-am trezit în atîta liniște, ne-am temut că puiul a murit. Încetișor, ne-am dus la coteț și ne-am uitat prin ușă înăuntru. Cățelușul dormea cu capul sprijinit de sacul în care era înfășurat ceasul ! Și așa, în fiecare seară, puneam în coteț ceasul înfășurat în sac, iar el își rezema capul pe sac și dormea dus. Ziua se juca trăgînd cu dinții de sac și lovindu-l cu botul.

L-am întrebat pe prietenul nostru, care ne dăduse izbăvitorul sfat de a-i pune alături un ceas de masă, cum se explică faptul că un cîine mic stă liniștit cînd are lîngă el un ceas. Prietenul nostru ne-a răspuns că el nu a experimentat personal acest sistem, dar că l-a citit într-o carte despre cîini. După cum susținea autorul cărții, puiul de cîine ia tictacul ceasornicului drept bătaia de inimă a mamei sale. Așa cum puii de animal dorm în tihnă cu capul la pieptul mamei lor, și Idol Branski Junior și-a pus capul pe ceasul de masă învelit în sac și a dormit fără griji.

PISICA GELOASĂ PE IEPURE

ÎNTR-O SEARĂ NE-AM DUS în vizită la scriitorul Güngör Dilmen. Cum am plecat tîrziu, Güngör ne-a petrecut pînă în stradă. Aici văzu, prin întuneric, un pisoiaş negru al nimănui şi l-a adus acasă. Ca să-i treacă dorul de mamă, pisicuţa căreia i s-a pus numele de Pîtrak, îşi sugea lăbuţa pentru că nu supsese îndeajuns. Lucrul acesta îl mişcase mult pe Güngör.

De la un prieten, Güngör a mai luat şi un iepure şi l-a dus şi pe el acasă. Cum ştia că pisicile sînt duşmani neîmpăcaţi ai iepurilor, Güngör a vegheat lîngă Pîtrak cu băţul în mînă ca, în cazul în care aceasta va ataca iepurele, să primească o bătaie bună, şi astfel s-o înveţe cu de-a sila să trăiască laolaltă cu iepurele.

La început, cele două animale au făcut urît unul la altul, dar pînă la urmă s-a întîmplat cu totul altfel decît se aşteptau : iepurele a bătut-o şi a pus-o pe fugă pe pisică... Cu timpul, însă, iepurele şi pisica s-au deprins amîndoi şi au început să se joace împreună...

Cînd Güngör îi dădea pisicii să mănînce ficat, iepurele, gelos, sosea alergînd, cu gîndul să mănînce el mîncarea pe care o primise pisica. Dădea tîrcoale ficatului, îl mirosea, dar nu se putea încumeta să-l mănînce. Cînd iepurele primea morcovi, din gelozie, pisica alerga şi ea, înşfăca morcovii din faţa iepurelui şi îi mînca pînă la ultima bucăţică.

Cînd ne-am dus a doua oară în vizită la Güngör, am văzut cum într-adevăr pisica geloasă înhăţa morcovii din faţa iepurelui şi îi rodea pînă îi termina...

LUPTA ÎNTRE COCOȘI

UNCHIUL MEU DINSPRE TATĂ avea cîteva găini și un cocoș. Vecinii lui, de asemenea, aveau găini. Cît e ziulica de lungă colindau laolaltă prin curtea geamiei. Cînd îl căutai, cocoșul vecinului îl bătea pe cel al unchiului meu și-l gonea de lîngă găini. Într-o zi, cînd unchiu-meu văzu cum cocoșul lui mănîncă trînteală de la alt cocoș, se înfurie :

— Tăiați-l numaidecît ! Nu vreau să mai știu de el !

M-am rugat fierbinte de unchiul meu, m-am împotrivit din toată puterea mea, ca să nu fie sacrificat cocoșul.

Chiar în aceeași zi, imediat, m-am dus acasă la noi, în Heybeliada, cu gîndul să aduc din insulă cocoșul meu care să-i tragă o bătaie zdravănă bărbătușului aceluia năzdrăvan al vecinului care alunga, atît de rușinos, pe cocoșul unchiului.

Al meu era neînchipuit de arătos. Toată podoaba păsărească, toată vitejia și toată măreția se adunaseră în el. Nu era un cocoș de luptă, ci unul frumos de la care cu greu îți mai desprindeai ochii. Era însă atît de îngrijit, atît de bine hrănit, că bătea și gonea pe toți cocoșii din împrejurimi. Lucrul acesta mă și îndreptățise să cred că el e în stare să bată toți cocoșii din lume. Principala piedică pentru a fi un cocoș-luptător era creasta aceea frumoasă, imensă, ce-i înflorea pe cap la fel cu cel mai înfoiat trandafir. Atît de mare îi era creasta care ardea, în vîlvătăi roșii de foc, pe cap, încît vîrful ei i se răsfrîngea peste ochiul stîng. Ca ștrengarii care-și trag pe-un ochi șepcile crezînd că așa sînt mai arătoși, și creasta căzută pe stînga a cocoșului meu îl făcea și mai mîndru, și mai bărbat, adăoga încă o podoabă falnică la frumusețea lui măreață. În penajul său întîlneai

cele mai felurite culori şi nuanţe, de la galben la cafeniu închis. Spre coadă, penele, devenite sineliu închis, întunecat treptat pînă la negru, îi atîrnau în mănunchiuri arcuite, aproape atingînd pămîntul. La soare, penele de pe gît pîlpîiau ape-ape, prinzînd viaţă în scînteieri de toate nuanţele — roşu, galben, portocaliu... Nu împlinise încă doi ani.

Pe vapor, în timp ce stăteam cu cocoşul în braţe, un bărbat m-a întrebat :

— Unde duci pe flăcăul ăsta frumos ?

Atîta mi-a trebuit. I-am spus totul, dintr-o răsuflare. El m-a ascultat cu luare-aminte şi m-a sfătuit aşa : dacă am să las slobod cocoşul în locul cel nou, fără ca mai întîi să-l obişnuiesc acolo, o să mănînce sigur bătaie de la celălalt cocoş. Degeaba s-a născut proverbul „Fiecare cocoş cîntă în ograda lui“ ? ! E musai ca o zi-două să rămînă în coteţul nou cu găinile, să se înveţe cu locul, şi numai după aceea să-i dau drumul la luptă.

Încă îmi mai stăruie în auz vorbele omului : „De ce crezi tu că se luptă un cocoş cu un altul ? Ca să-şi apere locul lui, găinile lui, coteţul lui, ca să se apere pe sine.“ Aşa şi e, un cocoş care nu are un loc al lui, găina şi coteţul lui, pentru cine, în numele cui să se lupte ? !

Pînă atunci, fusesem încredinţat că bărbăţuşul meu îl va învinge pe celălalt. Dar, după aceea, m-a cuprins îndoiala : „Dacă frumosul meu cocoş o să mănînce bătaie ?“...

Cînd am ajuns la unchiul meu, am ţinut cu străşnicie sfaturile primite pe vapor. Am dat drumul cocoşului în coteţ. Cîteva zile a rămas acolo cu găinile, s-a deprins cu ele şi cu coteţul. Fulgerînd cîteva lovituri cu ciocul în cocoşul nătîng al unchiului meu, l-a pus pe fugă. De-acuma el era stăpînul recunoscut al coteţului. Şi într-o dimineaţă l-am slobozit în curtea geamiei, dimpreună cu găinile. Duşmanul încă nu se arătase. Voinicul meu făcea pe grozavul faţă de găinile străine, bătînd fălos din aripi şi chemîndu-le cu trîmbiţe îmbietoare. Între timp, iată şi cocoşul vecinului. Cum dădu cu ochii de al meu, se năpusti asupra lui, cu un profund dispreţ. La început alerga, dar, pe mă-

sură ce se apropia, își încetini mersul. Și cocoșul meu se pregătea să îi țină piept.

Pe jumătate întorși cu spatele unul față de altul, își înfoiau penele de la gît și, aplecîndu-și capetele la pămînt, se roteau fiecare în jurul celuilalt, măsurîndu-și forțele și slăbiciunile. Amîndoi erau la pîndă. Cocoșul străin, cu penaj alb și creasta micuță, era mai înalt decît al meu. Era limpede că, atunci cînd se vor încăiera, va fi în avantaj. Frumosul meu cocoș, pentru că era încărcat cu pene, arăta mai greoi. Of ! Dac-o mînca bătaie mîndrețea mea de cocoș ? !... Fie ce-o fi, cum am să văd că e pe cale să fie înfrînt, numaidecît am să-l gonesc, să-l pun pe fugă pe dușman...

Cocoșii se aruncau odată unul spre celălalt și se retrăgeau. Prima încăierare a fost mai grea, restul a urmat de la sine. Au sărit o dată și au ajuns să se prindă cu ghearele. Între timp, în jurul cocoșului cu faimă de luptător s-au adunat spectatori. Un număr atît de mare de curioși, din ce în ce mai mulți, au umplut curtea geamiei. Prezența lor roată în jurul cocoșilor mă împiedica să-l pot alunga pe vrăjmaș, la primul semn că voinicul meu ar mînca bătaie. Venise și stăpînul cocoșului alb. Încerca să-și încurajeze odrasla, îndemnînd-o întruna :

— Haide, puiule ! Așa, leule, așa ! Haide, fiule ! Nu te lăsa !

Lupta se înteți se de-a binelea. Atît de rău îmi părea că mi-am pus cocoșul să se bată ! Dar de-acum nu mai era nimic de făcut. Pentru că avea statura mică, nu putea ajunge cu ciocul la creasta scurtă a cocoșului alb, pe cînd acesta, la fiecare lovitură de cioc, lăsa o rană vie, căscată cu cruzime în creasta roșie uriașă, înflorită ca un trandafir bătut, a preafrumosului meu cocoș, umplîndu-l de sînge. La fiecare ciocnire, penajul alb al dușmanului era mînjit cu sîngele cocoșului meu.

Așteptam ca din atîția zeci de inși să se ivească măcar unul mai milostiv care să spună : „Gata ! Ajunge ! Păcat de păsările astea ! Despărțiți-le !“ Dar de unde ! Căutam zadarnic un asemenea om bun în mulțimea aceea însufle-

ţită. Nimeni nu curma lupta nemiloasă, neînduplecată, cu ciocul şi cu ghearele.

Cocoşul meu mănîncă mai multă bătaie, dar nu se lasă. Nici unul dintre ei nu pare a se gîndi să fugă.

La un moment dat, cel alb s-a agăţat cu ciocul de creasta cocoşului meu atît de tare, încît, cu toată zbaterea acestuia, nu l-a mai lăsat. Îl scutura cu vrăjmăşie, căutînd să-l tragă sub el. Împotrivindu-se de frica morţii, al meu a izbutit, totuşi, pînă la urmă să se elibereze. S-a clătinat de cîteva ori şi s-a retras cu destulă demnitate. „Ah ! Dacă ar fugi şi s-ar salva !" Era singurul lucru pe care îl doream atunci.

În retragerea sa, cocoşul meu falnic scotea nişte sunete ca şi cum ar fi ciugulit grăunţe de pe jos. Era clar că încerca să tragă cît mai mult aer şi să-şi mai revină. Acuma, el a dat primul atac. S-a aruncat asupra celuilalt o dată, încă o dată, încă şi încă... La fiecare lansare se loveau în aer. Fulgii de la gîtul cocoşului alb prinseră să plutească prin văzduh — zbor de fluturi albi. Pe dalbele aripi ale acestor fluturi din fulgi, care zburau, luceau mici pete roşii de sînge. Sărmanul cocoş alb se prăbuşi la pămînt şi începu să se zbată.

Victoriosul în această luptă necruţătoare s-a aruncat pentru ultima oară, ca un călău, asupra cocoşului alb mînjit cu propriu-i sînge. Nici el nu mai avea putere. A rămas prăvălit peste duşmanul rănit.

Stăpînul învinsului l-a luat pe acesta de jos şi a părăsit ringul. De bună seamă că avea să taie biata pasăre, mai înainte ca ea să apuce să moară.

Mi-am luat şi eu cocoşul meu. I-am şters sîngele de pe creasta rănită şi l-am pus în coteţ.

De atunci trecuseră una sau două săptămîni.

Într-o zi am venit iar la unchiul meu. Cocoşul meu, nicăieri. Am întrebat-o pe mătuşă ce-i cu el.

— Unchiu-tău l-a tăiat !

— Dar de ce ?

— Se îmbolnăvise, de-aia...

GEMAL TÜRKSOY, UNUL DINTRE CITITORII mei, mi-a scris o păţanie de-a sa :

„Aveam zece ani. În ţinutul în care ne aflam nu pătrunsese încă electricitatea. Serile, ca să ne petrecem timpul mai plăcut, cîţiva vecini obişnuiam să ne vizităm cu rîndul unii pe alţii. Şi pentru că drumurile erau neluminate, fiecare familie purta cu sine un felinar marinăresc. Noi aveam un ogar numit Manoș. Cînd ne apuca seara pe drum, Manoș, care ne însoţea întotdeauna, lua în gură mînerul felinarului aprins şi călca ţanţoș înaintea noastră, ca să ne lumineze calea.

Într-o seară ne întorceam acasă dintr-o vizită. Manoș înainte, cu felinarul aprins în gură, noi în urma lui. Deodată, ogarul nostru ţîşni de lîngă noi şi porni glonţ drept spre canalul mare, de irigaţie, de lîngă marginea drumului. Nedumeriţi de ce se întîmplă, ne-am luat după el. Manoș şi-a cufundat capul în apă de cîteva ori fără ca, Doamne fereşte, să lase dintre dinţi mînerul felinarului. Apoi veni alergînd lîngă noi, tot cu felinarul în gură. Abia atunci am priceput ce se petrecuse. Din pricina vîntului care se înteţise, flacăra felinarului încinsese mînerul metalic al acestuia, frigîndu-l pe Manoș. Atunci ogarul, care nici nu avea de gînd să-şi trădeze misiunea, dar nici nu putea suporta durerea, n-a găsit altceva de făcut decît să scufunde în apă felinarul şi să-l stingă. Dar şi aşa, stins, tot între dinţi îl ţinea, ca să ni-l aducă nouă. Pe bietul Manoș, într-o noapte de iarnă, lupii coborîţi din munţi l-au sfîşiat."

MUHARREM ARAS, DIN CORPUL DE PAZĂ al închisorii din Rize, mi-a împărtăşit, într-o scrisoare, o întîmplare trăită chiar de el :

„Avînd cincisprezece zile libere, mă dusesem la noi în sat. Ca să le fiu de ajutor părinţilor mei, am plecat la rîu să adăp cele douăzeci de vite ale gospodăriei. Printre ele se aflau şi doi măgari. Ei au trecut dincolo de rîu, unde s-au apucat să pască în tihnă. Era o primăvară timpurie. Cei doi măgăruşi smulgeau ierburile fragede, abia ivite de sub zăpadă. Am pregetat să mă dezbrac şi să trec apa înot ca să-i aduc pe malul celălalt. I-am lăsat acolo, iar eu m-am întors cu turma în sat. După vreo oră-două s-a auzit o vecină strigînd că o haită de lupi ne omoară măgarii. Cum tocmai mîncam, am ţîşnit de la masă şi am alergat într-un suflet la rîu. Într-adevăr, lupii ne înconjuraseră măgăruşii. Aceştia se apărau, rezistînd voinicește. Mi-am scos iute pistolul şi am tras. Fiarele au luat-o la goană, şi aşa am salvat pe cei doi măgăruşi răniţi. Cînd să-i trec apa, am văzut un pui de lup care se zbătea, înnămolit într-un ochi de mlaştină. Pesemne că, în timp ce ceilalţi au rupt-o la fugă, el, încă bicisnic, nu fusese în stare să treacă cu bine locul mocirlos. Am aruncat cîteva pietroaie în mlaştină şi, călcînd din piatră în piatră, am ajuns la pui. Ca nu cumva, atunci cînd îl apuc să-l trag afară, să mă atace, i-am legat mai întîi botul, tare de tot, cu batista. Cînd l-am scos din mlaştină am băgat de seamă că are o labă ruptă. Unul din măgari îl lovise, probabil, cu copita. L-am luat în braţe şi l-am dus în sat. Deşi vecinii mi-au spus să-l las în plata Domnului, că o să facă de petrecanie cîinilor noştri, eu nu

l-am părăsit, i-am înfăşurat laba ruptă cu o legătură strînsă. Între timp, zilele de concediu mi se isprăviseră. Pentru că tata s-a împotrivit ca lupanul să rămînă la ei, l-am luat cu mine la Karabük, unde lucram pe atunci. Lupul cu laba ruptă se deprinsese cu mine. Dar vecinii, de teamă, mi-au zădărnicit planul de a-l ţine în preajma mea. După cîteva luni l-am dus din nou acasă, în sat, la părinţi. Cum şi de data asta n-am reuşit să-l conving pe tata, am fost silit să las puiul de lup în pădure. Cînd am plecat de lîngă el, venea după mine ca un cîine ce-şi urmează stăpînul. Ca să nu mă mai poată ajunge, am fugit în sat cît am putut de iute.

Într-o iarnă, după doi ani de la întîmplarea aceea, mă întorceam acasă de la nişte rude ce locuiau într-alt sat, cale de două ceasuri de al nostru. Pe neaşteptate, m-am trezit încolţit de vreo opt-zece lupi. Am pus grabnic mîna pe revolver, dar, ca un făcut, glonţul nu a pornit. Neavînd altă ieşire, m-am urcat în cel mai apropiat brad, din păcate unul tînăr, puţin înalt. Fără să fiu rănit, de frică am început să ţip. În timp ce eu ţipam, s-a încins o încăierare printre lupii ce dădeau tîrcoale bradului. Am forţat revolverul înţepenit şi am reuşit să trag cîteva salve în lupii de sub copac. Unii au fost răniţi, alţii s-au speriat şi au plecat. Dintre toţi, unul singur a rămas pe loc ; se tot rotea la rădăcina copacului, scoţînd nişte sunete subţiri, ca un scheunat. Cum nu mai aveam gloanţe în revolver, nu-l mai puteam răpune. Mi-a venit atunci în minte puiul de lup salvat de mine din mlaştină. Cu gîndul că s-ar putea să fie el, m-am dat jos din brad. A sărit numaidecît înaintea mea şi m-a cuprins cu labele din faţă. M-am uitat la laba care fusese ruptă, încă se mai vedeau urmele osului frînt. Lupul pe care îl hrănisem şi îl îngrijisem o vreme îmi recunoscuse glasul atunci cînd eu, suit în copac, am ţipat de groază. Am rămas uluit de purtarea lupului, despre care se spune că nu se poate nicicum domestici. Un timp lupul a venit în urma mea, ca atunci cînd îl lăsasem în pădure. Cum s-a făcut întuneric, a dispărut."

UN CÎINE VITEAZ

ÎNTR-O SCRISOARE, IBRAHIM AKTAŞ, cititorul meu, mi-a povestit o amintire de-a sa :

„Pe cînd aveam optsprezece ani păşteam caprele unchiului meu, într-un sat nu departe de localitatea Ayvagik din regiunea Ceanakkale. Aveam un cîine ciobănesc nemaipomenit. Sfîşia lupi şi vulpi, apărînd turma ca nimeni altul. Într-o zi în care am scos la păscut caprele, una dintre ele a dispărut. Am căutat-o eu mult şi bine, dar degeaba. N-a trecut mult şi s-a pierdut şi cîinele. Seara am adus turma în sat şi am băgat-o în grajd. A trecut o zi, au trecut două, cinci, au trecut douăzeci şi două de zile încheiate, dar nu s-au mai arătat nici capra, nici cîinele. Ne-am închipuit că lupii le-au venit de hac la amîndoi.

Într-o dimineaţă, cînd iarăşi am dus caprele la păscut, m-am trezit cu cîinele pe care pierdusem nădejdea să-l mai văd vreodată. Auzindu-mi glasul, s-a tîrît pînă la mine şi mi-a căzut la picioare. Bietul de el, de slab ce era i se lipise pîntecul de coaste. Deodată, cîinele acela numai piele şi os ţîşni ca o săgeată, dispăru după o cotitură a drumului şi reapăru împingînd spre mine, cu botul, capra noastră şi un ied. Am înţeles atunci că, pînă ce capra, care aştepta un pui, a fătat, cîinele a păzit-o, că apoi nu a părăsit-o pe ea şi pe ieduţul neajutorat în pustietăţile muntelui, şi numai atunci cînd ieduţul s-a mai mărit şi a început să se ţină bine pe picioare i-a adus, pe mamă şi puiul ei, pînă la noi. Am dat numaidecît fuga, am luat din sat două pîini şi i-am dat de mîncare credinciosului cîine. Cu timpul a ajuns iarăşi ca

mai înainte. După patru ani s-a îmbolnăvit. S-a culcat lîngă fîntînă și nu s-a mai mișcat de acolo. Nu-l mai țineau picioarele. Îi duceam regulat de mîncare și stăteam lîngă el pînă se hrănea. A patra zi însă, cînd m-am dus din nou la fîntînă, murise."

ÎNTÎMPLARE CU UN ARICI

VAHBI CELEBI DIN BAYRAMPAŞA ne-a scris o întîmplare trăită de el însuşi :

„Acum patruzeci şi cinci de ani, pe rîul Galata din regiunea Saray a Trakyei se afla o moară, şi lîngă ea o vie de vreo cîteva pogoane. Cum era vremea strugurilor, mă dusesem în vie să mănînc struguri. Umblînd prin vie, la un butuc, printre ciorchini, zăresc ceva de parcă aducea a pasăre. Cînd mă apropii să văd despre ce e vorba şi mă uit mai bine, îmi dau seama că e un arici. Stau pe loc ca să-l urmăresc ce face cocoţat printre ciorchini. Ariciul se caţără pe un ciorchine şi, prins cu labele din faţă de vrejurile firave, se scutură de mama focului, făcînd să cadă pe pămînt toate boabele coapte de pe ciorchinele de care se agăţase. Pe jos erau de-acum destul de mulţi struguri. Ţeposul se coboară greoi de pe butucul de vie şi începe să se tăvălească deasupra boabelor de strugure. Acestea rămîn înfipte pe ghimpii din spatele ariciului. Aşa, împănat cu struguri, ariciul o porneşte la drum prin vie. M-am luat după el cu o curiozitate crescîndă. Ariciul s-a dus la vizuina lui aflată la vreo sută de metri mai departe. În gura vizuinii s-au ivit puii. Aricioaica — fiindcă fără îndoială era mama puilor de arici — s-a lăsat în jos ; într-o clipită, puii au dat buzna peste ea şi au mîncat cu uşurinţă boabele de strugure înfipte în ţepii din spinarea mamei lor".

PISICA DIN CELULA ÎNCHISORII

ÎN GENERAL SE SPUNE despre cîini că ar fi animale din perioada de vagabondaj a omului, iar despre pisici, că ar fi animalele unui loc anume. Cu alte cuvinte, cîinele este legat de om, pe cînd pisica, de locul respectiv.

Această întîmplare trăită de mine probează tocmai faptul că pisica este mult mai legată de loc decît de om :

În celulele deţinuţilor politici din închisoarea Paşakapîsî din Üsküdar era o pisică neagră. Frumuseţea cu totul neobişnuită a ochilor ei verzi era şi mai mult pusă în lumină de negrul scînteietor al părului scurt. Se născuse şi crescuse în închisoare, nu ieşise niciodată dincolo de zidurile ei, era ceea ce s-ar numi fără greş o pisică a închisorii. Nu mîncase deloc, nici măcar o dată, ficat. Pentru că nu era deprinsă, nu arăta mare poftă pentru salam ori alte asemenea delicatese. Bine, dar atunci ce mînca biata de ea ? Fărîmiţam bine pîinea primită drept tain în închisoare, o frămîntam între degete pînă făceam, din fărîmiţe, cocoloaşe de mărimea unei alune. Aceasta era mîncarea pisicii noastre din celula deţinuţilor politici. Dacă nu făceam din miezul de pîine cocoloşi tari, nu mînca.

Era atît de curată, că nici iarna, pe zloată şi noroi, nu i-am văzut vreodată lăbuţele murdare. Noaptea se cuibărea în aşternutul vreunuia dintre noi, îşi punea capul pe pernă şi aşa dormea. De multe ori îi plăcea să se culce pe spate.

S-a decretat amnistia generală şi toţi deţinuţii au fost eliberaţi. Închisoarea a rămas goală. Într-o zi, pe stradă, mă întîlnesc cu unul din gardienii închisorii. L-am între-

bat, printre altele, **și despre pisica noastră** din celula deținuților politici.

— Dacă ați ști ce-a pătimit, săraca, îmi spuse el trist. După ce ați plecat cu toții, n-a mai ieșit deloc din celulă. Nimeni nu și-a dat seama... A rămas în celulă fără să mănînce nimic... Și într-o zi i-am găsit leșul într-unul din paturile suprapuse...

ŞARPELE ŞI PRIGORIA

DOMNUL MUSTAFA INGE ne spune aşa despre o întîmplare la care a fost martor. :

În satul nostru, în piaţa din faţa geamiei, era un salcîm. O prigorie îşi făcuse cuibul acolo. Se vedeau ciocurile celor trei pui din cuib. Prigoria, zisă şi albinărel, este o pasăre niţel mai mare decît vrabia.

Pe cînd noi, patru prieteni, şedeam sub un umbrar din piaţă, am văzut prigoria-mamă cum se învîrte de colo-colo şi ciripeşte. Ne uităm, şi vedem un şarpe care se căţăra drept spre cuibul de pe copac. Mama-prigorie dă roată, necontenit, în jurul şarpelui. Unul dintre prietenii noştri, care avea o lopată în mînă, se repede către copac ca să omoare şarpele. Un altul îi spune :

— Stai, nu atinge şarpele pînă nu ajunge la cuib, să vedem, prigoria-mamă ce-o să facă ?

Ne-am aşezat la pîndă. Pasărea s-a tot învîrtit, a ciripit tînguitor, a zburat şi spre noi de cîteva ori, ca şi cum ne-ar fi cerut ajutorul. Pînă la urmă s-a îndepărtat puţin, ca să revină numaidecît. Ne-am uitat la ea cu atenţie ; în cioc avea o albină. Se rotea în jurul capului duşmanului. Vîrît de-a binelea în cuib, şarpele şi-a deschis gura. Şi-atunci, chiar în acea clipită, prigoria-mamă şi-a lăsat albina din cioc drept în gura deschisă a şarpelui. Pesemne că albina l-a înţepat, pentru că el s-a lăsat păgubaş — şi poc ! a căzut la pămînt. Iar prigoria-mamă, cu un ciripit plin de bucurie, s-a dus în cuib lîngă puii ei.

DARUL URSULUI

ASAF ERTEKIN, DIRECTORUL „Tipografiei Istanbul", mi-a povestit :

În munţii Taurus, un ţăran s-a dus în pădure şi s-a apucat să taie un copac mare. A venit un urs care s-a aşezat în faţa tăietorului de lemne şi nu l-a mai slăbit din ochi. Prin ţinuturile acelea sînt urşi cu duiumul... Nu atacă omul. De aceea, tăietorul de lemne n-a dat nici o atenţie ursului.

Pentru ca să despice ditai bradul, ţăranul a vîrît o pană într-o crăpătură a trunchiului şi un timp a lovit în ea cu dosul toporului. La amiază, s-a tras mai la o parte ca să mănînce. Atunci ursul s-a apropiat de trunchi şi, ca un copil neastîmpărat, a început să se joace cu pana din despicătura trunchiului. A tot clătinat-o, cînd într-o parte, cînd într-alta, pînă ce pana a sărit pe neaşteptate de la locul ei, şi piciorul ursului a fost prins în despicătura din arbore. Ursul urla de durere. Tăietorul de lemne dădu fuga, băgă în crăpătură o pană şi mai lată cu care lărgi despicătura şi eliberă piciorul ursului. Acesta, odată slobozit, a plecat şchiopătînd şi gemînd.

A doua zi de dimineaţă, tăietorul de lemne, care nu reuşise să-şi termine lucrul în ziua aceea, s-a dus din nou în pădure. Spre mirarea lui, pe despicătura din trunchiul bradului îl aştepta un fagure de miere... Omul a înţeles că ursul îi adusese miere drept mulţumire pentru binele pe care i-l făcuse cu o zi înainte.

GĂLBIOR ŞI HANÎM

SCRIITORUL MÜŞERREF HEKIMOĞLU mi-a povestit :

Bunicul meu era doctor. Cînd a îmbătrînit, s-a stabilit în Bozüyük. Aici, ca să îngrijească de bolnavii din satele din împrejurimi, îşi luase o şaretă trasă de o iapă pe care o chema Hanîm — Doamna. Tata mare mai avea şi un cîine. Nu era de rasă ; o corcitură oarecare, cu numele de Sarî — Gălbior.

Gălbior şi Hanîm ţineau foarte mult unul la altul. Se jucau împreună. Cînd bunicul se urca în şaretă şi pleca de-acasă, Gălbior să lipsească ? ! Da' de unde ! Era legat în spatele şaretei, şi mergea şi el, neapărat, dimpreună cu Hanîm. Dacă bunicul trebuia să se ducă în sate mai îndepărtate, înainte de a pleca îl închidea pe Gălbior în grajd. Cînd la vreo două-trei ceasuri i se dădea drumul, Gălbior adulmeca numaidecît urmele de copită ale lui Hanîm, şi o pornea la drum. Oriunde ar fi mers Hanîm, el o găsea şi, fericit, o însoţea înapoi acasă.

A venit vremea cînd bunicul a îmbătrînit atîta, încît n-a mai fost cu putinţă să mai cutreiere satele. Drept care Hanîm a fost vîndută dimpreună cu şareta.

Cumpărătorul a dus-o pe Hanîm în regiunea Denizli, la Buldan. Cînd Hanîm ne-a părăsit casa, l-am legat pe Gălbior şi timp de trei zile şi trei nopţi nu i-am dat drumul, ca nu cumva s-o ia pe urmele ei. Cînd, în sfîrşit, l-am slobozit, Gălbior a şi început s-o caute. Umbla întruna, pleca departe, departe, apoi iarăşi se întorcea acasă. Aşa a căutat-o cincisprezece zile. Mergea cale destul de lungă şi revenea la noi. Într-o zi, însă, a plecat şi nu s-a mai întors.

Am umblat după el mult și bine, dar nu i-am mai dat de urmă. După o vreme, de la Buldan ni s-a dat de știre despre soarta lui Gălbior. Tot răscolind pretutindeni ca să dea de urmele lui Hanîm, Gălbior le-a și găsit. A mers mult, tot adulmecînd.

La vreo lună și jumătate de la plecarea lui de acasă, Gălbior își face apariția în curtea noilor stăpîni ai lui Hanîm. Între Bozüyük și Buldan sînt nici mai mult nici mai puțin decît șase sute de kilometri. Cînd a intrat în curte, Gălbior era atît de istovit, atît de prăpădit, încît s-a prăbușit la picioarele prietenei sale, de unde nu s-a mai putut ridica vreodată. A murit acolo.

VITEJIA LUI PICĂTURĂ

ERA O ZI PLOIOASĂ. Fiul meu, Ali, a văzut pe stradă un pisoiaș ud leoarcă. I s-a făcut milă de el și l-a adus în casă. Era atît de mic pisoiul, încît i-am pus numele Damla — Picătură. Picătura aceea a crescut, a crescut și a ajuns un... lac. O pisică mare, bine îngrijită, bine hrănită... Și, pe deasupra, și o pisică grozav de războinică și crudă. O pisică hoinară, așa cum scrie la carte. Cu urechile sfîrtecate în lupte, veșnic murdară, numai răni și vînătăi...

Odată, pe un gard mai scund, în partea dinspre drum, stăteau vreo cinci-șase pisici. Damla se îndrepta și ea într-acolo, pășind cu demnitatea-i obișnuită... Pe neașteptate, cîinele lup al vecinului țîșni din poartă și se năpusti asupra lor. Pisicile s-au împrăștiat care încotro. Fiecare a fugit pe unde a nimerit : pe copaci, pe garduri, prin case... Cîinele lup și lătra, și dădea întruna din coadă. Părea că dacă vreuna din pisici i-ar fi picat în labă, ar fi făcut-o fărîmițe, fără nici cea mai mică șovăire.

În vremea aceasta, Picătură își vedea de treabă ; înainta drept spre cîinele lup, ca și cum nu s-ar fi petrecut nimic deosebit. Acesta încearcă s-o sperie și pe ea, făcîndu-se că vrea să se năpustească asupră-i. Ea nici nu a fugit, nici nu a făcut pe nepăsătoarea... Și-a înfoiat nițeluș blana, și-atît. Văzînd că nu-i chip s-o impresioneze pe Picătură, și ca totuși să-și apere prestigiul, cîinele lup a stat pe loc, prefăcîndu-se în mod voit că nu-i ia în seamă prezența. Cînd trecu prin fața lui, Picătură a început să se lingă alene și să-și purice coada.

De-atunci am fost martor de mai multe ori la aceeași scenă : cîinele lup, dușman declarat al tuturor pisicilor, le

gonea şi le risipea buimace, oriunde le întîlnea. În schimb, cum dădea cu ochii de Damla a noastră, se făcea că nu o vede, ca să nu-şi pună în primejdie demnitatea. Iar Picătură parcă într-adins se aşeza în faţa lui şi se lingea, tacticoasă.

S-AU VĂZUT ADESEA CAZURI de cîini şi pisici care, crescînd şi trăind împreună în aceeaşi casă, s-au împrietenit. Dar o prietenie ca aceea dintre cîinele şi motanul nostru nu prea se poate întîlni atît de des.

De la răposatul doctor Yusuf Balkan luaserăm un pisoi. Avea părul scurt şi alb de tot. De aceea îi şi puseserăm numele Akoglan, adică Flăcăul Alb. Cu timpul, numele lui Akoglan s-a preschimbat într-unul mai scurt, Ako. Ako era un motan cu trupul lung, pîntecul supt, cu picioare înalte şi muşchi elastici. Nu semăna deloc cu frumoasele pisici de pe cărţile poştale. Cînd, în grădina cu iarba de un verde crud, îşi întindea muşchii şi se arcuia, fugind în salturi, amintea de o panteră albă în miniatură.

Motanii sînt, în general, duşmanii puilor de pisică, cărora le sar la gît să-i sfîşie. Ako al nostru, dimpotrivă. Strîngea, iarna, de pe stradă, pe toţi pisoii nimănui şi ni-i aducea acasă. Odată, ce să vezi ? Ne-a cărat în casă, apucîndu-l cu dinţii de ceafă, un pui de pisică numai piele şi os. Pe toţi aceşti mici hoinari fără căpătîi îi lingea, îi spăla, îi usca şi îi încălzea, ţinîndu-i între labele lui...

Cînd Ako a împlinit un an, am luat şi un pui de cîine. Cum era foarte mic, ne-am hotărît să-i zicem Nokta — Punct. Cînd Nokta a venit la noi, Ako s-a supărat pe toţi ai casei, ros de o gelozie făţişă. Nu mai răspundea cînd îl chemam. Ne purta pică, pur şi simplu. La început nu i-a dat nici o atenţie lui Nokta. Parcă nici n-ar fi existat. Supărarea lui a ţinut vreo cincisprezece zile. Apoi pesemne că şi-a dat seama că nu-i slujea la nimic, pentru că, încetul

cu încetul, s-a apropiat de **Nokta**. **Ba** chiar s-au împrietenit și au început să se joace împreună.

Cățelușul căruia îi dăduserăm numele de Punct, pentru că era foarte mic, a crescut și s-a făcut un ditai cîine. Dar numele îi rămăsese tot Punct.

Într-o zi l-am băgat pe Punct în baie, ca să-l spălăm. Cum l-am vîrît în apa călduță și am început să-l săpunim, Punct s-a pornit să latre jalnic. Auzindu-l, Ako a venit într-un suflet la ușa băii pe care noi, din prevedere, o închiseserăm. Miorlăia și zgîria ușa ca s-o deschidem. Atîta tărăboi a făcut, atîta a miorlăit și a zgîriat ușa cu ghearele, încît, pînă la urmă, ne-am văzut nevoiți să-i deschidem. Cu amîndouă labele proptite de cadă, Ako nu-l slăbea din ochi pe Punct, pe care îl spălam.

În sfîrșit, l-am scos pe Punct din baie. El s-a scuturat și a fugit, apoi s-a dus de s-a ghemuit într-un loc mai retras. Tremura. Ako a alergat la el și s-a lungit peste Nokta cel mare. I-a luat capul între labe și a început să-l lingă. Și nu s-a dezlipit de lîngă Punct pînă ce acesta nu s-a uscat. Atunci au început amîndoi să alerge și să se joace împreună.

„IA, DRAGĂ !"

PROFESOARA MEDIHA ESENEL îmi povestește :

Prietena mea, Türkian, care locuiește pe malul mării, la Moda, la ultimul etaj al unei case, are o papagaliță pe care-o cheamă Geako. Pentru că stăpîna, de cîte ori îi da de mîncare îi spunea „Ia, dragă ! Ia, dragă", Geako se învățase și ea să spună „Ia, dragă !"

Colivia papagaliței e într-un coridor de lîngă bucătărie. Pentru că se face cald, ușa de la balcon stă deschisă. O vrăbiuță care-a intrat pe ușa deschisă a balconului s-a împrietenit de minune cu Geako. Străbate coridorul țopăind și se așează pe colivie. Iar Geako cum o zărește pe vrăbiuța prietenă, se bucură atît de tare, că nu mai știe ce să facă : bate din aripi, își umple ciocul cu semințe, își scoate capul afară din gratiile coliviei și aruncă în fața vrăbiuței semințele din cioc. Și, în timp ce vrăbiuța le mănîncă, Geako o îndeamnă întruna : „Ia, dragă ! Ia, dragă !"

RĂZBUNAREA CĂMILEI

ERHAN UCEAR, UN CITITOR al meu din Eskişehir mi-a povestit, în scris, întîmplarea ce urmează :

„În satul unde îmi petreceam vacanţa, unul dintre bătrînii ţărani care bătuse în lung şi în lat drumurile Anatoliei, însoţind caravanele de cămile, mi-a spus o amintire de-a sa :

Căram cu cămilele grîu, orz sau lut pentru olărit. Odată, cînd încărcaserăm lut, cămila mea nu înţelegea să se urnească de jos cu nici un chip. Celelalte o porniseră la drum, în timp ce a mea se împotrivea cu îndîrjire. Orice am încercat, n-am izbutit s-o fac să mă asculte. Neavînd încotro, am folosit ultima soluţie : bătaia. Am început s-o lovesc cu bîta din mînă. Pesemne că am atins-o şi la cap, pentru că am văzut că i se prelinge din bot o dîră subţire de sînge... Silită de bătaie, a catadixit să se ridice în sfîrşit. Cînd i-am ajuns din urmă pe ceilalţi cămilari şi am povestit unuia dintre ei ce am păţit, el a strigat înspăimîntat : „Vai ţie ! Poţi să plăteşti cu viaţa bătaia pe care i-ai dat-o cămilei !“ Spre miezul nopţii am ajuns la un han unde am şi mas. „Să nu care cumva ca în noaptea asta să-ţi faci aşternutul, aşa cum ne e obiceiul, lîngă cămila ta, m-a sfătuit prietenul meu. Pune-ţi în culcuş desagii cu nutreţ, înveleşte-i în pătură, ca şi cum ai fi culcat acolo, iar tu du-te şi ascunde-te lîngă grajd. Acolo să dormi !“

Am făcut întocmai cum mi s-a spus. Dimineaţa, devreme tare, ne-a trezit o larmă grozavă. Cînd ne uităm, cămila mea ridica în aer pătura pe care o apucase cu dinţii şi o scutura strașnic, apoi o trînti jos şi începu şi s-o muşte, şi s-o calce în picioare. A făcut fărîme desagii, iar aşternutul

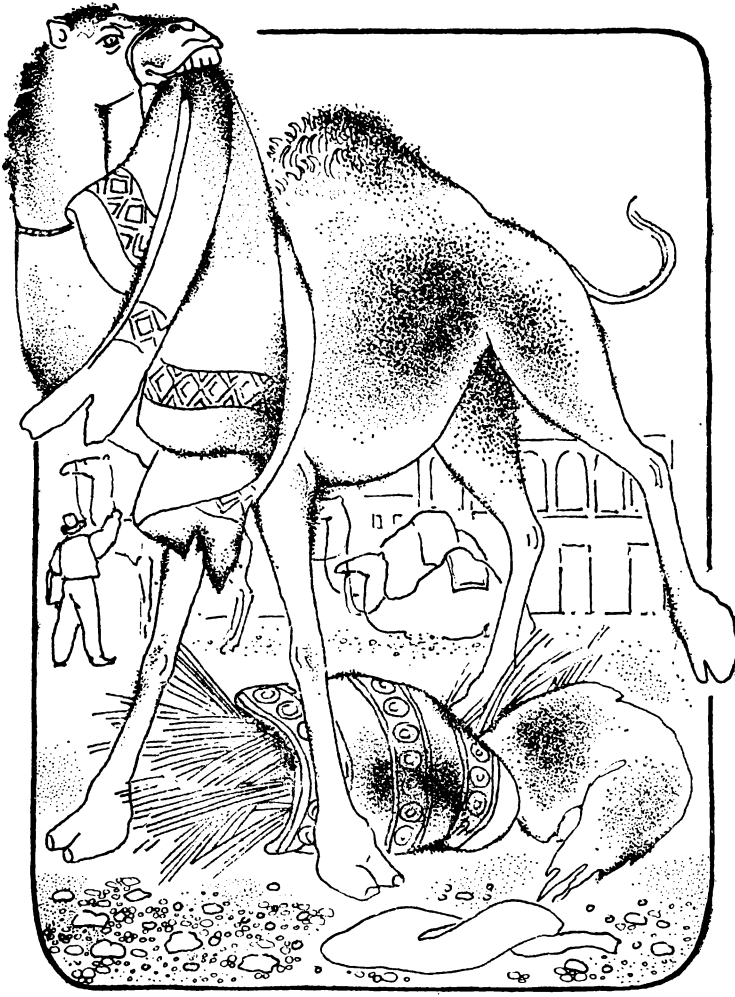

mi l-a sfîşiat fîşii-fîşii. Ne-am bulucit cu toţii şi abia-abia am izbutit să domolim cămila furioasă. Dacă nu l-aş fi ascultat pe prietenul meu, cămilar cu experienţă, şi nu m-aş fi culcat lîngă grajd, cămila răzbunătoare mi-ar fi luat viaţa chiar în noaptea acea.

De-atunci n-am mai bătut niciodată vreo cămilă."

ACTORUL CARE-ŞI IUBEA PROFESIUNEA

ÜLKÜ TAMER MI-A POVESTIT o istorioară adevărată:

Sînt mulţi actori care, fie la repetiţii, fie chiar la spectacol, sosesc cu întîrziere la teatru. Cei care, cînd le vine rîndul să iasă pe scenă, întîrzie, stîrnesc o mare nelinişte. A existat însă un actor care n-a întîrziat niciodată. Se prezenta întotdeauna la uşa din dos a teatrului cu zece-cinci-sprezece minute mai înainte de a-i veni rîndul şi aştepta în culise momentul cînd să intre în scenă. Actorul acesta atît de corect era un cîine al cărui stăpîn îl aducea la fiecare reprezentaţie.

În teatrul fraţilor Kent, din Harbiye, se căuta un cîine pentru rolul din piesa „Oameni şi şoareci". Şi s-a găsit. Cîinele cuiva care locuia în Şişli a trecut cu succes probele. Stăpînul încasa de la teatru o sumă pentru actoria cîinelui său. Seară de seară, la o anumită oră, cîinele care intra pe uşa din dos a teatrului îşi aştepta în culise rîndul.

„Oameni şi şoareci" s-a jucat săptămîni de zile. Cînd a venit vara, fraţii Kent şi-au închis teatrul şi au plecat în turneu. Cîinele rămăsese în Istanbul, acasă.

În seara zilei în care trupa pleca în turneu, la uşa din dos a teatrului s-a auzit un lătrat stăruitor. Cînd au deschis uşa şi s-au uitat, cîinele care deţinuse rol în piesa „Oameni şi şoareci" fugise de-acasă, de la stăpînul său, şi venise la datorie exact la ora de totdeauna...

S-a telefonat stăpînului care era foarte îngrijorat. De ore întregi îşi căutase cîinele, crezînd că s-a pierdut.

PISICA ISTEAȚĂ

— LA O REUNIUNE — îmi spunea profesoara Mediha Esenel — noi toate ne lăudam cu isteţimea bunilor noştri prieteni, cîini şi pisici... „Pisica ce bea apa care picură de la cişmea"... „Pisica ce-şi face nevoia în closet"... „Pisica şi cîinele s-au împrietenit"..., „Canarul deprins să stea pe capul cîinelui"... Şi încă multe alte asemenea lucruri mai puţin obişnuite.

La urmă, o doamnă care tăcuse tot timpul, vorbi despre agerimea pisicii ei, într-o singură frază, ca şi cum ne-ar fi împărtăşit ceva cu totul lipsit de importanţă :

— Pisica mea sună la uşă ca să-i dăm drumul în casă !

Ne-am închipuit că glumeşte, am făcut haz şi am trecut la alte subiecte de discuţie. Dar eu, după un timp, am fost martoră că pisica acelei doamne suna, într-adevăr, la uşa de la intrare. Era o casă veche, cu două caturi, din Istanbul. Chiar lîngă uşa dinspre stradă se afla o fereastră cu gratii. Pisica sare pe fereastra aceea şi întinde o labă din faţă la soneria aflată aproape. Apasă cu lăbuţa pe butonul soneriei şi sună de cîteva ori pînă i se deschide uşa. M-am minunat cînd am văzut-o.

— Mai mult decît atît, mi-a spus stăpîna, sună într-un fel aparte, încît recunosc numaidecît că ea, şi nu altcineva, este cea care sună.

STATORNICA PRIETENIE A LUI ȚOP-ȚOP SELIM

POETUL ÜMIT YAŞAR OGUZGEAN mi-a spus o întîmplare trăită de el.

Venisem din Ankara la Istanbul. Aici treburile nu mi-au mers prea bine. Treceam prin zile grele. Pe cînd în vremurile mele bune prietenii nu-mi lipseau deloc, în momentele acelea de cumpănă nu le păsa de mine, nu mă cercetau defel. Iar eu, tocmai pentru că mă aflam la ananghie, nu îi căutam, aşteptam ca ei să mă caute pe mine. Datorită nestatorniciei în prietenie a oamenilor, devenisem pesimist şi orgolios.

Locuiam într-o casă în cartierul Bomonti, la etajul trei. Aveam doi canari. Într-o zi sună la noi copiii vecinului. Cînd deschid, în uşă stăteau vreo trei-patru băieţi. Primul dintre ei ţinea în palmă un pui de vrabie rănit.

— Nene, noi abia-abia am scăpat puiuţul ăsta de vrabie din gura pisicii. Îl înhăţase pentru că nu e încă în stare să zboare cum trebuie. Ştim că dumneavoastră iubiţi păsările. N-aţi vrea să luaţi puiul ăsta rănit de vrabie şi să-l îngrijiţi ?

Am luat pasărea. I-am doftoricit rana. Cum aveam acasă o colivie goală, am pus-o în ea. După trei-patru zile se făcuse bine. Dar poate şi pentru că avusese păţania cu pisica, era o pasăre urîtă, fără nici un haz ca înfăţişare, dar tare simpatică în felul ei de-a fi. Se deprinsese atît de mult cu mine, încît atunci cînd îi puneam dinainte apă şi seminţe, ciripea a cîntec, de parcă ar fi vrut să-mi vorbească. În fiecare dimineaţă cînd mă dădeam jos din pat şi mă duceam la baie, treceam prin faţa coliviei ei. Numaidecît începea să-şi ciripească cîntecul. Eu îi deschideam colivia şi o aşe-

zam pe umăr. Cît timp mă splălam pe față, se învățase să-mi stea sau pe umăr sau pe cap. Și cînd ieșeam din baie, nu o puneam la loc în colivie, ci o lăsam slobodă prin casă.

Îi pusesem numele de Selim. Dar cei doi fii ai mei, pentru că mergea țopăind, îi ziceau Zîpzîp, adică Țop-Țop. Porecla de Zîpzîp s-a adăugat astfel numelui de Selim, și vrăbiuța a devenit Zîzîp Selim, adică Țop-Țop Selim... Atîta se obișnuise ca dimineața să mi se așeze pe umăr, încît, dacă mă prefăceam că trec fără s-o iau, se zbătea în colivie lovindu-se ca bezmetică de gratii și ciripea a tînguire.

Într-o zi de primăvară, pe la amiază, mă aflam singur acasă. Țop-Țop Selim era în colivia pusă în fața geamului dinspre balcon. Pe balcon a poposit un stol de vrăbii care nu mai conteneau cu ciripitul și zbenguiala. M-am uitat la Țop-Țop Selim. Din colivie, privea cu tristețe la semenii care, afară, în libertate, se jucau, zburau, cîntau. Cel puțin așa mi se păruse mie, că vrăbiuța noastră e tristă ; de știut cum se simțea ea într-adevăr, n-aveam de unde să știu. Mi s-a strîns inima la gîndul că suferă. Locul ei era afară. Nu era o pasăre de colivie. Trebuia să zboare, să scurme, căutîndu-și singură hrana, să se împerecheze, să aibă pui. Am scos-o din colivie și am lăsat-o slobodă în balcon. O vreme, nu s-a alăturat celorlalte vrăbii. Cînd am văzut că nu-și ia avînt să zboare, că nu se duce la celelalte, am împins-o cu mîna și am gonit-o. Țop-Țop Selim a zburat, s-a dus. Seara, cînd copiii au venit în casă, s-au întristat foarte mult că i-am dat drumul lui Țop-Țop Selim. Am încercat să-i fac să înțelagă că nu aveam dreptul să-i răpim libertatea, că nu aveam dreptul s-o ținem închisă în colivie.

A doua zi, m-am trezit dimineața și, ca de obicei, m-am îndreptat spre baie ca să mă spăl ; trecînd prin fața coliviei goale a lui Țop-Țop Selim, mi-am amintit de vrăbiuță, cînd am auzit niște bătăi mărunte în geamul de la balcon. La început, nu le-am luat în seamă. Dar cum bătăile în geam nu s-au oprit, mi-am întors capul să mă uit despre ce e vorba. Atunci, ce să văd ? Țop-Țop Selim al nostru lovește cu ciocul în geamul balconului, ca să-l iau pe umăr

ca în fiecare dimineaţă ! În zilele în care oamenii, ba chiar şi prietenii îmi arătaseră atîta nepăsare, dovada aceasta de statornică prietenie din partea unei vrăbii m-a înduioşat foarte tare. Am început să plîng. Soţia mea s-a trezit şi a venit la mine. Cînd a văzut ce se întîmplă, a izbucnit şi ea în lacrimi. Apoi au venit şi copiii.

Ţop-Ţop Selim, vrăbiuţa noastră, încă mai lovea geamul cu ciocul, în semn că doreşte să o iau înapoi. Nu încăpea nici o îndoială, ea era. O recunoscuserăm cu toţii, numai-decît, după urîţenia ei atît de aparte.

Copiii mei au stăruit să iau vrăbiuţa înăuntru. Nu am luat-o. N-avea să fie fericită trăind închisă în colivie, lipsită de tovărăşia neamului ei. Oricum, pentru ea era mai bine să se deprindă cu libertatea. Trebuia să ne uite. Noi eram aceia care aveam să suferim cel mai mult despărţirea, căci nu aveam să uităm niciodată pe Ţop-Ţop Selim. Am gonit din nou vrăbiuţa, am silit-o să zboare de la noi. De-atunci Ţop-Ţop Selim nu s-a mai arătat deloc, niciodată.

AMATORUL DE PASTRAMĂ

VAHAP IYISON, FUNCȚIONAR LA VAMĂ, mi-a povestit o pățanie cu ciinele său :

Cîțiva amici — mi-a spus el — fuseserăm invitați să cinăm la prietenul nostru necăsătorit, Mehmet Mert.

Ne-am dus, cu toții, să tîrguim diferite aperitive de la un magazin de delicatese, și am venit acasă. Aici ne-am dat seama că ar fi trebuit să mai cumpărăm cîte ceva. Am lăsat pachetele din mînă pe masă și, laolaltă cu gazda, am plecat să luăm ce mai lipsea, apoi ne-am înapoiat acasă. Cînd am pus masa, am văzut cu mirare că, din pachetele pe care le aduseserăm de la început și le lăsaserăm pe masă, cel cu pastramă lipsea. În timp ce noi făceam tot felul de presupuneri asupra locului unde uitasem pachetul cu pastramă, stăpînul casei, Mehmet Mert, se uita țintă la buldogul mare, care se ascunsese într-un ungher, și repeta :

— Las' că dau eu acuma de urma pastramei...

Pe cînd buldogul ne privea vinovat, clipind des, gazda ne spuse :

— Nu e la primul lui furt de pastramă...

Apucă apoi un baston și, amenințînd ciinele cu el, începu să-l ia la întrebări, certîndu-l ca pe un om :

— Unde-i pastrama ? Hai, zi iute, unde-ai ascuns-o ? Iute !

Buldogul, încercînd, stingherit, să-și bage între picioare coada-i scurtuță, începu să se tăvălească la picioarele stăpînului, plin de căință.

— Nu ți-am dat eu, ieri abia, un sfert de chil de pastramă ? Nerușinatule ! Hoț neobrăzat ! Spune, hai spune odată, ce-ai făcut cu pastrama ?

Tot timpul acesta, Mehmet Mert lovea cu bastonul bulldogul care scheuna.

Pînă la urmă cîinele, cu trupul zgîrcit, s-a dus în bucătărie. Noi, după el. Îl urmăream cu interes, întrebîndu-ne ce are să facă. A răsturnat pe jos cutia de gunoi aflată la bucătărie. Cum tinicheaua era plină, a golit-o cu dinții și cu ghearele, și tocmai de dedesubtul ei a scos hîrtia în care fusese învelită pastrama.

Ce se întîmplase? Cînd noi părăsiserăm casa cu toții, pentru ultimele tîrguieli, buldogul a tras frumușel pachetul cu pastramă de pe masă, l-a deschis, a mîncat ce era în el, apoi, ca nu cumva să i se bage de seamă fapta, datorită hîrtiei care rămăsese la vedere, a vîrît-o în fundul cutiei cu gunoi...

CALUL CARE A SALVAT VIAŢA JOCHEULUI SĂU

JOCHEUL SAIM HARMANBAŞÎ POVESTEŞTE despre un cal crescut de el :

Din 1965 încoace am crescut mulţi mînji. Dar, dintre toţi aceştia, cel mai legat am fost de Cigdem, Şofran, de care m-am ocupat în anul 1969. El mi-a salvat viaţa.

Şofran era un cal atît de blînd, că se ducea la oricine îl chema. Dar nu mînca zahăr decît din mîna mea, dintr-a altcuiva, ferit-a sfîntul ! Cînd se îmbolnăvea şi i se făceau injecţii, nu se împotrivea deloc, ba chiar îşi întindea gîtul, ca să uşureze munca doctorului. N-a existat nimeni pe care să-l fi zvîrlit jos din spinarea lui, ori să-l fi lovit cu copita. Cînd era potcovit, nu trebuia să-i legi picioarele sau să i le ţii, atît de cuminte şi de blajin era. La un concurs, [illegible] roape de sfîrşitul curselor de la Istanbul, cînd m-am îm[illegible]dicat de picioarele calului din faţă, Şofran şi cu mine [illegible]-am prăbuşit amîndoi odată. Îmi pierdusem cunoştinţa. [illegible]nd mi-am deschis ochii, Şofran, la căpătîiul meu, mă [illegible]

Îl pregăteam pe Şofran pentru cursele de la Adana. Într-o dimineaţă, după ce ne isprăvisem antrenamentul, am descălecat şi, ca de fiecare dată, ţinîndu-l de coadă, l-am mînat la boxă, să i se zvînte năduşeala. Cînd îmi ridic capul, văd gonind drept spre mine pe cel mai nărăvaş armăsar din regiune. Nu aveam nici unde, nici cînd să fug din calea lui. M-am ghemuit lîngă grilajul de fier. Îşi ridicase copita spre capul meu, cînd Şofran, calul acela atît de blînd, a zvîrlit pe neaşteptate o copită.

Dac-ar fi lovit în mod normal, copita lui m-ar fi atins pe mine. Şofran însă şi-a slobozit copita pieziş, ferindu-mă

cu grijă și atingîndu-l pe atacator. Acesta, năucit de intervenția neprevăzută, s-a îndepărtat. Și astfel Șofran mi-a salvat viața.

Șofran și-a dobîndit faima ca armăsar care, aparținînd Jochei Clubului din Turcia, a cîștigat cele mai multe pariuri. După fiecare alergare mi-era teamă nebună că va fi cumpărat. La a paisprezecea cursă pe care a cîștigat-o, nimeni nu l-a mai putut cumpăra. Șofran era atît de legat de mine, că dacă eu eram împiedicat să particip la curse — din pricina bolii sau ca pedeapsă — și vreun coleg de-al meu îl încăleca, nu cîștiga niciodată premiul întîi, dar dacă-l încălecam eu, nu alerga, zbura...

UN MĂGAR DEMN DE RESPECT

ASYE ELICIN, SOȚIA SCRIITORULUI Emin Elicin, mi-a povestit următoarea întîmplare :

Mătușa mea, care trăia la țară, avea de douăzeci de ani un măgar. Timp de douăzeci de ani, măgarul acesta bătrîn se învățase atît de mult cu stăpîna lui, încît mereu încerca să-i împărtășească cîte ceva din ce credea și simțea el, scoțînd niște sunete și niște mormăieli nemaiîntîlnite la semenii lui. Cînd mătușa mea își punea vreo basma nouă, el i-o trăgea pînă i-o scotea de pe cap, căci ținea neapărat ca stăpîna să-și acopere capul numai cu basmaua cea veche, cu care era deprins el s-o vadă. Mătușă-mea, cînd o căutai, îl împrumuta vecinilor care aveau nevoie de el la căratul poverilor. Dacă însă vecinul îl încărca prea mult, la înapoierea acasă, măgarul îl pîra mătușii, prin niște sunete aparte arătîndu-și dezaprobarea. Și nu se mulțumea numai cu atîta : oriunde-l vedea pe cel care, după părerea lui, întrecuse măsura, îl mușca și-l lovea cu copitele ; nu-i mai căra niciodată poverile, și dacă, totuși, era silit s-o facă, arunca greutatea din spinare și fugea.

Într-o zi mă dusesem împreună cu mătușa mea la o livadă aflată la vreo patru-cinci kilometri departe de casă. Și, bineînțeles, am luat cu noi și măgarul. Am cules pere. Spre seară, am pus coșul cu pere pe spinarea măgarului care, în felul său, prin sunetele lui aparte, încerca să-i spună ceva mătușii, lîngă care se dusese. Cum stăpîna nu i-a dat nici o atenție, el s-a împotrivit, n-a vrut să meargă. Silit totuși, a încercat să mă azvîrle din spinarea lui, astfel că, vrînd-nevrînd, m-am văzut nevoită să mă dau jos. Cum am atins pămîntul, el, luînd-o la goană spre sat, prin salturi și

sărituri bezmetice, a reușit să azvîrle și coșul plin cu pere. De data aceasta, mătușă-mea, din urmă, i-a strigat :

— Bravo ție ! Pleci de unul singur... E bine așa ? Hai, spune-mi, după tine, eu ce-ar trebui să fac ?... Frumos îți șade, nu ? Tu să te duci acasă, fîțîindu-te fără pic de rușine, și eu să vin în urma ta, cu ditai coșul de pere...

Cînd mătușa mea l-a luat la rost, măgarul deodată s-a oprit din fugă. Ca un om care ascultă ce i se spune, și-a întors capul și și-a ascultat atent stăpîna. Apoi a venit înapoi, lîngă stăpîna lui, și și-a lăsat capul în jos, plin de căință. Mătușa i-a pus în spinare coșul cu pere și s-a urcat și ea. Măgarul, de astă dată fără nici o necuviință, a luat-o domol spre sat.

Eu, atunci, plină de admirație, i-am zis mătușii mele :

— Un astfel de măgar nu-ți poate stîrni decît respectul.

CURAJUL PE CARE ȚI-L DĂ FRICA

TURAN TAȘTAN, UN CITITOR de-al nostru din Izmir, îmi scrie :

„M-am născut în comuna Tonuz din plasa Șarkîș a Sivas-ului. Aveam un ciine micuț de tot, căruia îi dădusem numele de Sarî, Gălbiorul. Prin locurile noastre iernile-s și foarte grele și foarte lungi. Într-o noapte de iarnă, cu zăpadă și ger, nu știu cum s-a întîmplat că Gălbior a rămas afară. În asemenea nopți de iarnă, lupii coborau pînă în ulițele satului. Astfel s-a făcut că în noaptea aceea un lup a venit în fața casei noastre. Pesemne că Gălbior, un cățeluș neajutorat, atunci cînd l-a văzut pe lup s-a speriat cumplit. Desigur că, încolțit, o fi fugit el destul de mult, bezmetic, cînd într-o parte, cînd într-alta, încercînd să scape dar, cum pînă la urmă nu și-a aflat scăparea, a sărit la burta lupului cu curajul pe care ți-l dă frica ; apucînd strîns cu dinții, și-a înfipt colții în ea și n-a mai lăsat-o din gură. Pînă dimineața așa au rămas. Dimineața, cînd tata a deschis poarta, Gălbior și-a scos dinții din burta lupului și, ca o săgeată, a țîșnit pe ușă drept în casă, fugind de lup. Ne-am uitat la fiară. Murise de mult. Gălbior, pentru că n-avea de unde să știe că lupul murise, pînă dimineața nu-și slăbise strînsoarea colților lui mici din burta fiarei. Din ziua aceea am avut mare grijă ca noaptea Gălbior să nu mai rămînă pe-afară.".

EXISTĂ ANIMALE CARE ne displac, faţă de care nu simţim nici o atracţie, ca şerpii ori şoarecii... Nu mi-era frică de şoareci, ca unora dintre femei, dar nu-mi plăceau. îmi provocau dezgustul. De unde să ştiu că va veni o zi cînd mă voi împrieteni cu şoarecii despre care am declarat sus şi tare că mi-e greaţă, de unde să ştiu că numai şoarecii vor fi aceia care, în zilele de grea cumpănă pentru mine, îmi vor fi atît de apropiaţi ?

Mă aflam din nou în închisoare singur într-o celulă. Odaia strîmtă, unde abia încăpea un pat, nu avea ferestre. Spînzurată de tavan foarte sus era o lampă chioară. În locul acela atît de îngust am stat cu zilele, cu săptămînile. Fără să văd chip de om... Viaţa mi se scurgea fără să văd nu numai chip de om, dar nici măcar vreo vietate oarecare...

Nici ziare, nici cărţi, nimic.

Şi iată, atunci, în acele împrejurări atît de grele, şoarecii mi-au făcut cel mai mare bine : nu m-au lăsat singur. Mi-au arătat prietenie.

Era într-o zi, ori poate într-o noapte... Şedeam cu pătura trasă peste genunchi. De pe jos, un şoarece s-a urcat pe pătură. Un şoarece mititel, cu blăniţa cenuşie... În urma lui, încă vreo doi şoareci... Ca nu cumva să-i sperii şi să fugă, nu făceam nici o mişcare. O simplă tuse ori o respiraţie mai zorită, şi ar fi fugit imediat.

M-am gîndit să-i fac să mai vină şi altădată. Am presărat pe jos mici fărîmituri de pîine. Şoricuţii veneau şi le mîncau. Jocul mustăţilor lor cînd mîncau fărîmiturile era nespus de plăcut.

Mai apoi, de pe jos, am orînduit fărîmiturile de pîine pe pătură. Și șoriceii, ca să le mănînce, se urcau pînă la genunchii mei... Nu știu, ați văzut vreodată îndeaproape și ați privit cu atenție șoricuții aștia numiți la noi „șoricei de alune" ? Arareori poți întîlni animale mici atît de drăguțe. Ochii lor mititei strălucesc ca mărgelușele negre. Cel mai mult îmi plăceau privirile lor sperioase și mișcarea fremătătoare, necurmată a fălcilor minuscule și a mustăților atunci cînd mîncau ceva.

Mi se urcau pînă la o palmă mai sus de genunchi. Mai departe nu treceau. Se speriau pînă și de respirația mea și fugeau. Poate că aș fi reușit să-i învăț cu mine atît de mult, încît să vină să-mi mănînce din palmă, dar n-am avut vreme, am fost luat din celula aceea atît de neîncăpătoare.

Mă gîndesc și acum, cu recunoștință, la șoriceii aceia atît de drăgălași care — chiar dacă numai pentru niște biete fărîmițe de pîine uscată — mi-au fost atît de aproape și nu m-au lipsit de prietenia lor.

GÎȘTELE ZBURĂTOARE

SĂ TOT FI AVUT VREO șapte-opt ani. O însoțisem pe mama la Heybeliada, ca oaspeți pentru o lună la niște prieteni de-ai tatii. Casa lor, așezată pe o colină, avea o grădină mare, iar în față — cîmp liber.

Stăpînii casei țineau vreo cincisprezece găini. Cînd m-au văzut pentru prima oară, ele nu m-au întîmpinat prea prietenos, s-au năspustit asupra mea, sîsîind amenințător. Dar cum eu iubeam mult animalele, și mai ales păsările de curte, le-am dat să mănînce toate cojile de pîine și de fructe, rămășițele de mîncare, și pînă la urmă găinile m-au acceptat. Atît de tare se deprinseseră cu mine, încît nu mai înțelegeau să ne despărțim. Oriunde m-aș fi dus, veneau și ele, în alai, în urma mea.

Într-o zi, am fost trimis să tîrguiesc ceva de la piață. Piața pe insulă era departe de casă, în apropierea mării... Găinile iar s-au luat după mine. „Cîș, cîș !" am încercat eu să le alung. De unde ! Ca să le tai pofta să mă mai urmărească, am pornit-o în goană în jos, pe povîrniș. Cînd mă uit, găinile acelea mari, grase, cu trupul greoi, își întind aripile și zboară... La început a zburat una și, după ea, toate celelalte au bătut aerul cu aripile și au zburat... Pe deasupra capului meu zbura o escadră de găini. Atît de sus s-au înălțat, încît mie mi s-a părut că au de gînd să zboare pînă la țărmul din față...

Ca să ajung la băcan, am coborît de-a lungul cheiului. Nu-mi venea să cred : găinile erau acolo. Legănîndu-și trupurile grase cînd într-o parte, cînd într-alta, alergau în întîmpinarea mea, sîsîind de bucurie. Oamenii nu se mai săturau să privească și să se mire. Eu cumpăr de la băcan

ce aveam de cumpărat și mă întorc acasă. Urc panta pieptișă însoțit de gîște. Eu înainte, ele în urma mea... Așa ajung înapoi, la mama.

Din ziua aceea n-a mai fost chip să ies din casă ca să cobor la debarcader sau în piață fără escortă. Gîștele nu mă slăbeau deloc, zburau stol în urma mea. Mă găseau oriunde, la debarcader ori pe chei, în fața cișmelei celei mari ori la băcan sau fructar. Și de fiecare dată mă întîmpinau dînd năvală spre mine, arătîndu-și bucuria prin gîgîiturile lor convingătoare. Așa urcam, încovoiat, panta aceea abruptă, cu cîrdul de gîște în urma mea...

PROFESOR DR. HALIT ÖZKUT îmi scrie :

„Pe-atunci, ca tînăr doctor, mă aflam în Balîkesir. Era prin 1946... Soţia mea urma să aibă un copil. Am adus acasă un pui de pisică. O foarte frumoasă pisică de angora, cu un păr lung şi uimitor de alb... Şi ca orice pisică de angora veritabilă, era surdă.

Într-o zi am văzut pe stradă o pisicuţă neagră ca tăciunele, cu părul scurt dar strălucitor. M-am gîndit că pisica aceasta neagră de tot, împreună cu pisica noastră de acasă, albă ca spuma laptelui, va face un contrast nemaipomenit, aşa că am luat şi pisicuţa neagră acasă. Coada pufoasă a pisicii noastre albe se mişca maiestuos, pe cînd coada pisicii celei negre plesnea ca un bici... Amîndouă pisicile nu s-au putut deprinde nicicum una cu alta. De împrietenit, nici vorbă. Cînd le puneam mîncarea dinainte, pisica neagră, obraznică, dădea năvală şi hăpăia degrabă, n-o lăsa pe pisica albă să se apropie de mîncare. Pisica albă, pentru că era fină, mînca încet, cu nazuri. De multe ori trebuia să se mulţumească numai cu resturile rămase de la pisica neagră... Orice am încercat noi, n-am izbutit să le obişnuim împreună. Cînd le căutai, îşi înfigeau ghearele una într-alta.

Ni s-a născut primul fiu. Am dus pisicile într-o odaie de la parterul casei. Amîndouă aşteptau să nască. Prima care a devenit mamă a fost pisica albă. Ea ne-a făcut patru pui cu blăniţa cenuşiu deschis. După un scurt răstimp, a născut şi pisica neagră, tot patru pui, dar tigraţi. După ce amîndouă au ajuns mame, pisicile noastre şi-au schimbat

cu totul purtarea una **față de** cealaltă. Fiecare dădea să sugă pisicilor celeilalte. **Erau nedespărțite**. Atît cea neagră, cît și cea albă își hrăneau **și proprii pui**, și pe ai celeilalte. În sfîrșit, deveniseră **prietene. Iar puii** lor, frați de lapte !

De-atunci, soția mea, **care nu prea** îndrăgise pisicile, a început să le iubească **și ea**".

MĂ ÎMPRIETENISEM CU UN REGIZOR din Moscova, Ibrahim Ejder. La a doua vizită a mea în Moscova am auzit că soția i-a murit. Împreună cu un prieten ne-am dus la reședința de vară a regizorului ca să-i prezentăm condoleanțe. Casa era așezată între șosea și pădure. Trecuse o săptămînă de cînd i se prăpădise soția.

În timp ce stam de vorbă tustrei, Ibrahim Ejder ne-a spus că nevasta lui a avut o veveriță, care nu s-a mai arătat după moartea stăpînei ei. Pînă atunci, nu se îndepărta prea mult de casă. Chiar dacă se întîmpla, cînd și cînd, să se ducă în pădurea din spatele locuinței, cel mult după un ceas era înapoi.

— Vrei să spui că veverița și-a dat seama că i-a murit stăpîna ? ! întrebă celălalt prieten.

— Știu și eu ? !... Nu pot afirma nimic precis, dar, după ce am auzit ce s-a petrecut în Așkabat, înclin să cred că animalele sînt înzestrate cu o sensibilitate extraordinară.

— Ce s-a întîmplat la Așkabat ? am cerut eu lămuriri.

Iată, cuvînt cu cuvînt, ce ne-a povestit Ibrahim Ejder :

De felul meu sînt din Așkabat. Într-o vară mă dusesem acolo ca să mă odihnesc. Așa am aflat că doi dintre vecinii noștri au ajuns la judecată. Unul s-a năpustit asupra celuilalt cu o vîslă. Dacă nu interveneau alții ca să-i despartă, cine știe ce s-ar fi întîmplat. Nu se cunoștea pricina sfadei. Cum mă aflam acolo tocmai cînd aveau loc dezbaterile, m-am dus și eu, din curiozitate, la proces.

— Pentru ce ți-ai atacat vecinul ? s-a adresat judecătorul pîrîtului.

— El îmi rănise cîinele...

— Și e normal ca, pentru un cîine, un om cu mintea întreagă să se certe cu vecinul lui ? !

— Cîinele meu nu este un cîine obișnuit, cum credeți dumneavoastră...

— Dar ce fel de cîine e ? ! se miră mai departe judecătorul.

— Al doilea copil al meu abia împlinise două luni, începu să povestească pîrîtul. Pruncul dormea în leagăn, păzit cu strășnicie de cîine care nu se dezlipea de acolo. Într-o dimineață, pe cînd eu, încă în pat, îmi citeam ziarele, nevastă-mea a venit plîngînd și mi-a spus că leagănul dispăruse din casă cu copil cu tot. Am scotocit peste tot, prin toate ungherele locuinței, copilul nu era nicăieri... Cînd am ieșit să ne uităm și în grădină, leagănul era acolo și cîinele lîngă el. Copilul dormea în leagăn, nevătămat.

Am luat leagănul și l-am dus înăuntru. Cîinele însă, în timpul nopții, iarăși l-a cărat în grădină, cu copil cu tot. Am bătut cîinele, l-am zvîrlit afară și am încuiat și ușa după el. Dar, pentru că era cald, am lăsat fereastra deschisă. Noaptea, ne-a trezit din somn un zgomot : intrat în casă prin fereastra deschisă, cîinele încerca de zor să scoată afară leagănul cu copilul. Iarăși am bătut cîinele și l-am aruncat afară.

Spre dimineață s-a dezlănțuit un vuiet cumplit, ca și cum pămîntul se clătina din temelii. Mi-am pierdut cunoștința. Cît am stat așa, nu pot ști. Cînd mi-am venit în fire, eram îngropat sub dărîmături, rănit. Ceasuri întregi am zăcut așa, gata să mă înăbuș din lipsă de aer. De sus au început să răzbească pînă la mine niște zgomote, ca și cum chiar deasupra mea cineva ar fi scurmat cu mîna. Auzeam și gemetele cîinelui meu. Deodată am văzut cum în mormanul de moloz se deschide o spărtură prin care a pătruns lumina, a pătruns aerul. Apoi s-a ivit laba cîinelui meu. Cu ajutorul lui am izbutit să ies dintre ruine și m-am salvat. Odată ieșit la suprafață, cîinele nu m-a lăsat în pace. M-a tras de cracul pantalonului și m-a dus cu forța într-un loc. Acolo se agita, scîncind întruna. Am săpat unde îmi arăta el. Așa

mi-am scos afară mai întîi fetița și am salvat-o. În cutremurul acela înfricoșător, nici unul n-a putut să sară în ajutorul celuilalt. Eu, tot datorită cîinelui meu, am scos de sub pămînt, tefere, și pe nevasta, și pe mama mea. Acum am început să ne căutăm pruncul. Cîinele dispăruse. Printre ruine n-am dat de micuț. Am ieșit în curte. Ca prin minune, leagănul se afla acolo, vegheat de cîinele nostru care stătea alături. Copilul era în leagăn. Prin urmare, cîinele era cel care scosese copilul nostru în grădină, înainte de cutremur. El ne salvase toată familia, grație lui noi toți scăparăm cu viață din cutremurul acela înspăimîntător. Din ziua aceea l-am luat în casă și nu ne-am mai despărțit de el. Și iată, pe cîinele acesta s-a ridicat să-l omoare vecinul meu. Ca să-i salvez viața, eu m-am năpustit asupra lui cu vîsla. Între timp însă, vecinul meu reușise să-l rănească...

După ce ne-a povestit această întîmplare adevărată, regizorul Ibrahim Ejder a adăugat :

— De-atunci, de cînd am ascultat acest proces la tribunal, am căpătat convingerea că animalele au o forță de pătrundere, de prevedere, de-a dreptul miraculoasă. Cine știe dacă și veverița noastră nu și-a dat seama că soția mea, care o iubea foarte mult, a murit, și de-aceea a plecat în pădure de unde nu s-a mai întors niciodată acasă.

ATAŞAMENTUL FAŢĂ DE PRIMUL CUIB

NEGIP SEVINCI, UNUL DINTRE cititorii mei, mi-a povestit o amintire de a sa :

Locuiesc în Kadîköy, la catul cel mai de sus al unei case. Acum şase ani mi-am cumpărat o pereche de pui de porumbei, din cei dintr-o rasă aparte, cu aripile roşii. Puii au crescut, au făcut la rîndul lor pui şi, tot aşa, am dobîndit o mulţime de porumbei.

La un moment dat m-am văzut nevoit să-mi vînd porumbeii, cu pui cu tot. Într-una din zile, cam la vreo lună, în hulubăria goală am văzut un porumbel din soiul celor cu aripi roşii. L-am hrănit o săptămînă, după care iarăşi l-am înstrăinat.

Să tot fi trecut vreo lună şi mai bine, cînd porumbelul cu aripi roşii iarăşi s-a întors. Revenirea lui m-a înduioşat, dar nu l-am hrănit. L-am înstrăinat din nou, dar de astă dată am avut prevederea să iau adresa celui căruia i-l dădusem. Stătea departe, tocmai în cartierul Levent.

Am ocolit cu grijă hulubăria, ca nu cumva, dacă porumbelul va mai reveni, să-l văd şi să mă înduplec a-l opri. Ba chiar după o vreme am şi desfiinţat-o.

Trecuseră de-atunci vreo doi ani.

Într-o duminică şedeam cu cîţiva prieteni pe terasa locuinţei noastre şi beam ceai. Deodată am văzut o pereche de porumbei despicînd văzduhul sus de tot. Se roteau, coborînd întruna, pînă au poposit pe placarda cu reclamă de la clădirea din faţă. Brusc am devenit atent. Cînd m-am uitat mai bine la cei doi porumbei, am recunoscut într-unul dintre ei pe cel cu aripi roşii, atît de familiar nouă, pe cel

care dăduse tîrcoale casei cu atîta stăruință. Își găsise o porumbiță și venise cu ea la vechiul cuib. Atîta fidelitate m-a mișcat. N-am mai avut forța să-l alung. L-am chemat așa cum îl chemam de obicei, i-am dat să mănînce, i-am refăcut hulubăria și nu l-am mai înstrăinat. Și acum îl îngrijesc și mă bucur de prietenia lui statornică.

UN ARBITRU MÎNĂ FORTE

TARÎK BUGRA MI-A POVESTIT odată :

Răposatul profesor Mümtaz Turhan îmi dăruise o cățeluș̦ă de rasă, numită Dora. Cînd mi-a dat-o, îmi spusese :

— Să nu-ți faci griji, e stearpă, n-o să-ți facă pui.

Cățelușa despre care profesorul mă asigurase că e stearpă, cum a venit în casa noastră, a și fătat, dintr-un foc, șase pui.

La două case mai departe de noi, și vecinul nostru Bedirhan Cinar avea un cîine ciobănesc foarte mare. Un dulău în toată puterea cuvîntului, voinic, mare cît un măgăruș. Nu se încurca să latre la lucruri neînsemnate, la zgomote mici, nici nu înălța capul, nu se lua la harță cu certăreții cîini vagabonzi, era, așadar, un cîine serios, așezat și plin de cumpătare.

Într-o zi, am auzit niște lătrături nespus de jalnice. La început, nu le-am luat în seamă, dar cum în loc să înceteze, se înteț̦eau, m-am uitat pe fereastră. În grădină, puii Dorei își făcuseră de lucru, pînă atunci, plimbîndu-se de colo-colo. Deodată, unul dintre ei, ca turbat, s-a repezit și și-a înșfăcat de gît un frățior, strîngîndu-l cu putere. Ceilalți pui s-au pornit să chelălăie.

Dora încearcă să intervină, mîrîind amenințător, dar cei doi bătăuși nu pot fi potoliți. Eu strig din răsputeri de la fereastra mea, trecătorii de pe stradă strigă și ei, se iscă un tărăboi greu de descris, dar puiul bătăios nu-și slăbește dinții din gîtul fratelui său. S-au strîns acolo și copiii ; aruncînd cu pietre, au încercat și ei să-l gonească pe agresor, dar fără rezultat. Și iată că atunci, din grădina vecinului nostru Bedirhan Cinar, uriașul cîine ciobănesc, care pînă adineauri

părea că moțăie toropit, așa cum stătea culcat cu capul întins pe labele din față, s-a ridicat greoi, profund plictisit, de la locul lui. S-a legănat ușor pe picioare. ca și cum s-ar fi întins, și s-a îndreptat agale spre curtea noastră. Cine-l vedea venind, fugea din calea lui. Dulăul a intrat nepăsător pe poarta deschisă a grădinii și, înhățînd, tot fără nici o grabă, pe cățelușul bătăios, gata să-și sugrume fratele pe care-l ținea între labe, îl aruncă cu atîta forță pe cățelandrul de șase luni, încît acesta zbură de-a dreptul peste gard, aterizînd pe stradă. Apoi ciinele ciobănesc a înșfăcat de ceafă pe celălalt certăreț și l-a aruncat și pe el cît colo, în partea cealaltă, la o depărtare de vreo trei-patru metri. Orice zgomot și orice vorbă încetară deodată. Nici lătrături, urlete și schelălăituri de ciine, nici șoapte între cei adunați acolo... După ce restabili astfel pacea, uriașul dulău, ca și cum n-ar fi făcut nimic, plecă alene și nepăsător, așa precum venise. S-a dus la locul lui dinainte și s-a culcat. Cu capul proptit de labele din față întinse, a ațipit sau s-a prefăcut că ațipește...

O PISICĂ PLIMBĂREAȚĂ

PRIETENUL MEU, ENIS OLGEAYTO, care stătea cu familia într-o casă în Kuzgungiuk, avea o pisică galbenă. Cum trebuiau să facă o călătorie de vreo lună, Enis a pus pisica într-un coș și a dus-o la o rudă care ședea în Șehremini.

Trecuse multă vreme de atunci. Într-o zi m-am dus la Enis acasă. Pisica galbenă era acolo.

— E pisica voastră, nu ? l-am întrebat.

— Da.

— Ai luat-o din Șehremini și ai adus-o înapoi ?

— De necrezut, dar a venit ea singură. Era la vreo două luni după ce o lăsasem la Șehremini. Într-o zi ne aflam în grădină cînd am auzit miorlăitul lui Sarman. Ne uităm noi, ea era, cocoțată pe zid. A venit la mine miorlăind și mi s-a urcat în brațe.

— Cum a putut să vină aici tocmai de la Șahremini ? Hai să lăsăm la o parte distanța foarte mare, dar cum a trecut Bosforul ? !

Sarman dispăruse din casa de la Șehremini cu douăzeci de zile mai înainte, ceea ce înseamnă că atîta a făcut ea de-acolo pînă acasă. Bineînțeles că nu călătoria în sine a durat atîta. Mai mult ca sigur că a avut greutăți pînă a reușit să se urce pe vapor. Cine știe cîți inși au zvîrlit-o jos pe biata Sarman din vaporul în care se urcase ! Cine știe de cîte ori a încercat biata de ea să ia vaporul, pînă ce a reușit în cele din urmă ! Cînd a revenit acasă, era slabă moartă. Douăzeci de zile de voiaj pe uscat și pe mare e-un lucru ușor ? !

PRIBEAGUL

ILYAS ÖZMEN, CITITORUL MEU din satul Kiremitciler mi-a scris așa :

„Într-o zi, pe cînd pășteam vitele, am găsit un pui de cîine părăsit, aproape mort de foame. L-am hrănit cu mîncarea din traista mea, l-am curățat de căpușe și seara am venit cu el acasă. Toți ai mei l-au îndrăgit numaidecît. I-am pus și un nume : Garip—Pribeagul.

Din zi în zi, Pribeagul creștea, se împlinea, ajunse un cîine frumos și voinic. Nu se dezlipea de lîngă mine. Era într-al doilea an al prieteniei noastre, toamna, pe vremea cînd copacii se dezgolesc de verdeață. Mă aflam într-o pădurice de duzi al căror frunziș e atît de îndrăgit de turmele de vite. Urcat într-un copac, loveam cu o nuia subțire ramurile, provocînd căderea frunzelor. Pesemne că mă voi fi urcat pe vreo ramură tînără, care sub mine s-a frînt pe neașteptate și m-am trezit jos. Căzusem cum nu se poate mai rău. Mă răsuceam de durere, dar de ridicat, nici vorbă. Pribeagul a venit lîngă mine și a început să latre. Mi-am pierdut cunoștința. Cînd mi-am revenit, eram acasă. Nu pricepeam cum de se aflase de accidentul meu, cum de ajunsesem printre ai mei.

Mai apoi mi-au povestit ce se întîmplase. Cînd Pribeagul a văzut că, în pofida tuturor lătrăturilor lui, nu mă mai mișc, s-a dus la tarlaua, nu prea îndepărtată de locul în care căzusem, de unde tocmai se scotea sfecla. Ajuns acolo, s-a pornit pe lătrat. La început, oamenii care lucrau pe tarla nu l-au luat în seamă, mai apoi au dat în el cu pietre, ca să-l pună pe fugă. Atunci Pribeagul meu s-a repezit la traista cu merinde ce se afla sub un copac, a înhățat-o și,

cu ea în gură, a luat-o la goană. Şi fugea, şi se întorcea întruna, să se uite ce fac oamenii pe care îi lăsase fără mîncare.

Aceştia, zicîndu-şi că Pribeagul le-a furat îmbucătura pentru o zi de trudă, s-au luat după el. Cîinele a venit glonţ cu traista în bot pînă la locul unde zăceam, aici a lăsat-o frumuşel pe pămînt, iar el s-a tras mai la o parte şi s-a aşezat cuminţit ca prin farmec. Astfel oamenii care scoteau sfecla din pămînt m-au descoperit şi m-au adus acasă."

CUPRINS

Prefață
5
Floarea
9
Nu înțelegeți odată ?
10
Tigruța
12
Ceasuri de fericire
15
Te-am luat de pe stradă...
16
Pistruiata
19
Prima dragoste neîmpărtășită
22
Prima și ultima palmă de la mama
25
Barza șchioapă
26
Cînd ai să crești mare, ai să te faci doctor, nu ?
29
Calapodul fesului
31
O palmă de la tata
35
Covrigi, covrigi proaspeți !
37
Învăț să mă bat
42

Prima mea luptă
46
Meseria de pescar
49
Traforajul
52
Carnea
55
Icrele negre
57
Înlăcrămat la poarta spitalului...
60
Război împotriva microbilor tuberculozei
62
Cea dintîi faptă urîtă
65
Școala primară „Sultanul Süleyman Legislatorul"
71
Fîntîna arteziană
73
Traista
77
Dulciuri de bairam
79
Durerea pricinuită de riglă
83
Ce s-o fi întîmplat cu el ?
85
Mama care a uitat să mai cînte...
89
Sînt scriitorul clasei mele sociale
94
Cel mai bun sat din lume-i tot satul nostru...
96
Răsari, soare drag, răsari !
104

Omul de zăpadă
113
O gură de miere
121
Broasca țestoasă
126
Testamentul răposatului
129
Castele de nisip
133
Parle vu franse ?
138
Cînd plînge copilul ?
143
Melcii care au atacat vaporul...
149
Cîinele hoinar, căruia îi plăcea să sară în ajutor
154
Cloșcă cu de-a sila
156
Puii ursoaicei
158
Idol Branski
160
Pisica geloasă pe iepure
162
Lupta între cocoși
163
Manoș
167
Pînă și lupul...
168
Un cîine viteaz
171
Întîmplare cu un arici
173

Pisica din celula închisorii
174
Şarpele şi prigoria
176
Darul ursului
177
Gălbior şi Hanîm
178
Vitejia lui Picătură
180
Ako
182
„Ia, dragă !“
184
Răzbunarea cămilei
185
Actorul care-şi iubea profesiunea
188
Pisica isteaţă
189
Statornica prietenie a lui Ţop-Ţop-Selim
190
Amatorul de pastramă
193
Calul care a salvat viaţa jocheului său
195
Un măgar demn de respect
197
Curajul pe care ţi-l dă frica
200
Prietenii mei şoarecii
201
Gîştele zburătoare
203
Prietenia dintre mame
206

Cîinele salvator
208
Ataşamentul faţă de primul cuib
211
Un arbitru mînă forte
213
O pisică plimbăreaţă
215
Pribeagul
216

AZIZ NESIN, scriitor turc, născut în anul 1915, a dedicat numeroase pagini literaturii pentru copii, în volume ca: «*Cel mai bun sat de pe lume-i tot satul nostru*», «*Răsari, soare drag, răsari!*», «*Omul de zăpadă*», «*Și eu am fost copil*», «*Povești de la bunicul Aziz*», «*Să nu nesocotești animalele*» etc.

În acest volum au fost cuprinse îndeosebi pagini de evocare a propriei copilării, povestiri din viața animalelor și basme.

Lei 11

EDITURA ION CREANGĂ - BUCUREȘTI